POMPEII

SACCHI

PARMENSIS

IN EIUSDEM ACADEMIA
Medicinæ Theoricæ Profeſſoris.

NOVA METHODUS
Febres Curandi.

FUNDAMENTIS ALKALI
& Acidi ſuperſtructa.

Ad Sereniſſimum Principem
CÆSAREM IGNATIUM
ESTENSEM.

GENEVÆ,
Sumptibus LEONARDI CHOUËT & Socii.

M. DC. LXXXV.

Digitized by Google

Ad Sereniſſimum Principem Cæſarem Ignatium

ESTENSEM.

SERENISSIME PRINCEPS.

Antiquis mos fuit Medicinæ inventa Apollinis Templo in tabellis appendere, SEREN. PRINCEPS; *quapropter hoc opus non nova continens reperta, ſed novo ſuperſtructum fundamento, Tuo Seren. Nomini conſecrare decrevi, ut huic Celſitudo veſtra dignetur Apollinem eſſe, dum in omnigenæ virtutis ſplendore, in ſcientiarum promotione, & ſapientum exiſtimatione talem ſe declarat. Cum hac pretioſa gemma in fronte, ſuis tamen relictum meritis cupio, & hoc ſolum ardenter exopto, quod hoc in meæ humiliſſi-*

mæ ſervitutis teſtimonium excipiat; quam benigniſſimis complexibus, non meis meritis, ſed Tuæ Sereniſsimæ originis & extremæ humanitatis debitis ſibi devinxit; quando ad ſuos pedes me recipere dignata fuit, ubi ſtrictiori vinculo omnes animi mei potentias & affectus ſibi ſubjecit, omnium virtutum agmine facto, quo non ſolum ad ornamentum, ſed ad veram fælicitatem animum ſuum munit, ut verè dicere liceat, quæ diviſa beatos faciunt, in ſe collecta tenere. Doni paruitas & abjectio tanto honore frui non prohibebit, dum Celſitudinis Veſtræ generoſitas, Alexandri æmula, in don vilitate norit diſtinguere, & acceptare extremam animi devotionem, per quam toto tempore vitæ gloriabor vivere Celſitudinis Veſtræ.

Humill. Addictus Seruus
Pompeius Sacchus.

Ad Lectorem.

Miraberis forſan, poſt aſſumptam Conciliationem Veterum & Recentiorum opinionem De Febribus, ſtatim hunc Tractatum in eadem Materia, huic fundamento Alkali & Acido ſuperſtructum prælo commiſerim, quaſi ab intento in alio opere deviaverim: ſcias tamen hanc opinionem in præmiſſo tractatu non eſſe excluſam, cum ſententia Sylvii de le Boe, ibi ponderata, hoc fulciatur fundamento, Et ſi ſcire cupis cùr potius in hoc tractatu exarando uſus ſim recentiorum terminis, quàm Antiquorum, ſi ambo in unum finem conveniunt, dico id feciſſe, quia mihi videntur per hos terminos magis diſtinctè, clarè & ſenſibiliter, Febrium natura, eſſentia & cauſæ dilucidari, cum effectus à mixtione Alkali &

Acidi prodeuntes, continuò noſtris ſenſibus exponantur, undè facilè etiam modum operandi illorum percipimus & inveſtigamus, & ex hoc clarius cognoſcimus quomodo Febris una cum ſuis accidentibus excitetur, & in hoc conſilium Hippocratis ſecutus ſum, qui in lib. de Priſca Medicina monet Medicum ut ægro ſui morbi naturam, & cauſam per ſenſibiles rationes explicet; è contra verò cum termini Antiquorum ſint Metaphyſici & ſpeculativi, talem claritatem & diſtinctionem non pariunt, quapropter priorum veſtigiis inhærere decrevi, tuæ potius utilitati quàm meæ gloriæ reſpiciendo, quam ſi ſuſceperi, gratias Patri Luminum, à quo omnes bonum derivat, redde & Vale.

NOVA

METHODUS

Febres Curandi.

FVNDAMENTIS ALKALI & Acidi ſuperſtructa.

SECTIO PRIMA.

De Febribus Continuis.

DE Febribus continuis hic loquor, à nullis ſenſibilibus diſtinctis exacerbationibus, ſed ab ortu uſque ad finem ſibi æqualibus, & quæ *Continentes*, vel *Synocha*, à Medciis vocantur, non excludendo Febres *malignas* & *ardentes*, & eas quas *Platerus Comitatas* appellat, eo quod comitem habeant alium morbum, qui ipſas vel excitavit vel ab illis prodiit, & ſi morbum præcedant *primaria*, ſi ſequantur *ſymptomatica* dicuntur.

Et quia communiter cenſetur, & alibi demonſtratur effervescentiam ſanguinis præter naturalem, motumque ejus perturbatum, Febris eſſentiam fundare, cùm nulla detur Febris ſine motu inordinato, & præternaturali pulſu, ab inordinato & præternaturali motu ſanguinis pendente, idcirco Febrium continuarum naturam in hac radicari negare non poſſumus, unde correſpondentem deducimus indicationem, præternaturalem effervescentiam ſedandi, quod à remotione cauſæ illius habetur. Hæc verò conſiſtit in aliquo principio ſanguineæ maſſæ conſtitutivo, naturæ leges excedente, vel qualitate, vel quantitate, vel motu, amicabilemque mixtionem cum aliis renuente, ex quo nobis ſe offert indicatio hujuſmodi principium ad naturæ normam regulandi, & aliorum conſortio amico mixtionis vinculo conſociandi. Et ſi hujuſmodi principium taliter affectum ſit à cauſa aliqua externa, vel interna fermentativa, his etiam providendum remotione illarum, vel fermenti extranei præcipitatione & correctione.

Ut autem fidelis ad prædictos fines via ſternatur, attentè ſunt examinanda ſanguinis principia, eorumque vitia, Febrilis actus radices, per ſigna minutim diſtinguenda, ut contrariis remediorum virtutibus emendata, ad ſalutis terminos aditus ſuccedat, non omiſſa modi effervescentiæ ponderatione, quæ pro ſui exceſſu principiorum ſolutionem promovet & auget in ſanguine, & Febris ſolutionem vel retardat, vel accelerat, vel mortem infert, Unde ſit

CAP. I.

De Principiis ſanguinis, unde de Alkali & Acido.

I. OMnia ſanguinis principia, integra ejus anatome facta, hic declarare non eſt in animo, ſed ſolùm ea attingere breviter quæ effervecentiæ præter-naturalis ſunt cauſæ, hæc autem tribuitur non primis & ſimplicibus principiis maſſæ ſanguineæ, ſed ſecundis, & compoſitis, omnibus mixtis perfectis communibus, ab Acido & Alkali emergentibus.

II. *Acidum eſt ignis elementaris*, ſeu cœleſtis, ſecundum ſuarum particularum magnitudinem, numerum, figuram, ſitum, motum & quietem, ità modificatum ut rationem principii ſeminalis induat; ita ut ſemen cujuſcumque determinatæ ſpeciei nill aliud ſit quàm ignis elementaris, ſecundum prædictos modos variè diſpoſitus, quibus materiam, cui applicatur, ducit ad eum ſtatum, & configurationem quam exigit individuum in tali ſpecie, quod apertè demonſtravit *Ariſtoteles* quando de ſemine loquendo dixit, *ineſt in ſemine omnium, quod facit ut fœcunda ſint ſemina, videlicet, quod calor vocatur, idque non ignis, nec talis aliqua facultas eſt, ſed ſpiritus qui in ſemine ſpumoſoque corpore continetur, & natura quæ in eo ſpiritu eſt, proportione reſpondēs elemento ſtella-*

rum, nempè illud cui anima, & virtus plaſtica proximè inſunt, neque hic ſenſu deprehenditur, neque ejuſmodi humor eſt qui in coitu prodire cernitur, verùm quid ſpirituoſum & cœleſtis naturæ in eo latens. Clariùs non poterat exprimere *Ariſtoteles* virtutem ſeminalem, *plaſticam* dictam, per quam fæcunda ſunt ſemina, conſiſtere in ſolo ſpiritu elemento ſtellarum correſpondente, & cœleſtis naturæ, qui ignis elementaris ab omnibus habetur: & quando dixi *acidum* eſſe ignem elementarem, de cœleſti illo ſpiritu intellexi, cujus principium eſt Sol, ex quo ſyderum agmen quidquid hujus habet mutuatur. Talis aſſerti fundamentum deducebam, ex eo quòd exiſtimandum ſit, illum eſſe ignem elementarem, ex quo mixta intrinſecè componuntur, per quem etiam conſervantur, & eorum ſemina actuantur. Et quis non videt à calore ſolis cœleſti mixta conſervari, dum in hyeme vegetabilia à ſuis functionibus ceſſant, flores & frondes vitali ſucco otiante, profracta hujus ignis actione deficiunt, ſemina terræ conſignata torpent, animalia tarda ſunt in operationibus, & eorum ſanguis condenſatus, ſpirituum copiam denegans, inertes reddit facultates, ubi in vere Solis approximatione, liquefacto ſanguine, quanto ſpirituum proventu ditentur corpora, animalia tunc temporis venereo æſtu turgentia erudiunt, ſemina germinare incipiunt, hyberno pertæſi otio, & veterno excuſſo, ad motum ſe accingunt, vegetabilia foliis & floribus coronata, tanquam de ſuperato frigoris hoſte triumphant, & terra hyemali ſenio aggravata, jucunda metamorphoſi

phoſi delitioſæ reſtituitur juventuti. Si ergo ab igne Solis omnia conſervantur, omnia etiam componuntur: debet autem hujuſmodi ignis Solis, ut elementi componentis rationem mereatur, eſſe rarus, mollis, & in motu moderatus & placidus, nam denſus, rigidus, & in motu violentus, potiùs deſtruit quàm componat; ſic quælibet mixta à Sole diſtantia, ſuo calore conſervantur, quæ ſi approximarentur ſuæ ſphæræ, in cineres reducerentur, quia unita ejus corpuſcula, & citatiori motu vibrata, activitatem deſtructivam inferunt, in diſtantia verò diſgregata, & in motu remiſſa, conſervationi conducunt. Idcirco ignis culinaris non dicitur elementaris, quia plurium particularum agglomeratione violentam, cum pari motu, in objecta exercet actionem diſſolventem; hac ratione *Ariſtoteles* in citata definitione appoſuit illa verba *idque non ignis*: Ignem eſſe acidum probat experimentis *Tachenius* in ſua clavi *Hippocratica cap.* 8. & *David Vanderbeche* in ſuis experimentis circa rerum naturalium principia *fol.* 36. & ſequentibus; nec ſolum de igne culinari loquuntur, ſed de mixtis intrinſeco, & ſi de illo aciditas verificatur, iſti non eſt deneganda, cum & ignis culinaris ſicuti ille mixtorum intrinſecus conſtet particulis, quæ prius in Sole fuerunt, ſunt enim particulæ à mixtis ſolutæ eædem quas à Sole in eorum ſemine & nutritione receperunt.

III. Et ſi multa intenſe acida non calefaciunt, hoc provenit à pauca ignis quantitate, ſed multum coadjuvata à partium

aquearum, & terreſtrium inflexilium acutie & ſubtilitate, quibus talem motum in organo guſtus excitant, per quem acidum comprehenditur. Ita ut non ſit improbabile acidum, aliud eſſe ſalinum, aliud ſulphureum, hoc calefacit, illud potius refrigerat, hujus generis ſunt acidum limonum, berberis, granatorum, tamarindorum &c. quæ nullum calorem imprimere experimur. Aliquando verò poteſt corpus multo acido & igne abundare, quod arctè partibus unitum ſit, & in actione illius facta ad guſtandum, vel ſolutione à ſaliva, aliquæ tantum particulæ moventur, vel ſi omnes, tam debili motu, ut aciditatem non calorem in rapidiſſimo & citiſſimo motu particularum ignearum conſiſtentem exprimant: quod ſi per effervescentiam, vel alio inſtrumento hujuſmodi motum ſuſceperint, tam ſenſibilis ſit calor ut manu tolerari non poſſit, hoc patet in oleo tartari, & ſpiritu vitrioli, quæ ambo actuali calore orbata, attamen commixta, valido excitato fervore, tantus accenditur calor ut vas manibus ſuſtineri non poſſit, nec alia ratione, niſi quia ſpiritus ignei in acido vitrioli latentes, omnes ſolvuntur à concepto fervoris motu, & citiſſimo rapidiſſimoque impetu moventur. Muſtum non calefacit ſicut vinum, quia in hoc per fermentationem ſolutæ fuerunt partes calidiores, quæ calore ventriculi à cæteris diſſociatæ, ad citiſſimum motum libere exponuntur, undè calor: in muſto verò, cum ſint arctè craſſioribus partibus involutæ, ſegregatio earum impeditur, & motus citiſſimus cohibetur

hibetur, itaut per deſtillationem muſti ſpiritus vini non eliciatur. Ex quo deduci poſſe puto acidum, quod in uvis immaturis guſtatur, eſſe idem quod in vino fermentato ſpiritum ardentem reddit, cum hac ſolum differentia, quod in uvis immaturis, rigidis & inflexibilibus particulis colligatur, per quod aciditatis ſenſus augetur, una cum refrigerio, facta à prædictis partibus, compreſſione cum imbecili motu, à quo frigiditas, ideo grana uvæ tum ſunt dura & denſa. Ubi verò ab humido emolliuntur dictæ partes rigidæ, pereunte aciditate dulcedo ſubſequitur, & facta fermentatione ſucci expreſſi deſtilatione, ſpiritum ardentem exhibet calidiſſimum, cum partes illæ igneæ citatiſſimo & rapidiſſimo motu agitentur. Et in ſchola Carteſiana talis doctrina veritatem habet, cum ſit illius principium, eamdem materiam & calefacere & refrigerare ſola motus diverſitate.

IV. Acidum mixtorum eſſe eorumdem ſeminale principium, plurimis experimentis docet *Tachenius lib. citato cap. 6.* ubi habet à ſpiritu acido, quod idem eſt ac à ſulphure, granorum kermes, infuſo oleo tartari fieri tartarum granorum kermes, hoc eſt ſal kermes: & ſpiritus ſalis, affuſus ſupra ſal, vel liquorem tartari, fit ſal commune, eidem liquori ſi addas ſpiritum nitri, fit nitrum &c. & ſal tartari ab additione dictorum ſpirituum, ſeu acidorum, configuratur eodem modo quo configurata erant mixta à quibus dicti ſpiritus eliciti fuerunt, continens omnes virtutes eis proprias, ita ut ſpiritus

prædicti tanquam ſemen tartari materiam duxerint ad eas conditiones, proprias ſuæ ſpeciei, ex quibus manifeſtè apparet in acido eſſe ſeminalem virtutem, quæ nil aliud eſt quam potentia diſponendi materiam ad configurationem naturalem rei cujus eſt ſemen.

Probabile tamen eſt terram, aquam, & aërem, igni eſſe mixta in conſtitutione ſeminis, cum ſit compoſitum, & non ſimplex, & ſpiritus in eo exiſtens, cum aliis colligari indigeat ne evolet.

V. Proprietates huic acido ſeminali inſunt multæ, & prima eſt, quod ſit diviſum in minutiſſimas particulas, tantæ tenuitatis ut quælibet à ſenſibus comprehendi non poſſit, & imperceptibilis; acido vero non modificato ignis tanta ineſt tenuitas, ut nitri poros penetret, prout pluribus experimentis inſignis *Robertus Boyle*, noſtri ſeculi honor, & rei litterariæ ampliator, docuit in ſuo opere *Detecta nitri penetrabilitas à ponderabilibus partibus flammæ.* Secunda eſt motus, qui in acido ſeminali eſt moderatus, nec perturbatus, ſed ad certam regulam directus, in acido vero ſimplici, quale eſt illud ignis, non modificatus, eſt velociſſimus, & perturbatus, ut exprimit flamma & radius ſolis, cujus calor in tanta diſtantia ad nos tam citò pervenit ut eo viſo calorem etiam percipiamus. Tertia eſt figura, quæ ei competit ratione corporis, & talis quanti determinatur ad delineandas partes corporis ſecundum talem figuram.

VI. Demonſtrata Acidi origine à Sole, & eſſe

eſſe ignem elementarem in eodem ſeminalem virtutem radicari dependenter ab ejus modificatione; videndum eſt in quo conſiſtat talis modificatio, & ejus cauſa.

VII. Modificatio Acidi non una exiſtit, ſed diverſa, pro multitudine rerum quarum procreationi pro ſemine inſervire debet. Quælibet verò modificatio quinque abſoluitur reſpectu materiæ acidæ, nempe à quantitate particularum, ab earum figura, ſitu, motu, & quiete: his omnibus materia modificatur, ut operetur totum quod à principio ſeminali exigitur. Ratione propriæ ſubſtantiæ, à quantitate determinata habetur temperies in determinato gradu, qui ſeminibus & mixtis ab eis ortis eſt neceſſarius, hinc temperies dicitur acidum vel fermentum. Ratione ſitus accipit ſe diſare, reſtringi, explicari, & concentrari: ratione figuræ ad quamlibet dimenſionem ſe habilitat, & ratione motus, non ſolum ſe ipſam ſed materiam cui applicatur ducit ad eam determinationem extenſionis, ad quam pendet motus ſufficiens ad delineandum quodlibet corpus, ſecundum omnem organizationem excogitabilem, quod eſt præcipuum ſeminis requiſitum, cum in tali motu conſiſtat ratio virtutis formatricis, ſemina fœcunda reddentis. Per motum fit principium omnium operationum mixti. Ratione quietis ſtabilitate firmat quæ motu carere debent, & ita Acidum ignis, prædictis conditionibus qualificatum, omnia requiſita ſeminis reſtringit, & hanc modificationem aliorum elementorum concurſus ſua interpoſitione coadjuvat.

VIII. Ad hunc ſpiritum, ſeu acidum ita modificatum, reſpexit forſan Ariſtoteles, quando definivit naturam eſſe principium motus & quietis in eo in quo eſt, & verè hoc Acidum modificatum eſt natura illa, cujus operationes tam in ſanitate quam morbo tanquam prodigia admiramur, hoc eſt forma perficiens materiam cui ſubjectatur, & determinans eam pro ſua virtute in tali ſpecie. Nec aliud eſt formam educi de potentia materiæ, quam materiam modificatam operatricem fieri, qui modi cum eſſent in potentia materiæ ad eos perducta cum aquiſitione virtutis operativæ, verè dicitur forma activa de potentia materiæ educi. Explicatur etiam formam non poſſe ſine materia exiſtere, cum tales modi per quos materia fit operativa, & forma dicitur, non valeant ſine materia exiſtere. Medici in hoc ſpiritu calidum innatum cognoverunt, pro diverſitate partium corporis modificatum, non ſolum generationi aſſiſtens, ſed organizato corpore omnia perficiens. In hoc conſiſtit illa temperies quam Galenus animam vocavit, quæ pro ſua diverſa modificatione in ſingulis partibus diverſa etiã operatur, à quibuſdam nomine qualitatis inſignita, quia operando aliquod ſubjectum qualificat, ex quo dicitur qualitas, licet in ſe ſit ſubſtantia.

IX. Pro horum modorum acquiſitione unio plurium particularum requiritur, quarum tenuitas facit, ut innumerabiles anguſtis reſtringantur terminis, relictis tamen ſpatiolis anguſtiſſimis, materiæ continuationem hinc inde

inde interrumpentibus, tam dependenter à propria figura, quam ab acquiſita per unionem, quæ non ſufficiunt ad impedienda ſpatia & vacuitates, maximè neceſſarias ad conſtituendam diverſitatem texturæ in diverſis ſeminibus obſervatæ. Non ſunt tamen cenſendæ iſtæ poroſitates omnino vacuæ ſed ſubtiliſſimo æthere repletæ, quod motum acidi adjuvat, quandoque etiam pervertit, & quia iſta unio à ſolis particulis acidis obtineri non poteſt, hinc apparet neceſſitas eas colligendi cum terreis & rigidis flexuoſiſque particulis, ad olei conſiſtentiam excoctis, qua propter acidum hoc nobis modo ſe manifeſtat, vel ſub forma ſalis, vel olei. Et aliquando tam ârcte additis partibus conjungitur, ut paruum motum efficere poſſit, aliquando verò unio debilis & laxa motum liberum & magnum permittit. Hinc diverſitas etiam acidorum provenit, nam quo plus aque ſubſtãtię habent, eo minus ſunt activa, quo plus terræ magis ſunt acria, ex quo etiam deducitur fundamentum aſſerentium ſal & ſulphur eſſe principia cujuslibet generationis, ſicuti terram & aquam, & aerem ſupradictis ſpatioſis immixtum, inter principia elementaria connumeranda eſſe.

X. Cauſa hujus modificationis eſt Auctor Naturæ, qui in ipſa creat one & in illa imperativa benedictione, creſcite & multiplicamini, qua vegetabilia & animalia aſperſit, indirit potentiam igni, vel acido eis implantato, ſe diſponendi ſecundum prædictos modos ſuæ ſpeciei convenientes, & juxta ideas in ſua men-

te exiſtentes; expreſſivas eſſentiæ rerum, una cum virtute ſe ſegregandi à cæteris partibus, & colligendi in determinata parte pro acquiſitione ultimæ perfectionis, ne deeſſet imprimento dictæ parti talem potentiam perfectivam ſupradictæ materiæ ſegregatæ, una cum determinatione temporis illius eruptionis. Idcirco particulæ acidi, prævia cognitione naturali, dependent ab obedientia Deo debita, determinatis temporibus & in debitis circumſtantiis ad prædictos modos ſe diſponunt.

XI. Tale eſt Acidum à Philoſophis recentioribus excogitatum, mediis experimentis, & obſervationibus, per quod multa naturæ phænomena explicantur, quod poſtea nomen applicatum fuit omnibus acidis, virtute etiam ſeminali deſtitutis, & quæ ad guſtum talia apparent.

XII, Alkali eſt materia, quæ ſequitur virtutem acidi, ab eo motus, & configurationis legem ſuſcipiens, & velut per manus ducta, omni ſe accommodat figuræ. Hujus Alkali fundamentum eſt aqua, quæ in omnibus fit omnia, cum per hanc nutriantur, & augeantur non ſolum vegetabilia & mineralia, ut probat Helmontius tractatu complexionum & mixt. elemen. figm. parag. 30. in augmento rami ſalicis ſola aqua nutriti, idem confirmat in aliquibus vegetabilibus incomparabili Boyle in chymico ſceptico fol. 52. *David Vanderbede* lib. citato fol. 212. *Tachenius* in *Hippocratis* chymici clavi cap. 3. quod vulterius confirmatur ex eo quod omnia in aquam reſolvantur, ut docet *Helmontius* tract.

de

de elementis parag. 11. citatus *David* fol. 282.

XIII. Ad hoc verò ut evadat nutrimentum, & ſit verum alcali, debet eſſe imprægnata aliqua portione acidi ſeu ignis elementaris, ad hoc ut per illud acidum in mixto exiſtens augeatur & creſcat ad proportionem partium per ſuſceptum alimentum ad majus ſpatium ſe extendentium, & coagulatum cum partibus auctis ſit ſeminale principium, ab acido præexiſtente ad ſui normam modificatum, in quantitate, ſitu, figura, motu & quiete, multoties partes rigidæ terræ & inflexiles aquæ miſcentur: à quibus in ſal coagulatur, una cum virtute acidi interni, ſeminalis Principii miniſterio fungentis, ſal illud variè configurando, ad alterius verò generationem non ſe extendit, ſed ſuæ virtutis terminus eſt ſola ſalis configuratio, quæ virtuti acidi ſeminalis non reſiſtit, ſed obediens illud ſequitur, etiam cum propriæ configurationis alienatione. Hinc eſt quod ſalia quo plus hujus acidi ſortita ſunt, difficilius in aquam reſolvuntur, & quo minus de eo participant, majori facilitate liqueſcunt, quod obtinent calcinata, ab igne acidi portione diſſipata, & in auras ſecum rapta: in quacumque verò portione remanente ſemper inalterabilis conſervatur illa ſeminalis potentia tali modo ſe configurandi, juxta divinum decretum ſuæ ideæ correſpondens; hinc eſt quod quamcumque diſſolutionem vel fuſionem patiatur ſal, evaporato ſuperfluo humido, in concretione ad naturalem figuram redit. Ab hoc acido diverſimodè modificato eveniunt plures differen-

tiæ ſalium, & diverſæ eorum actiones coadjutvatæ à terrearum partium quantitate & configuratione, à quibus acrimoniam cum ſolvendi facultate ſuſcipit. Hac ratione alcali apud omnes hujus ſententiæ ſectatores pro ſale intelligitur, & quod de aqua ſolum ſupra dicto modo diſpoſita primario dicitur, ad ſalia omnia acidi virtuti obtemperantia non ſine ratione translatum fuit.

XIV. Alcali ſive conſideretur in aqua, ſivè in ſale, amplas habet poroſitates, ut vacuum à *Tachenio* appelletur in *Hippocrat.* chymico *cap.* 10. & hoc ut valeat ſuſcipere figuratas particulas acidorum, & eis obedire. Hæ à partium ordine & ritu oriuntur. In aqua anguſtiores ſunt, quæ tamen à modificatis corpuſculis acidæ materiæ dilatantur, ad ſui exigentiam. Et dum poroſitates iſtæ alcali non correſpondent figuræ particularum acidi, nituntur iſtæ in illas ingredi, quod cum non poſſit fieri niſi partium diſtractione & ſeparatione ac ſitus mutatione, oritur tumultus ille obſervatus in conjunctione acidi & alcali.

XV. Hinc habemus alcali quod eſt minus compoſitum, & eſt aqua elemento ignis aſperſa, & magis compoſitum, quod eſt ſal ex particulis aquæ & terræ & ignis conſtans, quibus omnibus ineſt tanquam proprietas, ſua magnitudo, figura, & motus. Magnitudo in particulari alcali eſt major quam in acidi, figura ratione aquæ eſt oblonga anguillarum more, & in aliquibus flexilis eſt, in aliis particulis inflexilis, in ſalibus varia eſt, de quibus vide *Robertum*

Koock

Koock cui ineſt motus, quo ad ſuam naturalem figuram tendunt, & quo acidum præcedens ſequuntur ad mixti compoſitionem.

XVI. Conveniunt ergo alcali & acidum, quod ſint materiæ modificatæ ratione magnitudinis, figuræ & pororum. Differunt verò textura, quæ in acidi eſt denſa, in alcalí rara, Motus in alcali tardior quàm in acido. In hoc virtus magis activa quod eſt primum dominãs, in altero minor, & naturaliter ſubordinata priori, cujus virtus eſt perfectior, cum ea mixtionem dirigat, & alcali paſſivè tantùm videtur ſe habere Alcali Salinum quamvis in diſſolvendo corpora videatur hoc eſſe acido efficatius, quo fuerit magis compoſitum & igneis particulis non modificatis imbutum, ut mox videbimus, cum acidis ſit proprium officium coagulare. Ambo ſunt inter ſe contraria, ratione ſolùm texturæ, ideo unita effervеſcunt, & poſt effervеſcentiam depoſita contrarietate amicè conveniunt & in unum mixtura coaleſcunt, conciliata per effervеſcentiam textura ad unionem accomodata. Unde in explicanda effervеſcentia, & ebullitione, in quorundam corporum mixtione excitata maximè conducunt hæc duo principia, ſicuti etiam pro cauſa coagulationum determinanda, nec alia magis adæquata à Phyſica poſſunt peti principia ad hos effectus explicandos, ita ut alcali, & acidi natura tunc ſe manifeſtet quando corpora duo mixta tumultuant, effervеſcunt, vel fermentantur, quamvis ad omnia corporum & naturæ phænomena dilucidanda non ſufficiant.

XVII. Munus acidi eſt coagulare, quod principio ſeminali conceſſit etiam Ariſtoteles, quando adſtruit ſemen hominis eſſe tanquam coagulum in ſanguine mulieris, pro formatione fœtus; coagulatio huic debita non eſt ſimplex, ſed architectonica primo, & per ſe, coagulatam materiam cum ſymetriá figura, organizatione diſtendendo: non poteſt vero hoc exequi niſi materiam à propria figura removeat, in quo opere tumultus & pugna oritur, reſiſtente materia pro conſervatione ſuæ modificationis. In hoc tumultu ſe explicat acidum, & quod parvo concludebatur in grano, materiam ſe millies majorem actuat, & organizat, eo modo quo granum thuris ſuper carbones injectum, cubiculum valdè magnum fumo implet, & eo modo quo ajunt lapidem philoſophicum ad unum granum figere ſex millia grana mercurii: & acidum ſolum coagulare, non alcali, etiam ex hoc patet quod in acido eſt virtus ſeminalis cujus proprium eſt dirigere materiam ad exigentiam virtutis formatricis contentæ in ſemine, quod non poteſt operari niſi coagulando præcedente motu particularum utriuſque, & cum Alcali ſit materia tantum, non debet ei coagulatio actionem primariam in ſemine exprimentem.

XVIII. Iſtius coagulationis ratio fundatur in hoc quod Alcali & Acido ad minimas particulas in effervefcentia redactis, acidæ plures alcalicas aſſumunt ſocias, & ſibi uniunt, eas dirigendo ſecundum virtutem ſeminalis principii, & per hanc unionem dicuntur coagulatæ,

gulatæ, & concurrentes in unius compoſitionem. Et hoc non eſt aliud quam illud antiquorum peripateticorum, dicentium calorem perficere mixtionem; & continere elementa in unione, ex quo poſtea deducitur ratio explicans, quare acidum, quod non eſt niſi ignis, coagulet, & ignis culigaris diſſolvat, quia ille eſt modificatus, & pro tali modificatione alcalicas particulas ad unionem dirigit uniendo eas ſibi, & cum aliis particulis mediante humido oleaginoſo, ubi ignis culinaris ſine modificatione mixta diſſoluit ratione ſui motus velociſſimi, perturbati, & violenti, quo in partes ei appoſitas ſe inſinuat, loco movet, & lacerat. Si verò modificentur ignis particulæ dicto multoties modo, & ipſæ coagulabunt. Id circo natura omnibus animantibus moderatum dedit calorem, ignem internum modificando, ſine quo deſtruerentur facta partium diſſolutione ab igne, ſi in ſuo velociſſimo & violento motu relinqueretur. Modificatas verò partes ſolidas in ſua coagulatione conſervat, & fluidas apponendas coagulat, & ita conſtat acidum modificatum coagulare, non modificatum diſſolvere, ex qua diſtinctione multæ difficulcultates in hac doctrina enodantur, præcipue circa ſalia alcalica, ſua igneitate corpora diſſolventia, cum illa viderentur potius ab eis coagulanda, ob igneitatem aciditatem impertientem, quia licet hac donetur ratione ignis in ſe contenti, non eſt tamen modificatus ſed ſuo velociſſimo & perturbato motu inſtructus, quo quæcunque occurrunt diſſolvit. Hac ratione

bilis flava, vitellina, & atra, quamvis ignea, maſſam ſanguinis corrumpunt, & maximum calorem acendunt, quia ignis contentus in eis modificatione caret. Et in hujuſmodi ignis cum particulis rigidis & inflexibilibus uniatur, magis diſſoluit, quod contingit in ſalibus alcalicis ex incineratione, & aliis prædictis particulis conſtantibus. Adnotare etiam hic licet, ſolùm de igne culinari intelligendum eſſe congregare homogenea & diſgregare heterogenea, quia diſſoluit, non de elementari, qui ſui modificatione coagulando homogenea, & heterogenea congregat.

XIX. Acidum coagulare multis experimentis demonſtrat citatus David lib. citato à fol. 327, uſque ad finem, quæ lectori conſideranda relinquo ad hujus concluſionis confirmationem. Hoc ſolum animadverſo, quod omnia acida modificata, ſi non valent materiam coagulare aliqua organizatione, informem ſemper præſtare coagulationem.

XX. Officium alcalieſt inſervire pro materia principio ſeminali in acido contento, per quod ſe habet tanquam materia prima Ariſtotelica ad omnes formas diſpoſita, & ſi aliquid acidi in ſe continet, eſt tamen adeo debile ut facilè cedat illi in virtute ſuperiori, cum & hoc obſervetur in acidis ſeminalis virtutis mixtorum perfectorum principiis, nam caro in ventriculo habet ſeminale principium carnis acidum, quod ab acido ventriculi hominis deſtruitur, hoc eſt tollitur ejus modificatio imbuta illa maſſa principio ſeminali alimenti

humoris

humani. Concurrit etiam hoc alcali ad efferveſcentiam mixtionem præcedentem,& diſſolutionem operatur ut ſuperius dixi.

XXI. Variæ ſunt differentiæ acidi, primo dantur quæ triplici regno animali, vegetabili, & minerali correſpondent. ſecundo aliud eſt fixum aliud volatile, hoc eſt proprium animalium & vegetabilium, illud mineralium, tertio aliud eſt manifeſtum, aliud occultum, differentiæ ſummuntur etiam à gradibus. Alcali & ipſum ſecundum has differentias dividitur.

XXII. Inter hæc mediant aliqua corpora, quæ nec ſunt alcalica, nec acida ſed neutra appellantur, ex eo quod ex utriſque anatica ferè proportione conſtent, ideoque nec coagulantur, ſed in corporibus diſſolvendis ſunt maximè idonea.

XXIII. Sanguini hæc duo principia ineſſe comprehenditur ab igneo ſpiritu vitali in eo reſidente, cui ſuam ineſſe modificationem pro certo credendum eſt, cùm tota maſſa ſanguinea pluribus & heterogeneis partibus conflata, in unum velut homogeneum integrè conſervetur. Alcali ſanguinis evaporatione ſe oſtēat in ejus diſtilatione ejuſdem dum utroq; ſal armoniacū & tartarum exhibet. Materia etiam in nutrimentum partium abiens à ſanguine ſubminiſtrata ejus alcali dicitur, cùm ſequatur naturam acidi, & ab eo configuretur juxta exigentiam partis cui hoc ineſt. Ex horum concurſu efferveſcentia illa pugnando excitatur, qua motus fermentationis ſanguini perpetuatur, calor perennatur, & excrementa ſegregan-

tur. Poſt pugnã ſequitur perfecta mixtio decertantiũ, quæ eſt coagulatio, & inutilium præcipitatio, acida enim & alcalia humanæ naturæ non convenientia vel perfectioni ſanguinis contraria, poſt pugnam ſimul coagulata, in ſalinam ſubſtantiam præcipitantur, quæ à ſero abſorpta per urinam excernitur, portio altera in lixivioſum ſalẽ fixata in hępate ſecernitur, aliæ in ſalem acidum coagulatæ in liene de novo exaltantur, pro totius maſſę ſanguineę beneficio. Dũ horũ coagulatio perfectiva & depurativa exercetur, aliæ adveniunt partes acidæ & alcalicæ ſanguini ab alimentis, aliæ per effervescentiam ab eo ſeparantur, quibus pugna ſuſtentatur, & fermentatio hoc modo continuò protrahitur, & vitalis illa flamma, ſanguinem accenſum conſervans, ab hoc fonte derivatur, quo modo etiam fit prima illa ſanguinis accenſio in puncto ſaliente in prima organizatione animalis, ex qua motus ille continuatus diaſtolis & ſyſtolis. Alcalicum & acidum principium demonſtrant qui accenſio illa ſanguinis in puncto ſaliente non habetur à motu cordis, quod nondum eſt organizatum, non à nerveo ſucco, motus ejuſdem cordis moderante, cum adhuc non ſint cerebri nec nervorum rudimenta, ergo à ſolo concurſu aliquorum corporum in ſanguine latentium, quo mediante ſimul effervescunt, & flammulam quandam in ſanguine accendunt, hæc verò corpora non poſſunt eſſe niſi acida & Alcalia, cum videamus horum mixtione effervescentiam excitari, & quandoq; flammam accendi, etſi in principio

gene-

generationis ſanguinis accenſio ab his principiis derivatur ſemper ab eiſdem pendere credendum eſt: hujus alcali & acidi portio effervеſcens cum reliquiis ſanguinis in corde ſemper remanet, à qua vitalis illa flamma, cordi à pluribus donata, originem habet, inſerviens poſtea pro rarefaciendo ſanguine de novo adveniente, quo rarefacto novas relinquit reliquias ſanguinis, & ita flamma illa cordis perennatur, & prout iſtæ reliquiæ ſanguis pro majori, vel minori abundantia alcali & acidi magis vel minus efferveſcunt, calorem vel majorem vel minorem efficiunt: rarefactio ſanguinis in corde ad horum principiorum excitationem facit, ſicut & motus circulationis, quibus continua acidi & alcali ſuſcitatio debetur.

XXIV. Et quia hæc efferveſcentia naturalis ſuos habet limites, ita etiam inſunt alcali & acido ſanguinis ſui modi à quantitate, ſitu, figura, motu & quiete particularum componentium pendentes, quibus non ſolùm multitudo & portio ſubſtantiæ determinatur, ſed eorum virtus limitatur, à quibus ſi exceſſerint, fit efferveſcentia præternaturalis, in qua ut dixi conſiſtit eſſentia Febris, qua propter ejus particularis cognitio eſt neceſſaria, undè de ea aliqua delibanda ſunt.

CAP. II.

De Efferveſcentia præternaturali ſanguinis.

I. EST præternaturalis efferveſcentia ſanguinis, inordinatus ejus motus, natura-

lem pulſus rythmum,& circulationem pervertens, cum ſenſibili læſione operationum & partium quæ ſanguine indigent.

II. Hujuſmodi effervesſcentia,alia eſt immoderata,alia debilis, alia mediocris;Immoderata eſt illa in qua ſpiritus in copia,&inordinato motu moventur,una cum raritate,& laxitate unionis partium componentium ſanguinem,à qua pendet copioſa exaltatio alcali,& acidi, quæ ſimul coeuntia ſummè effervesſcunt, & turbulentam in maſſa ſanguinea tempeſtatem excitant, aucta à concepta in effervesſcentia unione magis laxante,unde reliquię ſanguinis in eo remanentes magna ebullitione agitatæ, calore magnum in corde accendunt, à quo ſemper rarefactio ſanguinis fit major, cum magno totius calore, ſolutis igneis particulis in copia per dictam effervesſcentiam,&inordinato motu à ſua modificatione diſtractis,unde igneum calorem corpori imprimunt, membra colliquant, & perſeverante dicta effervesſcentia magis ſanguinis conſtitutio laxatur,ad integram diſſolutionem tendens.Hinc eſt quod calido præditi temperamento,& ſpirituum copia divites, acutis facile corripiantur Febribus,cum maximò fervore & æſtu,& vitæ periculo. Ex his etiam deducitur quomodo Febres cũ intenſa effervesſcentia, pulſu magno elevato, in malignas tranſeant,cum pulſu parvo, debili & raro ſine caloris ſenſu, quia à magna effervesſcentia præcedenti rarefactus nimis ſanguis, & ejus meatus ſummè aperti, in copia exhalat ſpiritus, calor interit, &putredo in iſtius interitu fundata ſupervenit,

à qua

à qua Febris maligna. Cauſa laxitatem ſanguini concilians, & libertatem copioſo acido & alcali concedens, non eſt alia niſi humor Alcalicus acris à ſanguine ſegregatus, vel aliundè tranſmiſſus, ſua acrimonia partes conjunctas ſanguini dividendo & ſeparando, undè laxitas & omnium partium componentium diſgregatio. Humor ad hoc opus efficax eſt bilis ſecundum omnes ſuas differentias, pituita ſalſa, & ſal illud urinoſum, ſeu armoniacum quod per urinam ſolet expelli, ſi intra ſanguinem detineatur, impedita ejus expulſione. Quantæ enim ſit activitatis ad inordinatas efferveſcentias excitandas, ejuſdem uſus intra corpus aſſumpti oſtentat. Et hujuſmodi humores à recentioribus non immeritò fermenti nomine appellantur, à modo operandi quo cruoris maſſam ad inordinatam fermentationem impellunt continuò etiam augetur ſupradicta laxitas ab efferveſcentia in corde concepta, à qua major copia Alcali & acidi ſemper ſegregatur.

III. Tarda efferveſcentia præternaturalis eſt illa quæ naturalem regulam & normam excedit, minus tamen ab hac diſtat quam inordinata de qua ſuperius, cujus cauſa eſt eadem excitatio acidi & Alcali in majori copia quam conveniat ſtatui naturali, in minori tamen quantitate excitantur quàm in inordinata, undè iſta duo contraria in occurſu majorem excitant efferveſcentiam quam in ſtatu naturali, quia ſunt abundantiora quàm in illo, minorem verò ſuſcitant ea quæ

immoderata dicitur, quia ſunt in minori quantitate, idcirco diu etiam protrahitur iſta effervescentia, ſive ei ſuccedat concoctio, ſive diſſolutio maſſæ ſanguineæ, utraque enim à motu partium ſanguinis pendet, conſequenter ſi motus ad has erit tardus, tardus aderit earum eventus. Sic & in mechanicis, quæ lentè effervescunt lentè coquuntur, vel lentè diſſolvuntur. Muſti ebullitio torpens ejus claritatem & puritatem retardat.

IV. Hujus tarditatis natura habetur à copia humorum, effervescentiæ Alcali & acidi reſiſtentium, cùm non valeant ſe dilatare ad illud ſpatium ad quod ab illa impelluntur, cum non ſit tanta capacitas in vaſis à multitudine humorum omni ſpatio, ad integram dilatationem vaſorum fere occupato, multitudo partium craſſarum tarditatem hanc efficere poteſt, dum ab iſtis tam arctè ſanguinis partes conſtringuntur ut nata effervescentia non poſſit eas ad magnam diſtantiam removere, ex quo neceſſitas debilis & tarda effervescentia oritur, hujus exemplum habemus in compoſitione cereviſię, ſi farina hordei diutius quàm par ſit aqua maceretur, quia tunc liquor evadit mucilagino- ſus & craſſus, fermentationi omnino ineptus. Et vina in principio lentè effervescunt, ſubtiliſſimis parculis intra craſſarum clauſtra ociantibus, & praxis nos docet lentas has, & tardas ſanguinis effervescentias, Febres in longum protrahentes, contingere corporibus craſſis humoribus refertis, ſpiritus iretientibus, ad eorum motui impedimenta formantibus, vel poroſitates

roſitates ſanguini innatas & neceſſarias implentibus, ut dilatare ſe nequeant ad efferveſcentiæ excitatæ exigentiam. Adeſſe in liquidis meatus probat aqua, & vinum conglaciatum ſcatens bullis aëreo ſpiritu repletis, quibus earum partes hinc inde diſſotiatæ manent, & eſſe in ſanguine neceſſarias confirmat neceſſitas motus, & partium ejuſdem, indiget enim ſanguis pro uſu corporis & ſui vitalitate continua efferveſcentia, & ſi non eſſent in ſanguine meatus, nec ſpiritus nec ejus partes moverentur, defficiente ſpatio in quo talia corpora per motum deberent transferri. Horum ope admiſſo in penetralibus cruoris ſpiritu, inſito motu per illa diſcurrit, & hoſtem mixtioni cruoris non aptum vel illi adverſantem expellit, per patentem dictorum meatuum viam. Altera debilis efferveſcentiæ cauſa eſt alcali & acidi enervata potentia, ab aliis particulis maxime aqueis, una cum illis unitim ſeparatis, quantum enim poſſit aqua ad impediendam efferveſcentiam experientia docet in aqua ebuliente, cujus addita frigida ebullitio impeditur. Accidit etiam pro cauſanda tarda efferveſcentia Acidum, vel abundans in majori quantitate quàm Alcali, à quo iſtud facillime coagulat una cum partibus quibus adhæret, ut rarefactioni reſiſtat, cujus defectu efferveſcentia magna fieri non poſſet, ſed ſolum deutilis & tarda, & quamvis videatur data hac coagulatione non debere fieri efferveſcentiam poſtea naturalem, cum ſit coagulatum unum ex principiis illius, conſiderandum tamen eſt in coagulatione craſſas partes uniri, aqueæ

& ſeroſæ cum tenuiori ſanguine ex primi, eo modo quo cōtingit in coagulatione lactis, in illa parte ſubtiliori adſunt Alcali & acidū diſgregata, & conſequenter apta præternaturalem effervеſcentiam efficere, ſed lentam, quia materia in qua reſident, ob rei tenuitatem, & craſſitiem deficientem non eſt apta rarefieri, & neque immoderate effervеſcere, qua de cauſa etiam fit pulſus parvus, quia in ſiniſtro cordis ventriculo materia craſſa non rarefit, reſiſtente compactione nimia à craſſitie communicata: aquea ſeroſa & tenuis, & ipſa validæ rarefactionis eſt incapax cum ſolum eis contingat ſubjectis aliqua craſſitie donatis, hinc ablata rarefactione non exigit materia multum ſpatii; & in egreſſu arteriam parum elevat, & cum parvo impetu, ideo pulſus evadit debilis & parvus: Et omnes iſtæ cauſæ ita valent tantam effervеſcentiam conſervare ut reſiſtant effervеſcentiæ, cui continuo per cor circulando ſubjacent.

V. Effervеſcentia mediocris eſt media inter violentam & lentam, à mediocri concurſu Acidi & Alcali dependens, mediocritatem etiam in cauſa excitante cognoſcens. Hæc effervеſcentia quamvis præter naturalis & morboſa, inſervit tamen naturæ pro inſtrumento ad expellenda à maſſa ſanguinea excrementa Alcalica vel acida, quibus nimis diſſoluitur vel coagulatur, & ſi non evenit ut expellat, tali effervеſcentiæ motu ea ſubigit, attenuat, dividit, aliis miſcet, & integre unit, ut amplius non noceant. Et hujus morboſæ effervеſcentiæ utilitas ex hoc cognoſcitur, quod immoderata effer-

efferveſcentia, & lenta non poteſt tolli niſi ad hanc mediocrem redigantur, quod certiſſimum eſt de immoderata tendente ad diſſolutionem ſanguinis, & conſequenter ad ejus corruptionem, cui ſubſequitur vitæ extinctio, & hic eſt communis modus quo Febres enecant, maſſam nempe ſanguinis in ſuas partes & principia motu violento vel continuato diſſolvendo: demonſtratur de lento, quia hæc non obtinet excrementorum expulſionem, niſi augeatur, nec ceſſat niſi craſſities vel aciditas humorum, maſſam ſanguinis condenſantium tollatur, hac ablata ſanguis ad mediocritatem efferveſcentiæ redigitur, donec per iſtam perfecta mixtio in maſſa ſanguinis obtineatur.

VI. Nec mirandum eſt efferveſcentiam præter naturalem ſanguinis, quæ eſt eſſentialiter morbus, ad Febrilis incendii ſedationem auxiliares præſtare manus, cum eadem efferveſcentia actiones lædens mixtionem perfectam principiorum ſanguinis promoveat, intra mediocritatis limites moderata. Nulla enim fit mixtio niſi in miſſibilibus adſit motus, quo tanquam duce ad unitatem rediguntur, etiam quæ innata contrarietate fœderis vinculum recuſant, ſic partes in muſto exiſtentes diverſæ naturæ ſola efferveſcentia in unam vini ſubſtantiam colligantur, tot ſimplicia ad theriacam requiſita efferveſcentiæ, motus in unum unit compoſitum, oleum tartari & ſpiritus vitrioli, prævia ebulitionis agitationes in tartarum vitriolatum coagulantur, ſic ſanguis præter naturam efferveſcens ad meliorē redigi poteſt unionem

duce motu, quo craſſa attenuantur & ſubtiliora apprehendunt corpora, & fixa volatilizantur volatilium mixtione, & volatilia fixantur fixorum adjunctione, inutilibus, & renitentibus partibus præcipitatis, ſi craſſæ extiterint, vel in auras reſolutis, ſi tenues, nec alio modo poteſt fieri mixtio eorum quæ ſunt diverſæ naturæ, homogeneis enim ſimul unitis nunquam ſuccedet perfecta mixtio, ſicuti mixtum non coaleſcet ſi minima ignis ſimul accedant, remanentibus cæteris elementis ſine illius ſocietate, ſed omnia miſcibilia ad minima debent uniri, ita ut minimum unius miſcibilis accedat minimo alterius, tali modo ut unita non ſint inter ſe diſtinguibilia, nec alia ratione poteſt obtineri hæc mixtio quàm motu, tam diu continuato quamdiu iſta miſcibilium unio ſuccedat ad normam naturæ dirigentis.

VII. Cum autem excitatio Alcali & Acidi ſanguinis præternaturalem efferveſcentiã ſupponat, laxitatem unionis in partibus ſanguinis, una cum earundem diſgregatione, ſuo motu libertatem molientibus, majorem ſemper laxitatem & ſegregationem introducunt, ad quam tollendam eſt neceſſaria introductio majoris unionis in maſſa ſanguinea, quod operatur efferveſcentia mediocris, etiam præternaturalis, dum partes ab iſta commotæ & excitatæ alias particulas diſgregatas apprehendunt, ad unionem cum cæteris cogendo, & ſic partes diſgregatę dum libertatem motu quærunt, compedes ſibi fabricant, & ut dixi in hujuſmodi agitatione, inutiliores partes perfectioni ſanguinis adver-

adverſæ omninò ſegregantur,eo pacto quo lolium, & avena ventilabri motu à tritico ſeparantur, unde ſanguis reparata partium unione, nobiliorem acquirit puritatem,&inteſtino bello pacem ſibi parat, cum felici perfectione,per talem unionem prohibita extractione copioſi Acidi & Alkali, præternaturalis effervefcentia ſanguinis ceſſat, & in hac principiorum ſanguinis unione conſiſtit concoctio, quæ Febres ſolvit, & ſanitatem reſtituit, prout ſancivit Hippocrates lib. de veteri medicina,ſcribendo, *concoquitur verò ubi multua ſit permixtio*, & cum aliis unio, & ſi præcipit Hippocrates primò aph.22. concocta medicari, ubi inuit purgationem humorum concoctione paratorum ad expulſionem, id non præcepit pro formali concoctionis, quod in mixtione & unione perfecta conſiſtit, ſed pro conſequenti, nempe pro excrementis quæ in qualibet concoctione, hoc eſt partium ſanguinis unione ſeparantur,& niſi ſecuta iſtorum expulſione, periculum eſt ne denuo cruori miſceantur, ad excitandas novas in ſanguine tempeſtates. Et per iſtam ſegregationem excrementa dicuntur concocta, quia apta ad purgationem, nullo mixtionis vinculo cum aliis colligata, ut expulſio, vel attractio per purgantia prohibeatur,ideoque ſtatim purganda veniunt. Tanta eſt utilitas à morboſa ſed mediocri effervefcentia ſuppeditata, cujus inditium habemus ab eis qui convaleſcunt à Febribus vehementibus, & magnis vel mediocribus ſine ullo medicinæ auxilio,in quibus unio partium diſgregatarum ſanguinis, & excrementorum

ſegregatio non poteſt haberi, niſi ab iſta efferveſcentia ad mediocritatem redactâ, cum ex dictis immoderata & lenta ad hoc ſit inſufficiens.

VIII. Ab his differentiis efferveſcentiæ, ab occurſu Acidi & Alkali ſanguinis accenſæ, regulam deſumit efferveſcentia ſanguinis in ventriculis cordis à pulſu connotata, nam ſanguis immoderatè efferveſcens à rarefactione in corde accepta magis attenuatus cum ſegregatione majoris quantitatis Acidi & Alkali violentius efferveſcit, & in arteriam expulſus cum impetu, & indigentia magni ſpatii ob raritatem, arteriam ſumme èlevat, & dilatat cum magno conatu, unde pulſus magnus & vehemens, in lentâ efferveſcentia, cum ſanguis ſit incapax magnæ rarefactionis, parum dilatatur in corde, & parva copia Alcali & Acidi ſegregata parum etiam in efferveſcentia augmenti ſuſcipit, hinc minori indigens ſpatio ad hoc ut in arteriam recipiatur, & à parva efferveſcentia minus virtutis & impetus acquirens, arteriam parum & ſine impetu dilatat, unde pulſus parvus, & debilis, mediocris, inter utramque medium locum habet pulſum medium inter vehementem, emagno parvum & debilem cauſando ob efferveſcentiam mediam inter immoderatam, & lentam, & excitationem Acidi, & Alkali mediam pariter inter magnam & parvam.

CAP. III.

De modo curandi Febres Continuas cum immoderata Efferveſcentia.

I. SI Febris erit cum pulſu magno frequenti, & æſtu intenſo, cum urina rubea, bilem Alcalicam turbas ardentis Febris proprias in ſanguine promovere oſtentant, tam ratione ſuę volatilitatis & igneitatis, quam acrimoniæ Alkalicæ, conditiones nomina putredinis ab antiquis expreſſæ, quibus ſanguineam maſſam attenuat agitat, magiſque raram reddit, ut citius & vehementius ebuliat, aditum reſſerando copioſæ quantitati Alkali & Acidi, & magis diſpoſito ad immoderatam efferveſcentiam accipiendam in corde, à qua cum ſegregentur partes calidæ, in abundantia calor intenſus, & inquietudo toti communicatur, & ſanguis ſummam rarefactionem & impetum ſuſcipiendo, in exitu à corde arteriam ſummè dilatat, cum impetu, & pulſum magnum vehementem & frequentem efficit, Nec obſtat ratione igneitatis bilem aciditatem aquirere, & conſequenter aptitudinem ad coagulandum magis quam diſſoluendum, quia bilis igneitas non eſt modificata, & eſt ſali lixivioſo conjuncta, ideoque diſſolutioni magis accõmodata, juxta dicta ſuperius de Alkali & Acidi proprietatibus *c.* 1, *n.* 18. ſic bilis in copia abũ-

dans cum acido ſanguinis efferveſcens in copia coagulatur,&præcipitatur,poſtea cum ſero per urinam expellitur, croceum colorem illi communicando. Hæc bilis quantitas aggregata fuit in corpore per alimenta generationi hujus opportuna, quæ ſunt calida, ut aromata, & vinum generoſum, anni tempeſtas æſtiva, congregatur etiam in ſanguine ob vitium inſtrumentorum in hepate reſidentium, per quod non ſecernitur nec ſeparatur, juxta officium à natura eis conſignatum, unde cogitur in maſſa ſanguinea domicilium contrahere, cum maximo iſtius detrimento. Aliquando ſegregata,& in veſicula congregata volatilitatem aquirit, & egreſſa per proprium ductum in inteſtina, per lacteas,& ductum thoracicum de novo ſanguini confunditur, ſupradictas turbationes efficiendo.

℞. Pro cujus curatione, cum efferveſcentia in hujuſmodi Febre ſit immoderata cruoris diſſolutionem tentando, quis non videt efferveſcentiam moderandam eſſe?Hinc venę ſectio proficua inter cętera remedia evadit,quia aperta venaAlkalicus ſpiritus,ſolutus à cõſortio reliquarum partium exit, quietem majorem toti cruori relinquendo, deficiente dicto ſpiritu in violentia ob quantitatem diminutam. Pari pacto vina plus juſto ebullientia ſedantur aperto dolii orificio, vel extracta vini portione, quod ſi à ſanguine miſſo immoderata adhuc perſeveret efferveſcentia, à dicta pulſus magnitudine & vehementia demonſtrata, reiteranda eſt ſine metu in virium cõſtantia, etiam pluries,donec

decreſ-

decreſcentem ex minorato pulſu ſanguinis motum deprehendamus. Exceſſus verò in hujuſmodi evacuatione vitandus, tam ratione virium in hac periclitantium, quam ratione concoctionis, qua ſanguis præter naturam effervelcens indiget, ob conceptam partium diſgregationem & ſolutionem, cum mixtionis vitio, quæ in priſtinum redigi non poſſunt niſi coctione, in mutua & ordinata partium unione conſiſtente, & ad quam pervenire non licet niſi particularum motu à ſpiritu proveniente, quap ropter ſi hic deficiat, talis motus ceſſat, & partes quæ ſub illo in perfecta mixtione continebantur amiſſo moderatore ad priſtinam libertatem revertuntur, cum totali ſolutione mixti ſanguinei, & ſolutæ non habentes quem ſequantur ad unionem recuperandam, efferatiores factæ in totum deſæviunt. Et ſi non deficiat ſpiritus, debilis tamen à ſanguine miſſo remaneat, tarda ſequitur concoctio, cum tardus ſit motus ſanguinis eam promovens. His adjungitur quod à ſanguinis effuſione Febrilia pullulant incrementa, cum videamus in praxi poſt immoderatam hæmorragiam, vel menſium profluvium Febrem accendi, non aliam ob rationem, niſi quia omnes partes ſanguinis à ſpiritu in unione & mixtione continentur, hinc iſto profuſo & proſtrato, partes ſine imperante ſolvuntur & ſegregantur, in cujus executione motus excitatur naturali frequentior, & Febris accenditur. Pari modo diſcurrendum eſt in nimia ſanguinis evacuatione facta per artem. Niſi magis placeret

aſſerere per miſſionem ſanguinis reliquum in venis remanentem magis attenuari, & perdurante actione cauſæ Febrilis, ſanguinem ad majorem effervefcentiam evehi, ob diſpoſitionem ad citatiorem motum à majori raritate conciliatá. Quo in loco ſunt etiam conſideranda circa hanc materiam quæ habet *Williſius* cap. 9. de Febribus, cautè ergo procedendum in copioſa ſanguinis miſſione dum majora damna excitare poſſumus, & integræ corruptionis maſſæ ſanguineæ & retardatæ concoctionis, hoc verò non tantum nos terrere debet, quam periculum corruptionis, quia ſi neceſſitas urget, copioſe evacuandum eſt, cum ſit melius morbi finem prolongari, quam mori. Regula ad evitanda iſta pericula nobis erit pulſus, tantum enim ſanguinis detrahere poſſumus ſine periculo, quantum ſufficit ad reducendum pulſum ad mediocritatem frequentiæ, magnitudinis, & vehementiæ, tunc enim ſignum eſt effervefcentiam ab immoderata ad mediocrem tranſiiſſe, per quam concoctio poteſt perfici, ideoque tunc à nova ſanguinis miſſione ſuperſedendum, & cavendum ſemper ne in ſanguinis miſſione pulſum ad paruitatem deducamus, quia tunc memorata iminent pericula. Si verò vires ſint debiles, & effervefcentia magna, parum ſanguinis eſt mittendum, quia in parua etiam miſſione alcalici ſpiritus copioſi effluunt, ut inſignis effervefcentia remitti valeat: & quandoque

ex ſanguine miſſo talis ſanguineæ maſſæ motus conciliatur, aptus ad unionem partium, & concoctionem præſtandam, & à levi evacuatione fermenta illa Alcalica, ſanguine commoventia, extra evolare poſſunt, cum ſint volatilia, & pateat via in ſecta vena, cum Febris diminutione.

III. Tempus huic remedio opportunum, eſt principium morbi, & ſi reiterandum ſit, non eſt multum differendum præcipuè in eis qui debilem ſortiti ſunt ſanguinis conſtitutionem, cum violenta unius diei effervescentia hujusmodi ſanguinem ad violentam diſſolutionem cogere valeat, in quo caſu plus damni quam utilitatis allatura eſt poſtea ſanguinis miſſio: debilem habent ſanguinis conſtitutionem, qui raram corporis texturam ſortiti ſunt, & in operationibus cito debilitantur, nec magnam ad eas promptitudinem habent, & cum timore actiones ſuas agrediuntur & proſequuntur.

IV. Effervescentia immoderata in ſtatu Febris exurgens evacuationem ſanguinis prohibet, ſi ſigna concoctionis appareant in urinis, demonſtrantia talem motum pendere à conatu naturæ molientis evacuationem partium inutilium & fermenti extranei, ſine quo unionem partium obtinere non poteſt, unde tunc evacuato ſanguine motus naturæ criticus impediretur, excrementa & fermenta de novo miſcerentur ſanguini, cum maximo ægrotantis periculo, interrupto per talem evacuationem motu, ad humoris ſegregationem apto, ſi vero concoctionis ſigna non appareant, credendum po-

tius excitatam efferveſcentiam à fermenti augmento, vel à majori ſanguinis raritate extremæ diſſolutionis nuntia provenire, quam à motu ſpirituum critico: idcirco in tali caſu ſanguinem mittendum judico, cum ſit eadem indicatio efferveſcentiam ſedandi, & ſanguinis diſſolutionem impediendi. Ex quo colligitur, ſi in Febre benigna ad augmentum, vel ſtatum properante, ſuperveniat prædicta efferveſcentia, continentis, vel ardentis Febris æmula, venæ ſectione utendum eſſe ac ſi tunc inciperet Febris, quia tunc fit tranſitus de Febri unius naturæ ad aliam alterius naturæ, quæ eodem modo curanda eſt ac ſi tunc inciperet, ſine alia Febre antecedente, & ſicuti tunc venæ ſectionem indicaret, etiam & nunc, cum ſit in principio reſpectu ſui, quamvis adſit augmentum reſpectu alterius. Menſuranda tamen eſt hæc evacuatio cum præcedentibus factis cum virium robore, & ægrotantis natura.

IV. Aliquando in ſtatu Febrium efferveſcentia immoderata minuitur, quod ex pulſu minus turgido, & minus vehementi cognoſcitur, & ſi tunc nulla ſuccedat evacuatio, & poſt aliquos dies Febris augeatur, & ad priſtinam revertatur vehementiam, vel alia ſuperveniant timenda ſymptomata, dubitandum eſt materiam ſegregatam fuiſſe à natura, quando pulſus à priſtina remiſit vehementia, & magnitudine, eamque in expulſione detentam fuiſſe in aliqua parte, ibique fixatam inflammationis initia præparaſſe, quod ex Febris vehementia renovata, & ex ſupervenientibus aliis ſymptomati-
bus

bus colligere poſſumus, idcirco in tali caſu ſanguinis miſſio reiteranda eſt in incipientis inflammationis remedium derivativum. Et ex hoc deducitur ratio, quare multi in vigore morbi melius ſe habere incipiant, & tranſactis duobus vel tribus diebus in pejus decidunt, & ad interitum præcipitant.

V. Locus ſectionis venæ ſint vaſa magna, cum ab his ſpiritus in majori copia evacuentur. Non rejicio ſectionem ſalvatelæ, quæ ſanguinem immediate ab arteriis ſuſcipiendo, extractionem ſpiritus Alcalici in copia poteſt coadjuvare, quamvis communiter ſed falſo paucos ſpiritus exhauriri in ſectione talis vena credatur. Attendenda eſt etiam anni temporis conditione in vere largiorem ſanguinis miſſionem permittere poſſumus, ſanguine ſpiritu pleno & in quantitate abundante; autumno verò depopulato ſpiritu in cruore, à præcedenti calore æſtatis illum inertem relinquit, unde etiam minorem exigit evacuationem. Æſtas etiam ob copioſam tranſpirationem, & magnam ſanguinis raritatem, copioſam evacuationem prohibet, ſicut puerilis & ſenilis ætas ob virium debilitatem.

VI. Neque in hoc audiendus Helmontius miſſionem ſanguinis in qualibet Febre damnari, niſi à ſuorum arcanorum poſſeſſoribus, unica exhibitione Febrem cujuſcunque generis, & hecticam in uno menſis ſpatio ſedantium, effervеſcentiam extinguendo, & humores in perfecta miſſione congregando, extraneis fermentis diſſipatis, vel præcipitatis. Qui verò

ad hæc non pervenerunt Helmontii verbis, & jurgiis ſe non permittant ſeduci à miſſionè ſanguinis, quæ arcanorum defectu extranei fermenti particulas cum ſanguine educit, ſpiritum impetum facientem evacuando, efferveſcentiam, vel extinguit, vel moderat, humore ſuper alios ſuperbiente educto unionem & pacem cum aliis perficit. Et ſpreta ſectione venæ in arcanorum defficientia, à nimia ſanguinis ebullitione plenitudinem venarum conſtituente, vel illius circulatio impeditur, cum caloris innati & cordis ſuffocatione, vel inflamationes partium oriuntur, dum eructatus ab arteriis ſanguis in partes à venis non exſugitur ob loci defectum, & extra eas collectus fixatus & putreſcens inflammationem facit. Hinc [illegible]ſtè nimis contra medicos ſuis arcanis deficientes inſurgit Helmontius, quia mittunt ſanguinem, & ei magis convenire videtur, cum contra charitatis præceptum, modum ea componendi reticuerit, ſola forſan ſuperbiæ elatione, ut inter alios gloria & virtute ſuperemineat, injuſtè inquam redarguit, cum omnibus etiam ſtudioſis non datum ſit ire Corinthum, & quia naturam imitantur multas Febres ſpontaneo ſanguinis fluxu curantem.

VII. Purgantia medicamenta in principio Febris ab immoderata efferveſcentia pendentis, nullo modo ſunt propria; imo particulis quibus pollent fermentativis, ad majorem gradum illam evehere valent. Lenientia ex ſui natura non ſunt omittenda, ad expiationem primarum viarum, ne excrementa ibi collecta vel

à prava

à prava victus ratione, vel ab indiſpoſitione alicujus partis in venas rapiantur, majores tumultus excitatura: dixi ex ſui natura, ut excluderem medicamenta verè purgantia, in minori doſi propinata, in qua à multis pro lenientibus uſurpantur, quia eorum virtus ſemper eſt valde fermentativa, & valdè penetrativa in remotiores & longinquiores corporis partes ſe extendit, licet in minori quantitate non ſit adeo activa, attamen venas majores, & arterias ingrediens, ob ſanguinis diſpoſitioné ad majorem effervescétiam, ſtimulos addunt, quibus ad diſſolutionem præcipitatur. Lenientia debent ergo eſſe ex ſui natura talia dicta de alimenti qualitate participantia, ut ſunt manna, caſſia, & infuſio roſarum, & cremor tartari, iſta enim irritando partes ductus cholidochi, veſiculam fellis eis correſpondentem determinent ad expulſionem bilis contentæ, qua expulſa non eſt timendus ejus raptus ad arterias & venas per viam lactearum ſupra demonſtratam. Eadem medicamenta ſunt in uſum reducenda etiam in ſtatu morbi, ſi appareant ſigna concoctionis, ejuſque integram abſolutionem in longum differendum eſſe prævideamus, ut portio materiæ excrementitiæ per effervescentia, ſanguinis ſegregatæ expurgetur, & ingreſſus de novo in venas impediatur ſi extra eas depoſitata fuerit, vel ab eis trahatur ſi ſuo ſinu adhuc fovetur, ne à motu maſſæ ſanguineæ exaltata, fermenti naturam induens feroſiores in eà excitet turbulentias: & ſi minus activa pro hoc habeantur lenientia iſtorum doſis augenda, vel mitiora

purgantia adjungenda ut Rheubarbarũ. Et quia contingit aliquando circa vigoris medium Febrem augeri, non tam à naturæ ſeu ſpirituum motu, quam à particulis pravis humorum in quantitate ſegregatis, quæ ob languorem ſpirituum, vel craſſitiem ſanguinis, ex toto ſeparari non poſſunt, & ſua mora magis ſanguinem fermentant, idcirco elective purgantia non diſconveniunt, quæ impetum faciendo in maſſa ſanguinea integram ſeparationem eorum exequuntur, una cum evacuatione. Huius rei ſtatum cognovimus ex ſignis concoctionis in urinis per ſedimenta craſſa, & magis id arguere licebit ex eo quod medicamenta diaphoretica & diuretica exhibita, nec ſudorem, nec urinam excitaverint, ob materiæ craſſitiem ineptos humores ad tales vias ſubeundas reddentes, & ex hoc ſigno audaces facti medicamentum purgans exhibebimus felicem expectantes exitura eratione, Verum quidem eſt quod prius debemus eſſe certi de impedita diaphoreſi & diureſi.

VIII. In declinatione morbi, vel eo extincto, eradicativa purgatio celebretur medicamento purgante elective, & præcipuè ſi nullam antecedentem natura vel ars molita fuerit evacuationem per ſudorem, vel urinam, vel ſeceſſum, quia ſi aliqua ex his contigerit, vel intermittenda purgatio, vel debiliori medicamento humorum reliquiis ſatisfaciendum. Huius purgantis medicamenti neceſſitatem colligo primo à modo operandi naturæ, ſolutionem multarum febrium per diarrhœam curam felici ſucceſſu

ceſſu molientis, ſecundo ex effervefcentiæ, vel fermentationis natura, in qua partes fæculentæ tam ſubtiles quam terreſtres ab effervefcente mixto ſeparantur, ut pater in vino, & aliis liquoribus fermentantibus, unde niſi hæ extrudantur, timenda ſunt damna novæ recrudeſcentiæ: tertio à Febrili incendio à quo particulæ ſanguinis in copia aduruntur, cum à naturali accenſione ſanguinis multæ cumulenter, ut docent Recentiores de bile, qua propter iſta relicta, intermiſſa purgatione, expectanda ſunt mala quæ bilis calor, ejus fermentativa virtus & acrimonia, ex omnium conſenſum parare ſolent: quarto ex acidi & alcali pugna, à qua præter naturalem effervefcentiam oriri demonſtravimus, horum enim natura eſt ut pro unione pugnent, qua obtenta coagulantur, & in coagulatione portio inutilis à reliquis præcipitatione ſeparatur, maxime cum alcali & acidum ſint morboſa, quanta autem hujus coagulatæ & præcipitatæ materiæ copia aderit in effervefcentia immoderata plurium dierum, & aliquando multarum hebdomadarum? nec aliter ſano judicio decernere poſſumus, quam hanc materiam purgantium ope extra corpus educere, nam eam intactam obſervare periculoſum eſſe nos admonent vini fæces, & tartarum, quæ ob prædictam rationem in fundum dolii præcipitata aliquando exaltantur, vinum turbando, & nova effervefcentia agitando, qua in acetum vel vappam degenerat, ita evenire poſſe ſanguini à materia illa in corpore relicta credendum eſt.

IX. Et ſi aliquando experientia manifeſtavit à purgantibus medicamentis Febres extinctas revixiſſe, non debet hoc legem univerſalē firmare, omnem purgationem in fine Febrium interdicentem, quia potuit ab alia cauſa nobis ignota nova Febris accendi. Vel ſanguinis debilitas, & ad effervefcentiam facilitas illi dedit occaſionem, vel materia attracta vel expulſa detenta fuit in via ab obſtructionibus, unde ibi firmata, & in fermenti naturam exaltata, maſſæque ſanguineæ communicata effervefcentiam Febrilem novam excitavit, vel in inflammationem erupit putredine & feruore concepto, ab interdicta circulatione, vel tranſitu ad vias purgationis, ad quas vocabatur à medicamento purgante. Quæ omnia limitat non interdicunt purgationem. In nimia enim ſanguinis laxitate, & raritate & debilitate, valida non ſunt exhibenda medicamenta, vel in virtute, vel in quantitate, quia à facultate fermentativa purgantis perturbatur valde ſanguis ob ſui laxitatem: in hoc motu explicantur una cum acidi particulis Alcalicæ novum ſubeunt es certamen excitando novam effervefcentiam, idcirco ubi hujus ſanguineæ indiſpoſitionis indicia habemus, à magnitudine morbi prægreſſa, à pulſus languore, & facultatum debilitate, parcendum eſt medicamento valido, & mediocri atque lenitivo contenti eſſe debemus, & pluribus vicibus tentanda eſt reliquiæ Febrilis evacuatio. Sic ubi adſunt inſignes obſtructiones in partibus, Febris antecedentis producta, cautè agendum in purgatione ob allatam ſuperius

rationem,

rationem, & paulatim leni medicamento ſed ſæpe reiterato purgandum, obſtructionibuſque providendum incidentibus, & deobſtruentibus alio loco dicendis. Si verò nullum ex his intervenerit, nulla eſt ratio purgationem intermittendi. Peracta purgatione optimi ſunt uſus medicamenta ſanguini quietem conciliantia & motum à medicamento impreſſum ſedantia, hujuſmodi ſunt aqua papaveri erratici, nenupharis, plantaginis cum ſyrupo dictarum herbarum, ne penthes & diaſcordio.

X. Omnem purgationem moderare debemus juxta exigentiam temporis, anni, ætatis & virium roboris.

XI. Vomitum quandoque in magna effervescentia promovere licet, ſi natura in acceſſionis Febrilis initio inclinationem ad illum demonſtraverit, cum medici officium ſit naturam evacuationem per loca conferentia molientem imitari, & hæc evacuatio expiationi primam viarum correſpondebit, ad abſolvendam indicationem ptopoſitam ſuperius de medicamento leniente. Imò per aliquos videtur neceſſaria talis evacuatio per vomitum, ſi natura ad eam propenderit, cum obſervatum ſit ſpreta hac naturæ inclinatione diarhoeas difficile ſuperabiles ſuperveniſſe.

XII. Clyſteres ad moderandam effervescentiam ſunt idonei, dum in eorum reſtitutione tranſpirat calor, & ſpiritus fervens exhalat, cum refrigerio maſſæ ſanguineæ, prout animadvertit ſydenham in ſuo methodo curandi Febres, ubi animadvertit

etiam in vigore morbi, in quo adeſt ultimus coctionis conatus, frequenter non eſſe uſurpandos, ne continua refrigeratione retardentur, ubi in aliis temporibus quotidie reiterari poſſunt.

XIII. Medicamenta alterantia alia reſpiciunt efferveſcentiam immoderatam, alia cauſam hujus, quam bilem eſſe diximus, hæc ex antiquorum etiam placito acidis medicamentis corrigenda ut ſuccus citri, granatorum, ribes, acetum ſtillatum, ſpiritus ſalis, vitrioli, nitri, oleum ſulphuris, & præcipue ſi dulcificati fuerint, cum bilis flava per acida in atram degeneret, aquâ aciditatē habere in ſe experientia probat, *Sylvius Leboë* in ſua methodo medendi vomitu bilis atrę, acidū redolentis, & terram in quam incidit fermentantis, & ratio perſuadet, cum ratione ſalis lixivi, bilis ſit acris, & acidam acrimoniam habeat talem ut præexiſtentem acrimoniam augere poſſit. Sic condimenta acria pro cibis ab aceto majorem vigorem cōcipiunt, quapropter acida nimis bile peccante, quamvis coagulativa, non ſunt adeò opportuna, ideò dulcificanda, quod fit ſpiritu vini, in æquali portione cum dictis ſpiritibus commixio, & ter ſuper eos cohobato in retorta vitrea benè clauſa, Nec acida damnanda, quia ignea, ideoq; bilis igneitatem & acrimoniam augere valentia potius quam frænare, cum ignis in acido ſit modificatus, & coagulativus igneitatis bilis non modificatæ, qua coagulata agendi & calefaciendi potentiam amittit, & hoc modo acida dicuntur refrigerare, non poſitivè ſed privativè,

vè, igneorum corpuſculorum effreni motu coercito, vel modificato, quapropter ceſſante cauſa calefaciente dicitur refrigeratum corpus. Bolus armena, terra lemnia, coralia, margaritæ bilis potentiam frangunt, & volatilitatem figunt auſteritate blanda in eis latitante, ut adnotat *Sylvius de le Boë* unde terræ illæ tanquam hermaphroditæ de Alkali & acido participant, & hoc alienum acidum mortificant, & auſtero blando alcali ferociam reprimunt, nec timendum eſt ſuo Alkali illud ferociencis bilis acuere, cum igneitate, & acrimonia careant nec acido auſtero acidi peccantis vim ducere poſſunt, cum virtus Alkalica prædominans acido occurrens imbibendo enervet. Inter omnia verò medicamenta bilem volatilem figentia, & ejus acrimoniam temperantia, ſunt ſulphura mineralium, ut ſulphur vitrioli, quod ſic paratur ℞. colcotar vitrioli lib.ij. ſalis armoniaci ſubtiliter pulverizati lib,j.ſublimentur ſ.a. Flores ſublimatos miſce cũ capite mortuo remanente in fundo vaſis, & iterum ſublima, & tertiam ſublimationem repete, & habebis Flores armoniaci aurea tinctura coloratos, quam extrahes ſpiritu vini, quo per deſtillationem abſtracto ſulphur vitrioli in fundo remanebit, de hoc grana octo ſufficiunt pro una doſi, ſulphur antimonii fixum, & ab omni parte arſenicali purgatum, & præparatum modo quo docet Temchenius ad eandem quantitatem. Acrimonias bilis emendatur etiam oleoſis, ut ſunt emulſiones ſeminum melonum, & opium, quod oleoſum & pingue eſt, ideoque ſpiritus animales ſua

pinguedine vinciendo ſomnum conciliat cremor hordei & ſimilia, quæ medicamenta aquis eadem facultate pollentibus ſunt miſcenda, ut ſunt ſempervivum, plantago, portulaca, & acetoſa, & tinctura roſar. vel miſcenda pro bolo cum diaſcordio, & confectione ex hyacintho ſine odore, hæc enim medicamenta ratione terrarum & lapidum, auſterum blandum occultantium bilem frangunt.

XIV. Alterantia efferveſcentiæ violentiám opprimentia, ſunt refrigerantia communiter ad calorem mitigandum præſcripta, efferveſcentia accenſum. Vini enim renovatam & validam efferveſcentiam lacte ſedamus, & liquorum ebullitioné prohibemus ſi frigido loco reponimus. Quapropter aquę cicore, refrigerantes, Acetoſę, Endiviæ, boraginis, violar. nenupharis, & earũ ſucci conveniunt, ſerum caprinum deſtillatum vel depuratũ & aqua nocerę. In horum uſu caute procedendũ, maximè circa quantitatem, quę in principio, & augmento univerſali large poteſt concedi, ſi ſudoris, vel urine major quantitas correſpondeat, alioquin ſuſpectá habere debemus ſummá quantitatem aquæ, ex eo quod à remanéte in venis aqua maxime diluitur maſſa ſanguinea, ejuſq; compages à maxima efferveſcentia laxata magis depravatur, ideoq; efferveſcentia non moderata diſſolutioni proxime ſubiicitus & hoc obſervare licet in vinis, & cæteris liquoribus aquæ multitudine dilutis, quæ à calore aëris facile corrumpuntur, & impotentia in ad reſiſtendũ cauſis alterantibus à nimia humiditate acquirũt, & quia non eſt permittendum,

ſanguinem

ſanguinem à nimia effervescentia torreri,& ſitis intenſa,utpote ſymptoma ventriculi tonum divoluens,curationem exigit, puto hiſce ſatisfieri poſſe partita ſumma quantitate in plures vices, cū minor portio aquæ una vice ſumpta ſanguinē diluere non valeat,& ſecundo,neq;, dū in tēpore intermedio major pars præcedentis cōſumpta eſt à calore Febrili, vel urinæ vias jā eſt ingreſſa,& ita ſiti,calori,effervescētię occurrimus ſine periculo læſionis maſſæ ſanguineę.In vigore vero minoranda refrigerantia ne coctioni humorū,mixtioni, & excrementorū ſegregationi officiant,& hoc in principio, augmento,&ſtatu hujus tēporis univerſalis,declinatione vero imminente largiori potu indulgere licitū eſt, quia ſanguis dilutus excrementorum ſegregatorum ſolutionem integram faciliorem reddit,& calor una cum effervescentia diminutus diſſolutionem ſanguinis non minatur,& quod dictum eſt de tempore univerſali Febrium, obſervandum in quolibet tempore particulari.

XV. Quod ſi à violentiori effervescentia ſeparationē ſanguinis in ſua principia timemus,refrigerantibus adſtringentia, & motū ſanguinis reprimentia miſcenda, ut principiorū unionem conſervemus, interq; numeratur. Burſa paſtoris,Equiſetū,plantago ſpir.aluminis,vitr.tinct. corall. & terracea ſupradicta, & inter cōpoſita Diaſcordiū Nepenthes, & Philoniū una cū ſulph. mineraliū ſupradictis quæ omnē pag. in his Febribus adimplēt,ex quibus parari poſſunt remedia omnibus indicationibus ſatisfaciētia ut.

℞. aq.acetoſæ,endiviæ,an.℔.ß.ſpir.vitr.dulc.

gut.x. ſucci Acetoſæ ℥ß. m. pro ſyr. à dulcibus enim abſtinẽdũ,quia fermẽtationẽ inducũt,vel. ℞.Aquæ boraginis viol.portulacæ, an.℥iij.ſucci endiviæ ℥j.ß.ſpir.ſal. dulc. gutt. xiv. ſpir. nitri gut.vi.m.pro ſyr.vel ℞. Aquę nenupharis,endiviæ,viol.an.℥iij.ſ. nitri gutt.vi.m. pręmittendo ſequentum bolũ ℞.diaſcordii ʒj.ſulph.vitr.gr. viij.m. vel ℞. confect.ex hyacint. ſine odor. ʒj. ſulph.antim.gr.vi.magiſt. coral.℈ß.poſſunt etiã ante pręmitti ſequẽtes pulveres ℞. terræ ſigillatæ margar.præp.coral.præp.an.℈j. m.℞.margar.pręp.ocul.cancri an.ʒ.ß.ſulph.vitr.gr.vi.m.

XVII. Electuaria etiam poſſunt confici, ante ſyrupum & potiones exhibenda ut ℞. conf. ex hyacint. ſ.odor.Diaſcordii ã.ʒj. terrę ſigillatæ coral.præp.margar.præp.an.℈ij.ſulphur.vitr. gr.xx. cum conſerva viol. & ſyr. de ſuc. limonum f. Elect.

XVIII. Hoc, & pulveres ſupraſcripti, ante cibum per horam poſſunt, imo debent exhiberi, ad coercendum bilis furorem in inteſtino duodeno ad meliorem cibi concoctionem, cum illa nimis cum ſucco pancreatico effervescente, vel iſtius efficaciam ennervante, cibos corrumpat, & in excrementorum ſubſtantiam degeneret Potiones in majori æſtu ſint ſerum caprinum, emulſiones ſem. melonum cum dictis ſpiritibus pulveribus,&electuariis,intermediis temporibus aqua Noceræ paulatim ſed ſæpè ſumpta, quæ in magnis effervescentiis videtur optima, ratione mineræ terræ lemnię quã in ſe habet, lambitiva etiam poſſunt ad uſum revocari ut ℞.aquæ viol.nenupharis an.℥iij. ſulph.

antim.

antim.Э.ß.tinct.coral,Эi.ſpi .vitrioli dulci f.Э.ß. Vini granat.ℨj. ſucci ribes. ℥ß.m,

XIX. Cardiaca calida in his Febribus potius veneni quam antidoti naturam inducunt, calorem ſanguini & partibus addendo, quo effervescentiæ incrementa conciliantur, ad faciliorem ſolutionem ſanguinem trahendo, materia auté morbifica concreta & ad ſecretioné vergente, horum uſus non eſt contemnendus pro ſpirituũ auxilio, quo corroborata natura majori conatu materiæ evacuationem agreditur. Hac ratione vini uſus moderatus videtur proficuus.

XX. Idem dicendum de Diaphoreticis, quę, ut ait *Williſius* cap. xi. de Febribus, ſanguinem exagitando ſunt tanquã ventorũ flammina domus incendiũ accelerãtia, ſi coctione non peracta exhibeantur, hac auté terminata, ſi natura ad ſudorem propenſionem demonſtraverit, tuto ſunt adminiſtranda, & horum normam in ſequentibus habebis. Quòd de diureticis etiam tenendũ. Quamvis non diſplicet apparentibus optimis ſignis concoctionis præcipitantibus, uti ex antimonio, tartaro, & vitriolo paratis & ſpiritu hujus, & tinctura priorum, quæ poſſunt addi ſupradictis remediorum formulis, præcipitata enim materia ſanguinis partes optime uniuntur, & evacuationis tempus anticipatur.

XXI. Victus ratio ſit omnino refrigerans & tenuis, ideo vitanda ſummo ſtudio ova, multum ſpirituum & bilis ſubminiſtrantia, & pulmentum ex herbis, hordeo, & ſolo pane ſufficiat, ad quotidianum alimentum, & in pauca etiam quantitate maxime in vigore morbi, gr.

tunc maximè diſtrahitur natura per cibum à concoctione, & à materiæ peccantis ſegregatione; ratio hujus diſtractionis petitur ab ipſa ſanguificatione, in qua ultra cæteras præparationes à corde chylo evenietes, à ſanguine multos recipit, & ei debet miſceri, quod cum non poſſit fieri ſine pororũ ejus dilatatione, hac impeditur unio humorũ, qua concoctio perficitur, & dum miſcetur una cũ eo materia excrementitia ſeparationi vicina, intra maſſam revocatur, unde vere diſtrahitur natura ob opere concoctionis per alimenti præparationem.

XXII. Urina crocea & turbida cum, magna efferveſcentia & pulſus elevatione & frequentia, oſtendit ſanguineã maſſam diſſolutionis fatum jam ſubire ratione auctæ acrimoniæ bilis, & inordinatæ efferveſcentiæ, à qua ſeparatæ partes etiam craſſæ præcipitantur cum ſero, & poſtea à valida efferveſcentia agitatæ turbationem illã in urina efficiunt, eo modo quo terra cum aqua agitata turbatur, & ſi in agitatione cum reliquis partibus iſtæ particulæ craſſę uniantur perfectæ urina turbata redditur & conſervatur, nõ ſubſidentibus particulis craſſis à perfecta miſtone in unione conſervatis, è contra ſi mixtio non fuerit perfecta, urina turbida emanat, ſed poſtea clareſcit, ſubſidente materia craſſa ſedimenti, quæ poros aqueæ ſeroſitatis implendo, radiis lucis rejectis tuibidã & opacam reddebat urinam, & à ſubſidentia clara remanet, quia ejus poroſitates liberæ radios lucis admittunt. Patet indicationes in hac Febre eſſe eaſdem cũ præcedentibus dictis, ſolum quod in hoc caſu diſſolutio

maſſæ

Maſſæ ſanguineæ non imminet ſicut in præcedenti, ſed jam adeſt, non in tota maſſa ſed in aliquibus partibus, cum inordinata efferveſcentia, cum pulſu elevato initia ſolum diſſolutionis indicet factæ 2°. pulſus parvus, utpote ſupponentis ſpiritus & caloris interitum in ſanguine una cum fluore rarefactionem impediente à quibus arteriæ elevatio magna arcetur & parva ſolum permittitur, unde pulſus parvus, idcircò huic occurrendum, & totis viribus nitendum ad conſervationem integritatis maſſæ ſanguineæ, quod obtinebitur admixtis aſtringentibus remediis, qualia ſunt corallia, margaritæ & eorum tinctura bolus armena, terra ſigillata, os de corde cervi uſitum ſpodium, cum eis quæ volatilitatem & acrimoniam bilis temperant, optimum etiam eſſe cenſeo pręcipitantia hic ad uſum revocare, quibus præcipitata bilis ſanguis emendetur cum perſervatione ſuæ integritatis. Inter præcipitantia ſunt medicamenta è tartaro & antimonio confecta, unde tincturæ ex his extractę ſunt multum pro iſta indicatione efficaces, & idcirco miſcendæ cum ſupradictis remediis, in reliquis ſervanda omnia dicta ſuperius de inordinata efferveſcentia cum urina rubea.

XXIII. Urina aquea cum pulſu elevato, molli & reſiſtenti, & multum frequenti, ſanguinis craſſitiem denotat, vel à pituita craſſa, ei commixta, vel à pororum parvitate & ſubtilitate, hujus craſſitiei ope magnam ſanguis ſuſtinet rarefactionem, à qua pulſus magnus & reſiſtens, qua ſpiritus in ſuo

motu conſervatur,& Acidum & Alkali ab eadem in copia ſolutum, cum magna accenſione ſanguinis immoderatam effervеſcentiam ſuſtinet. A ſanguinis craſſitie impeditur ſalinæ & ſulphureæ partis evacuatio, eo quod à viſcoſitate ſanguinis in vinculis adhuc detineantur, quamvis coagulatæ, undè urina ſuo colore tingi non poteſt, & hæ particulæ detentæ, motuque ſanguinis de novo ſolutæ & exaltatæ, Alkali & Acido materiam præbent, ad continuandam immoderatam effervеſcentiam, ex quo reſultat indicatio ſanguinis craſſitiem attenuandi, ut ſoluto viſciditatis compede cumulata ſeparentur excrementa, quibus repurgatus ſanguis ſuæ reſtituatur indoli naturali. Ad quod obtinendum, præter acida dicta ſuperius, aromatica etiam conveniunt, ut radix ariſtolochiæ, valerianæ, rubiæ, imperatoriæ, angelicæ, gentianæ, apii, fœniculi, ſcordii, folia pulegii, majoranæ, roſmarini, lavendulæ, abſinthii, cardui benedicti, ſcordii, centaureæ, eupatorii, ex quibus aquę ſtillatitiæ vel decocta parari poſſunt, item omnia ſalia volatilia & fixa, acidorum tamen & aromaticorum uſum magis laudo, quia acida craſſitiem incidunt, & Alkali in magna effervеſcentia excitatum corrigunt, aromatica verò præter virtutem attenuandi acidum peccans emendant quod ad magnam effervеſcentiam concurrit. Et ſi videatur difficile concipere acida, quæ ſunt ignea, corrigi ab aromaticis calidis, re tamen attentè conſiderata ceſſat difficultas, quia aromatica præter oleoſitatem acidum

acidum demulcentem, Alkali abundant expreſſo in punctione, & veluti quadam corroſione qua ſenſum guſtus maſticata afficiunt, in hoc genere reponuntur ſalia ex herbis cephalicis parata, nempè ex roſmarino, pulegio, majorana, & ſimilibus, quæ Alkaliça eſſe non eſt dubitandum, & de aromate etiam participant, ex quibus remediis ſimul unitis, cum præcedentibus dictis de immoderata effervefcentia cum urina rubea, poſſunt parari ſequentes formulæ medicamentorum ℞. aquæ acetoſæ, endiviæ, eupatorii an. ℥. iij. ſalis majoranæ ſcrup. j. ſpiritus vitrioli dulcificati guttas ſex. m. vel ℞. aquæ ſcordii, boraginis, capillorum veneris an. ℥. iij. ſalis prunellæ drac. j. ſpiritus ſalis dulcificati gutt. v. m. advertendum enim ſal prunellæ & tartarum vitriolatum eſſe ſalia neutra ex acido & Alkali participantia, ad corporum diſſolutionem maximè idonea vel ℞. aquæ violarum, agrimonii an. unc. iij. & ſem. tartari vitriolati dragm. ſem. tincturæ antimonii ſcrupulum unum. m. ℞. Aquæ Fœniculi, Boraginis, Agrimoniæ an. ʒij. tinct. tart. ʒß. ſalis gentianæ ℈j. ſyr. de duab. rad. ℥j. m. ℞. Aquæ capil. ven. pulegii, endiviæ an. ℥ij. ſalis tart. vitriol. ℈j. ſyr. de capil. ven. ℥j. m. huc etiā referenda ſunt omnia medicāta ab antiquis incidentia denominata, cum refrigerantibus & acidis mixta. Volatilia ſalia ſolvunt quidem partes craſſas, ſed agitatione magna effervefcentiam augent, quæ in hoc caſu ſedationem poſtulat, ideò prætermittenda, in reliquis obſervanda ſunt omnia dicta ſuperius de purga-

tione ſanguinis miſſione & diæta, aquæ potus etiam in magna qnantitate non eſt interdicendus, cum obſervemus omnia] craſſa ab aqueis dilui & fluidiora evadere.

Cap. IV.

De modo curandi Febres cum lenta Effervescentia præternaturali.

I. SI urina aquæ ſimilis exierit, nullo vel parvo tincta colore, ſalinarum partium impeditam evacuationem oſtendit, cum ab illis colorem & conſiſtentiam mediocrem mutuetur, & pulſus cum ea parvus, depreſſus, & celer extiterit, cum effervescentia debili præternaturali, acida coagulatione denſam reddi ſanguinis maſſam præſagit, qua pulſus elevatio impeditur, impedita à coagulatione Alkali, & Acidi ſanguinis ſegregatione in ea quantitate in qua ſufficit pro immoderata vel mediocri effervescentia, & cum hoc ejuſdem rarefactione, per coagulationem denſitate conciliata, ſeparationem ſalinæ ſubſtantiæ non permittentem, immò eam magis figentem, acida enim ſalia fluere non ſinunt, ut patet in ſale quod facile deliquium patitur & ſi cum ſulphure calcinatum, vel reverberatum fuerit, non amplius liqueſcit in humido aëris, ab Acido ſulphuris ita fixato ut aëris ingreſſum non admittat, & acida ſanguinē coagulare evincitur

cx

ex hoc, quod acetum, vel aqua cum ſpiritu vitrioli, vel ſulphuris infuſa in venam ſectam animalia ſanguinem in ſuis vaſibus coagulant, & ſi ad cor pervenerit virtus liquoris infuſi, coagulato in hujus vētriculis ſanguine deficit animal. Subjectum aciditatis ſanguinem coagulantis poteſt eſſe, tam acidum naturale ſuperabundans, quam pituita acida, vel melancholia, ſeu ſuccus Pancreaticus, excedentia in aciditate, ab errore externo, & præcipue à calore, cujus proprium eſt aciditatem ſalinam conciliare, ut patet in vino à calore in acetum mutato, ob exaltationem ſalis Acidi in ejus tartaro latentis: cognoſcitur autem peccatum primi, ex eo quod efferveſcentia incipit primo magna, poſtea evadit tarda, coagulato in effervescentia Alkali ab Acido in magna copia per effervescentia exitato, & una cum iſtis tota maſſa ſanguinea: cæteri 2°. humores coagulationem efficientes cognoſcuntur ex eo quod in initio effervescentia eſt tarda, & hoc exprimunt antiqui aſſerendo has Febres lentas & tardi motus, ab humoribus maſſam ſanguineam incraſſantibus provenire, à quacunque cauſa efficiatur hujuſmodi effervescentia tarda, ſanguis ſolvendus tam Alkalicis fixis, quibus talem ineſſe virtutem ex eorum nativa facultate diſſolvendi colligitur, & experientia qua ſanguis è vena emiſſus ſolutione tartari ſalis fluidus conſervatur, quamvis ex ſui natura coagulationem in tali ſtatu experiri ſit ſolitus. Sunt autem ſalia Alkalica ſal tartari fixum, centaurię, cardui benedicti, abſinthii, gentianæ, &

ſimilium ex incineratione mixtorum paratorum. Nec in horum electione errare poſſumus, cum ſit proprium cujuſque ſalis fixi ſolvere ſanguinem. Et hujuſmodi ſalia alia etiam ratione coagulato ſanguini conferunt, dum eo ſoluto acidum ſuperfluum imbibunt, cum quo coagulati fixantur magis & præcipitantur reſtituta ſanguini naturali dulcedine & fluxibilitate. Sanguinem etiam ſolvunt ſalia neutra ex Acido & Alkali juncto parata, ut ſal armoniacum, quod, ex ſale communi & urinæ conflatur, ſal tartar. cum ſpiritu vini volatilizatum, cujus præparationem ſic inſtitui poſſe exiſtimo. Fundatur ſal tartari, poſtea coagulatum aëri in loco humido exponatur donec liqueſcat, facta evaporatione humidi de novo coaguletur, & fundatur in crucibulo, poſtquam fuerit coagulatum iterum aëri committatur, & evaporatione de novo condenſetur, & tantũ reiteretur hoc opus donec nullas fæces terreas poſt ſe relinquat, poſtea exſiccato ſale ſupra illud cohobetur ſpiritus vini donec exeat uti ſuperaffuſus fuit, & habebis nobiliſſimum ſal tartari neutrum, omnes ſanguinis coagulationes ſolvens, idem præſtant ſalia volatilia cornu cervi, fuliginis, urinæ, ſuccini, ſanguinis humani, tam quoad attenuationem incraſſati ſanguinis quam quoad Acidi deſtructionem, cui ſummè opitulantur, & hæc acidi deſtructio eſt altera indicatio deſumpta à ſanguine coagulato, debilem vel tardam nimis efferveſcentiam efficiente, cui prçter, dicta ſatisfaciunt oculi cancri, ſperma ceti, mumia, os de

corde

corde cervi, mandibulæ lucii, margaritæ præparatæ, corallia, & teſtacea omnia præcedenti cap. deſcripta, & ſalia Alkalica à cephalicis extracta ſecundum regulam Rolfincii expreſſam in ſua chymia ad artis formam reddacta lib. v. ſec. prima Art. primo cap. v. & Citati David lib. cit. fol. 101. Horum remediorum uſus erit cum aquis appropriatis, quales ſunt aqua raphani ſilveſtris, ſcorzoneræ, eupatorii, foliorum geniſtæ, naſturtii aquatici, lumbricorum, corticis fraxini & aliorum ſimplicium vulgo incidentium appellatorum, inter compoſita ſunt ſyrupus de duabus & de quinq; radicibus, de Stœchade acetoſi, diarrhodon, trochiſci de eupatorio, de abſynthio, rhabarbaro, elixir proprietatis, aqua theriachalis Mathioli, ex quibus boli, potiones, lumbitiva confici poſſunt, magis vel minus efficacia pro magnitudine morbi: Si effervescentia præternaturalis erit valde tarda & debilis, ſalia volatilia Alcalica ſunt magis propria, quæ magis penetrant, & ſanguinem cum impetu agitant ſufficienti ad ejus diſſolutionem, & maxime facta imbibitione acidi coagulántis, idcirco ℞. Aquæ Cardui bened. Fœniculi Pulegii an. ℥iij. ſpir. cornu. cervi gutt. viii. ſyr. de quinque rad. ℥i.ß. m. vel ℞. Aquæ ſcordii Abſynthii Salviæ an, ℥iij. ſpir. fulig. gutt. vij. Elixir. prop. gutt. v. ſyr. Acet. Diarhod. an. ℥j. m. vel ℞. Aquæ ſcorzoneræ, Eupatorii, Aſparag. an. ℥iij. ſpir. cornu cervi, ſalis armoniac. an. gutt. v. Aquæ theriac. Matth. ʒj. tincturæ Antim. ℈j. ſyr. de acid. citri ℥j. m. ſi minor fuerit coagulatio

prædictis aquis adde ſalia fixa, relictis ſpiritibus volatilibus, nempe ſal. centaureæ vel cephalicorum ad ℈ij. vel duo, & in utroq; caſu pręmitte ante potionem Antim. Diaphor. ad gr. xvi. vel cornu cervi Philoſoph. ad. ℥j. & ſalis tart. vol. ℈i. Potiones ex decoctis herbarum poſſunt in locum dictarum herbarum ſubſtitui, ut ♃. Dec. Gentianæ. Centaureæ min. ſcordit. angelicæ ℥viij. ſyr. de duab. rad. ℥j. addendo ſpir. volatiles & Aromaticos juxta doſin præſcriptam cum tinctura tartari vel Antimonii. ad. ʒß. vel ſalia fixa ad ʒß. prout major vel minor eſt horum indigentia oſtreracea & margaritæ ante cibum ſemper exhibenda, ob rationem ſuperiori cap. dictam. Redacta efferveſcentia ad mediocritatem, revergente pulſu cum urinis tinctis, ſuperſedendum à ſalibus volatilibus ne eorum efficacia in immoderatam incidamus efferveſcentiam ſed eam in moderatione dicta manu tenere. curandum eſt Alkalicis fixis, & ſi inclinatio naturæ interim appareat ad ſudorem vel urinam, tentandũ hujuſmodi evacuationes mediis præſcribendis inferius, vel purganda materia modo mox dicendo.

II. Quoad venæ ſectionem & purgationem, in hac Febre locum habent, & quoad primam, ſi adſit plethora ſanguis eſt mittendus, habita ſemper conſideratione permittentium in ſuperiori capite deſcriptorum, & quantitas ſanguinis plethorę debet correſpondere, ſi verò hujus non adſint ſigna, parum de ſanguine detrahendum eſt, ne evacuato in copia ſpiritu, refrigerataque nimis maſſa ſanguinea, craſſiores reddan-

reddantur humores, tum etiam ne emiſſa parte fluidiori & tenuiori, quæ ad egreſſum majorem habent facilitatem, & cujus beneficio craſſities pauliſper diluebatur, ad majorem gradũ hæc excreſcat, Et eò magis cauti eſſe debemus in hujus remedii adminiſtratione ſi craſſitiei vitium ab excrementitiis humoribus univerſalem cacochymiam fundantibus emanaverit, cum hujuſmodi vitium venæ ſectionem non exigat, qua plenitudo ſolũ exinanitur, niſi cacochycima plenitudo adſit, in quo caſu ſentio cum illis qui venæ ſectionem in tali ſtatu maſſæ ſanguineæ non reformidant, in præſentia ſuorum permittentium, cum nullum ſit remedium cuilibet plenitudini magis opportunum quam venæ ſectio, nulla verò extante plenitudine ſuſpectum debet eſſe tale remediũ, quia peccanti humori impropriũ, & vanã puto eſſe illam rationem allatam in favorem exercitii hujus remedii, nempè per venæ ſectionem locum majorem aëri parari, cujus officium eſt corpora fixa volatilizare, & ſuis nitroſis partibus majorem in ſanguine accenſionem excitare, tenuitatem & ſubtilitatem conciliantem, ex eo quod non continuo eadem quantitas aëris, ſed unica tantum vice intra venas recipitur, in defectum ſanguinis emiſſi, unde accenſio major non poteſt eſſe permanens, & continua prout exigitur ad volatilizãda corpora, & ad excitandam attenuantem efferveſcentiam.

III. Aliquando à nimia ſanguinis copia calorem ſuffocante, tarda hæc efferveſcentia provenit, & tunc hujus remedium in

ſola ſanguinis miſſione conſiſtit, quæ in magna quantitate eſt exercẽda, & etiã reiteranda ſi pulſus non ſublevetur à prima miſſione. Cognoſcemus ſanguinis redundantiam à temperamento ſi ſit plethoricum, à victus ratione antecedenti ad conſtituendam plenitudinem idonea.

IV. Lenientia medicamenta in hac efferveſcentia conveniunt, ad evacuationem humorum craſſorum in primis viis ſtabulantium, ne cum alimentis per lactearum ductus in majores venas rapiantur, & in hoc exequendo præſtant mel roſatum ſolutivum, cremor tartari, pilulæ de agarico vel ejus infuſio, & ſi lympha, vel humor pancreaticus fuerit in vitio, prout à tempore craſſis vel ſeroſis humoribus cummulandis idoneo colligere poſſumus, Hydragoga ut manna, mechoacan. & Jalappa pro leniente uſurpentur, & quia materia craſſa ſanguinem conſtringens non poteſt tota ſimul præparari, ad unicam evacuationem reſervata, paulatim etiam apparentibus ſignis concoctionis in urinis, & ab elevatione pulſus, eſt evacuanda prædictis medicamentis, quibus addi poteſt mercurius vitæ dulcificatus, in craſſorum humorum eradicatione primas vices tenens, vel pilulis à *Sylvio* deſcriptis lib. primo praxis cap. 14. nu. 50. & lib. 2. cap. 7. num. 9. quæ remedia ceſſata Febre, vel in ultima declinationis parte, exiſtente in majori doſi ſunt replicanda, ut materia tota peccans & diſgregata è corpore extrudatur. Si ſeroſi humores acidi hujus Febris cauſa extiterint Hydragogis ſupradictis expellendi, & unica vice horũ evacuatio eſt tentanda cũ ſua

ſub-

ſubtilitate poſſint Medicamētū purgās eludere.

V. Clyſteres nullius videntur eſſe uſus in hoc caſu, immo præjudicii, cum calorem eventando refrigerent & ex refrigerio craſſities augeatur; tamen inſtante alvi duritie non ſunt prętermittendi ad pituitæ abſterſionem.

VI. Victus ratio debet eſſe attenuans & pauca; ubi ſanguis humorum viſcoſitate condenſatur aquæ potus confert fluiditatem ſui admixtione impartiendo.

VII. Si cum urina turbida & crocea pulſus parvus & celer cum frequentia conjungatur, ab acrimonia bilioſi ſalis, vel atrabilaris ſolutū ſanguinem oſtendit, qui amiſſo omni lentore & fibroſitate rarefactioni ineptus evadit, & ſpiritu impetum faciente depauperatur, unde nec dilatari, nec impulſum inferre ei datum eſt, conſequenter nec vi arteriam in eo ingreſſu à corde expulſionem elevare ad ſummum potens eſt, ſed parum ſolum, & cum languore, ex quo pulſus parvus & debilis, & quia adſit effervеſcentia Alkali & Acidi faciens pulſum frequētem ex actuatione caloris cordis, defectu tamen craſſitiei & ſpiritus, turgentiam non concipit, & quia in iſta ſanguinis ſolutione multę partes craſſæ ſulphureæ & ſalinæ ſero commiſcentur, idcirco urina crocea & turbida evadit, & hoc eſt ſanguinem putreſcere, per antiquos, interitu caloris in eo facto, unde habemus indicationem acrimoniam attemperandi, ſanguinem naturali coagulationi reſtituēdi, & prædictæ acrimoniæ ſubjectum quam primum expellendi per diaphoretica, ad imitationem naturæ ſolitæ hu-

juſmodi Febrèscum prædictis ſymptomatibus ſudore extinguere, primam indicationē adimplent omnia ab antiquis epiceraſtica dicta, qualia ſunt liquiritia, althea, malva, bugloſſa, nymphæa, papaver erraticū, ſemina frigida, & aquæ ex iſtis paratæ, emulſiones ſeminum melonum, ſuccus hordei, ſpecies diamargaritonis frigidi, & diatraganti frigidi, inter chymica, præcipuum locum tenent mineralium ſulphura fixa, & præcipuè antimonii & vitrioli ſuperiori cap. deſcripta, idem præſtant etiam flores antimonii albi reverberati in fornace vitraria donec rubeſcant. Vel abſtrahe tincturam antimonii cum nitro fixo & ſoluto, prout docet. Pater Cana in ſuo prodromo, ſpiritu vini demè tincturam, à nitro abſtrahatur ſpiritus, tinctura in fundo remanebit in forma ſolida, quam ad ignem fixabis magis. Valet etiam cinabaris antimonii deſcripta ab Helmontio in Tract. in herbis, verb. & lapid. Oleoſa volatilia video ab aliquibus laudari ad auferendam acrimoniam, mihi tamen ſunt ſuſpecta in hoc caſu diſſolutionis maſſæ ſanguineæ, cum valido impetu ſanguinem exagitando dictam ſolutionem in toto introducere vel introductam augere poſſunt, niſi ab iſtis ſudor proliciatur, & potius olea aromatica, ut ſunt roſmarini, ſalviæ, mēthæ elixir proprietatis elicitum eo modo quo docet Helmontius, primas partes habet in demulcendis humoribus; præter ſulphura dicta mineralium ex iſtimo margaritæ, coralla, oculi cancri, correctioni hujus acrimoniæ conducunt, terracea verò ſunt ſuſpecta quia acrimonia

corro-

corrodens eſt auſtera, & auſteritate intrinſeca illis quamvis blanda poſſunt morboſa augere, ex quibus parari poſſunt ſequentes formulę ℞. aquæ papaveris erratici, nimpheę, portulacę an. ℥.ij. ſyrupi de altea ℥j. m. ℞. decocti malvæ, boraginis, papaveris eratici, portulacæ, liquiritiæ, ℥viij. ſyrupi violati ℥j. ſ. m. exhibendo prius ʒ. j. diamalgaritonis frigidi cum ʒ.ß.diatraganti frigidi vel ℞. aquæ papaveris eratici, portulacæ, boraginis an. ℥ij. tincturæ antimonii ℈.ß. elixir proprietatis ʒ. ij. ſyrupi de altea ℥. j. m. vel ℞. aquæ nympheæ, violarum, tuſſilaginis an. ℥. ij. ß. olei roſmarini gutt. vj. aquæ cinnamomi ʒ. iij. m. & ſi adſint ſulphura dicta mineralium, eis miſceantur ſemper ad ℈. j. & in horum defectu tinctura antimonii quæ eſt facilioris parationis ad ℈. j. vel ij. ſemper m. Emulſiones ſeminum melonum, vel ſuccum hordei prædictis aquis ſolutum in intermedio tempore inter prandium & cœnam exhibeantur cum aquis ſupradictis paratæ, & cum aliquibus ex dictis remediis mixtis. Diaphoretica ſubjectum auſteritatis auſteræ coroſiuæ per ſudorem expellentia, ſunt diaphoreticum minerale, cornu cervi philoſophice præparatum, antimonium, diaphoreticum, bezoar, ſemina aquilegiæ, aquæ cardui benedicti, galangę. ſcorzonerę. theriacalis, pulegii, veronicæ, una cum ſpiritibus volatilibus oleoſis ex fuligine cornu cervi, ſanguinis humani, & cinnabaris antimonii, reſiduus à deſtillatione mercurii vitæ, quæ

in ſublimatorio ſublimanda eſt, adjungendo partem ſublimatam reſiduo in fundo remanenti, donec totum fuerit ſublimatum, remanentibus ſolum paucis fæcibus terreis nigricantibus in fundo vaſis, cujus exhibetur ℥. j. ex quibus parari poſſunt plures formulæ medicamentorum ut ℞. aquę ſcorzonerę, cardui benedicti an. ℥ iij. teriachal. ſ ℥. j. ſpiritus cornu cervi gutt. vij. m. exhibendo prius ℥. unam cornu cervi philoſophicei præparati, vel cinabaris antimonii ſupradictæ, vel lapidem Bezoar ad ſcrupulum unum. Hæc remedia in principio morbi ſunt exhibenda, tam ob imminens periculum integræ diſſolutionis ſanguinis ſi corodens internum in eo relinquatur, quam ob volatilitatem ipſius diſſolventis per quam ad expulſionem eſt diſpoſitum. Si tamen non ſuccedat effectus ſudoris in prima & ſecunda vice, vel ſaltem non appareat diſpoſitio ad ſudorem, non eſt in iſtis inſiſtendum, ob rationem ſuperius dictam de ſpiritibus volatilibus, quos ad excitandum ſudorem propoſui quia ad talem evacuationem maximè conferunt, & hac obtenta ſperandum eſt de ſalute, unde licet exagitent maſſam ſanguinis, expulſo hoſte ad ejus integram reſtitutionem concurrunt; ſudore verò non apparente, currit ſupradicta ratio: ſi ſudor non accedat, excogitandum per diuretica, corroſiva ſalia expellere, ut ſunt tinctura tartari, cryſtallum tartari, ſpir. nitri, tinctura ſuccini, ſal Ononidis, Aquæ Aſparag. Capil. Ven. Petroſel. Ononidis. ſicut rad. apii, Dauci, ſaxifragiæ, Ruſci, Ononidis,

dis, Raphani, fœniculi: ſanguis reſtituitur naturali coagulationi acidis ſuperius memoratis, & ſuccis acetoſæ, portulacæ, & ſempervivi, vel aquis ab eiſdem deſtillatis, & cum ſulphuribus mineralium, quibus inhærens acidum coagulare valet ex quibus potiones & lambitiva ſæpè & parum ſumenda in die facillimè poſſunt ſanguinem ad priſtinam coagulationem reducere. Antiqui incraſſantibus & adſtringentibus, quæ cum dictis remediis concurrunt, utuntur.

VIII. Modus diſtinguendi has Febres cum pulſu parvo, factas à ſanguinis coagulatione & ab ejus diſſolutione, conſiſtit in hoc, quod ubi corodens & diſſolvens ſanguinem eſt in cauſa dicti pulſus, hic nullam vel parvam habet reſiſtentiam, ubi verò acidum coagulando pulſus parvos reddit, reſiſtentiam & firmitatem oſtentat, denſitatem & craſſitiem ſanguini relinquendo, à qua robur accipit. Loquor autem ibi de coagulatione, quæ partium fixionem & adhæſionem importat, vel de eo ſtatu in quo partes coagulatæ hujuſmodi conditiones habent, nam permanente coagulatione ſuccedit totalis diſſolutio partium, ab Alkali cum Acido coagulato, in ſalſum degenerante, corroſivæ & diſſolventis naturæ, per quod ſolutio partium ſequitur, ſed tarda, cum Alkali & Acidum unitum & fixum ſint minoris activitatis in operando quam volatile, in primo caſu coagulationis habetur pulſus conſiſtentia & reſiſtentia, quamvis parvus in ſecundo caſu

pulſus adeſt parvus ſine reſiſtentia, quia eſt eadem ſanguinis diſſolutio cum illa à ſale volatili corroſivo facta, hac ſolum intercedente differentia, quod illa à corroſione patrata breviora habet tempora, ad ſalutem vel mortem ob activitatem ſalis volatilis, ſolutio verò ſequens coagulationem longiora. Ex quo deducimus rationem cur Febres aliæ ad multos dies protrahantur, aliæ paucis circumſcribantur, nam illæ à ſale fixo corrodente, hæ à ſale volatili. Habemus etiam rationem cur Febres malignæ aliquando appareant cum pulſu non multum frequenti, parvo tamen, & cum urina ſanis ſimillima, quia ſanguis coagulatus parum effervеſcit, & parum rareſit, unde arteria parum dilatatur, ideò etiam parvus nec multum frequens, & quia ſenſim, & ſine turbatione à coagulato Acido & Alkali ſanguis diſſolvitur, urina non mutatur ab indole ſanorum, non mutato tono partium in hac coagulatione, quo alimentum & præparant, & ſibi apponunt, eo ferè modo quò in ſanitate, unde reſiduum alimenti alteratum ab adveniente ſero dilutum ad renes transfertur, & cum urina in ſedimenti formam excernitur.

IX. Pulſus aliquando parvus & frequens cum externarum partium frigore, & internarum incendio conjungitur, & tunc ſignum eſt inflammationis alicujus partis circa aliquod vas magnum, curſum

ſangui-

ſanguinis liberum prohibentis ad partes exteriores, undè frigent, & in interioribus ſtagnans ſanguis eas adurit, & quantitate ad cor revertens liberam & magnam oppreſſione prohibet effervefcentiam. Huic inflammationi principia jecit ſanguis craſſus vel multus, impedimenta illius motui obiiciens obſtructione, craſſitiem verò & denſitatem ab acido coagulante ſuſcepit, unde apparet indicatio ſanguinem minorandi ſi ab ejus multitudine impedimentum eveniat, & tenuandi ſi ab obſtructione liberus ejus motus impediatur, correcto acido humorem incraſſante, ut eo attenuato libera ſanguini circulanti pateat via, quæ ab humore obſtruente impediebatur cogendo ſanguinem ſtagnare in obſtructa parte cum humore iſtius à novo ſanguine ſemper adveniente & inflammatione; acidum diſſipant omnia ſalia volatilia alcalica, & ſpiritus, ut ſal cornu cerui, fuliginis, carabis, armoniaci; & ſpiritus eorundem, terracea multoties memorata, & etiam diaphoretica ſulphura mineralium principaliter ad hoc conducunt quamvis ſint acida, nam cum hoc ſit valdè efficax, prævalendo virtuti acidi humorem coagulantis in parte inflammata, hoc deſtruit remanente acido ſulphuris cum Alkali ſoluto humoris prius coagulati, cum quo renovata effervefcentia fluit liberam relinquens partem. Obtenta acidi correctione inflammationi opportuna remedia ſunt applicanda, refrigerando, ſuppurando, & materiam ſuppuratam educendo.

Cap. V.

De efferveſcentia mediocri, ſed præter naturali, curanda.

I. Efferveſcentia mediocritatem ſervans in moderatione cum urina ſimili ſanis, cum pulſu mediocri inter magnum & vehementem, & parvum, & debilem, ut obſervare contingit multoties in Febre ſynocha non putrida, & quandoque etiam in dicta putrida, eaſdem habet cauſas dictas de efferveſcentia immoderata, differentes ſola remiſſione activitatis, qua non ſoluunt tantam copiam Alkali & acidi à ſanguine, quantam in efferveſcentia immoderata, vel ex ſanguinis diſpoſitione, qua reſiſtendo magis cauſæ Febrili, non permittit ſolutionem dictorum principiorum in excedenti quantitate.

II. Hæc efferveſcentia cum mixtione partium ſanguinis, & ſegregatione coagulatæ, in efferveſcentia materiæ & precipitatæ conducat, debet in ſua mediocritate conſervari donec ſit facta dicta mixtio vel ſegregatio, idcirco largam ſanguinis miſſionem non permittit ſufficientem efferveſcentiam à mediocritate ad tarditatem transferre, ideò tantum ſanguinis mittendum quantum ſufficit ad demendam plenitudinem præexiſtentem vel factam ab iſta efferveſcentia, etiam per moderatam ſanguinis rarefactio-

rarefactionem, qua ad tantum extenditur ſpatium ut vaſa diſtendat implendo.

III. Purgantia ſint eadem dicta de immoderata effervescentia, pro purgantibus lenientia etiam comprehendendo, in quorum uſu & adminiſtratione ibi dicta ſunt ſervanda.

IV. Quoad alterantia, debemus refrigerantibus in moderata quantitate feruorem temperare ne excreſcat, non ita diminuere ut tarditas in effervescentia introducatur acida coagulativa refrigerantibus uniantur ſed magis blanda, ac in magna doſi, nec frequenter ſed moderatè, ut major ſolutio ſanguinis impediatur, ſine periculo coagulationis præternaturalis, & ſi obſervetur effervescentiam ad immoderatam tendere, acidis ſuperiori capite deſcriptis occurrendum, ſi verò ad tardam, ſolventibus pariter impediendus talis tranſitus.

V. Si moderata effervescentia cum urina valde rubea conjuncta ſit, bilis abundantiam in maſſa ſanguinea ſignificat, quæ timorem inducere valet poſſe hanc effervescentiam ad immoderatam transferri, ſoluto magis ſanguine ab alcalica bile, in quo caſu acida in majori doſi & magis frequenter exhibenda ad modificationem bilis, & unienda ſunt cum eis quæ acrimoniam ſoluentem demulceire diximus, additis etiam præcipitantibus ex antimonio & vitriolo, & tartaro parati, ut facilius & citius diſgregata bilis ſeparetur.

VI. Si urinæ albæ & tenues huic effervescentiæ conjungantur, craſſitiem in ſanguine indicant non permittentem bilis ſeparationem &

excrementorum ſalinorum & ſulphureorum in effervefcentia coagulatorum, undè refrigerantibus incidentia ſuperius enumerata ſunt miſcenda, & apparentibus urinis coloratis eo modo procedendum ſicuti mox dicebam ſuperioribus duobus paragraffis.

VII. Victus ratio ſit tenuis, & refrigerans, eo modo quo dictum fuit de effervefcentia immoderata.

VIII. Ad moderatam effervefcentiam reduci illam à qua Febris hectica pendet, nec adeo in longum protraheretur niſi mediocritatem ſervaret. Hujus cauſa eſt vitium ſanguinis inſigne, cum nutritioni ineptus evadat, undè omnium partium exſiccatio, & totius maraſmus, & ſi ſanguis quantitate non deficiat, cum diſpoſitione ad Febrilem effervefcentiam.

IX. Quodnam ſit hoc vitium facile eſt determinare 1°. à medicamtntis juvantibus, ut à lacte, quod unicum in hujuſmodi Febre cenſetur remediũ, & cum ſanguinem demulceat, & ad dulcedinem manifeſtam conducat, & fluxibilem ſua ſeroſitate reddat, aciditate & craſſitie peccare in hac Febre inditio eſt; ſecundo à Febrilis effervefcentiæ augmento poſt aſſumptum alimentum, ſanguinis aciditatem connotante, cum alimentum magis Alkalicis abundet partibus, quę inſervire debent pro nutrimento ſingularum partium corporis, ſequendo motum acidi, vel fermenti, vel temperamenti illarum, quod eſt proprium Alkali, quapropter ſi effervefcentia in Febre hectica augetur alimento in ventriculo

ventriculo præparato, intra venas translato, & eſt alcalicum, neceſſe eſt quod in ſanguine acidũ quoddam inveniat, cum quocongrediens effervеſcentiam majorem renovet. Febris longitudo craſſitiem aperit, niſi enim hac muneretur à continuata effervеſcentia citius diſſolveretur.

X. Aciditas ſanguinis in hac Febre non eſt tãta ut coagulationem alio loco deſcriptam efficere valeat, ſed ſolum ut craſſitiem aliqualem ſanguini conciliet, non impedientem excitationem Alkali & acidi ab ejus maſſa, à quibus continuatur effervеſcentia.

XI. Unde certam habemus indicationem ſanguinem depurandi aciditate correcta, & viſciditate attenuata, quod præter hæc efficiunt ſulphura mineralia fixa antimonii, ex deſcriptione Tachenii, quæ igne debent fixari, & ex deſcriptione *Williſii* in Pharmaceutica rationali ſect.2.cap.1.de vomitione, ubi tincturam antimonii ex ejus ſulphure ope ſpiritus vini elicit, à qua abſtractus idem ſpiritus ad ſiccitatem, remanet ſulphur verum & confortativum antimonii, ſulphuris vitrioli extractionis modus ſuperiori cap. 3. deſcriptus fuit. Hæc remedia cum lacte poſſunt propinari, vel cum emulſione ſemimũ melorum, vel ſucco hordei, nec opinandum eſt ratione aciditatis in ſulphure latentis illam ſanguinis extraneam augeri ob rationem dictam cap.ſuperiori.

XII. Omnes etiam aquæ à practicis deſcriptę ad demulcendum ſanguinem in hac Febre bonæ ſunt, & attenuantia poſſunt eis miſceri ut tartarum volatile, oleum cornu cerui,

in his dependet à materia in aliqua parte præter naturaliter alterata, & ſanguinis communicata ſuis pravis qualitatibus eum Febriliter æſtuare faciente, Materia alterationem ſuſcipit dum in parte media obſtructione detinetur, ibique nova fermentatione ejus naturalis indoles pervertitur, & extranei fermenti naturam ſuſcipit. Sanguini communicatur dum ſuo impetu obſtructionis impedimenta reſerat, & ſuſcepta iterum circulatione ſanguinis curſum reaſſumit. Vitium hujus materiæ non poſſumus colligere niſi ab eis quæ contingunt in ipſius acceſſionis extenſione, conſequenter curatio ab hujus materiæ ponderatione una cum ejus effectibus dependere debet, unde ad hujus ponderationem accedo.

CAP. I.

De Febrilis acceſſione cum frigore, rigore, cui ſuccedit calor intenſus.

I. Acceſſio à frigore & horrore incipiens, conjunctam habent contractionem pulſus paruitati & frequentiæ conjunctam, per quod demõſtratur materiam febrilem in acceſſione primò erumpentem aciditate peccare, qua membranas vellicando frigoris ſenſum inducit, magis ſenſibilis factus à coagulatione & fixatione ſpiritus calidi in ſanguine prius ſoluti

cujus quiete univerſæ partes frigent, & quandoque portiones dictæ materiæ acidæ, ultra modum pungentes partes ſentientes ad concuſſionem & vibrationem impellunt, ex quo rigor. Pulſus contrahitur impedita à coagulatione acidi ſanguinis rarefactione, qualis ad arteriæ dilatationem exigitur, & quia coagulatio ad ſpiritus animales ſe extendit, ita ut parum de illis, & in motu valde tardo ad nervos cordis impellatur, ex quo motus ejus & minutus & debilis, licet frequens ob neceſſitatem liberandi cor ab oppreſſione facta per ſanguinem coagulatum. Nec mirum eſt acidum frigoris eſſe cauſam ſi ignem in ſe continet, dum pro partium ſuarum motu acida & caloris & frigoris effectus edunt. Multæ enim partes minutiſſimę alicujus acidi ad inuicem ſolutæ, motuque rapidiſſimo & perturbato organum proportionatum ſenſus petentes caloris ſenſationem efficiunt, ubi partes ejuſdem acidi craſſæ prędicto motu carentes, contrariam frigoris ſenſaſionem efficiunt, ſenſus enim omnes ad actum ſecundum ſenſationis deveniunt, non ſolum ratione materiæ ad eorum organa deductæ, ſed magis ratione motus ejuſdem materiæ, à quo determinantur ad talem vel talem ſenſationem, pro diverſitate ejuſdem motus, ex quo optimè colligitur eandem materiam, ſed diverſo motu agitatam, diverſas ſenſationes in organo poſſe efficere, diverſa paſſione introducta, ſic potus ſpiritus vini depurat ventriculi tunicas, vellicando concuſſiones in ejus membranis excitat, quæ totum corpus in conſenſum trahunt

trahunt, cum aliquali ſenſatione frigoris, quamvis ſpiritus dictus ſit totus igneus, quod præſtant etiam multa acria & acida in ventriculis delicatioris indolis.

II. Hujus aciditatis ſubjectum ſunt melancholia, & pituita acida, lympha & ſuccus pancreaticus, qui naturalem aciditatem conſervantes, ſi augmentum ſecundum hanc ſenſerint, ob moram in aliqua parte obſtructa contractum, prędictos effectus Febriles dare valent. Sanguis etiam coactus ſtagnare hoc aciditatis vitio coinquinatur, ut dici poſſet in melancholiam vel pituitam acidam degeneraſſe. Poteſt etiam dici hoc acidum ſenſum frigoris inducens eſſe acidum ſalinum juxta dicta cap. 2.

III. Hoc acidum ſanguini & ſpiritui communicatur in principio acceſſionis, quia primò erumpit ſuperato impedimento obſtructionis, ab humore cujus pars eſt tale acidum, & prædicti effectus libertatis acquiſitæ, & vitioſæ alterationis ſunt nuntii. Exit autem primo acidum, quia magis volatile, & experientia conſtat in omni deſtillatione chymica acidos ſpiritus, quia magis volatiles, aſcendere ut plurimum in principio, ſola laxatione partium mixti facta à ſubjecto calore. Ita cum humor in obſtructa parte retentus à fermentatione ibi reſtricta præter naturam agitatus, partium ſolutionem ſit paſſus in egreſſu à parte obſtructa, acidæ particulæ in vaporem elevatæ præmittuntur, ſanguiniſque, & ſpiritus penetralia ingrediendo utriuſque texturam

coagulatione vitiat,ſuccedente poſtea parte ſalina Alkalica ejuſdem humoris depravati, acidum primum ſupradictis ſubſtantiis communicatum diſſoluitur, & una cum eo ſanguis à virtute Alkalica corroſiva diſgregatur, ut latens Alkali & acidum ad ſui explicationem in majori copia inuitetur, undè facta majori effervefcentia in maſſa cruoris, calidæ partes in majori copia excitantur, remittente frigore & calore magis aucto, ex toto abit, incaleſcente toto corpore præternaturam, igneo & excedenti calore, ob copiam ſoluti Alkali & acidi in ſanguine commorantis, horum excedens efferveſcentia à rarefactione iſtius in corde magis aucta ad majorem gradum calorem evehit ſolutis in majori quantitate particulis calidis, ſanguis à coagulatione liber valdè efferveſcens, & in corde rarefactus, arteriam cum impetu ad multum ſpatium elevando pulſum magnum efficit, & quia ob excedentem efferveſcentiam acidi & Alkali citiſſimè in corde rareſit, citiſſimè etiam expellitur, magnitudini pulſui frequentiam adjungendo. Ad hoc concurrit ſpiritus animalis à ſupradicta coagulatione liberatio, & à commixtione Alkalicis ſalis acrimonia, qua turbatus, & inordinate commotus, cum impetu ad cordis nervos fluit, & inordinatè illud movendo, pulſus & ſanguis inordinatè & frequenter moventur, à prædicto motu flamma cordis ventilatione aucta, quæ magis etiam excreſcit à ſpiritu calido in eo relicto à ſanguine ibidem præter naturam efferveſcente,

ferveſcente, quapropter ſanguis ſemper magis, atque magis incaleſcit, & cum eo totum corpus & hæc eſt cauſa intenſi caloris ſuccedentis frigori & rigori. Finita communicatione hujus Alkali ſpiritui & ſanguini, ſequente efferveſcentia in Alkali & acido, ab illius acrimonia excitato, his per continuam efferveſcentiam coagulati partim præcipitantur, partim de novo ſanguini miſcentur ad novas tempeſtates reſervati, & ita mitigata pugna horum contrariorum, efferveſcentia in ſanguine deficit inordinata, & cum ea calor cordis, & conſequenter rarefactio ſanguinis in eo minuitur, & ita his omnibus ſemper decreſcentibus Febris cum efferveſcentia ex toto ceſſat, vel ad declinationem magnam pervenit, donec ſuperveniat novus humor in prædicta parte obſtructa alteratus, à quo nova acceſſio reducitur, &in hoc ſtatu ſanguinis materia ſeparata & diſgregata, præcipitatione ſero conjuncta, per urinam expellitur, unde in colore & ſubſtantia & ſedimentis alterantur, vel ſudore ſuccedente foras demandatur.

IV. Ex quibus patet aliam eſſe materiam humoralem frigoris cauſam, aliam caloris, utramque tamen in eadem ſubſtantia contineri, & hoc evidenter colligitur à diverſis ſymptomatibus frigoris & caloris ab unica accenſione comprehenſis, quæ homogeneitatem materiæ reſpuunt, ſed heterogeneitatem arguunt maſſam ſanguineam diverſo modo afficientem. Præterquam quod ſi eadem eſſet materia, cum à principio acceſſionis ſit ſanguinis &

ſpiritus coagulativa, ea invariata manente coagulatio deberet conſervari per totum acceſſionis decurſum, quod cum non contingat, à diverſo agente actuari evidenter oſtendit, & ſi in principio pulſus paruitas ſanguinis nimis arctam compagem denunciat, & paulo poſt pulſus elevatus magnus & frequens nimis ſolutam cruoris maſſam deſignat, utique in utroque ſtatu agentis diverſitatem agnoſcere debemus, & quia manifeſtum eſt compaginis denſitatem ab acido coagulante emanare, & ſolutam texturam Alkali ſolventis eſſe effectum, idcirco probabili judicio aſſerimus has Febres à materia de acido volatili & Alkali participare.

V. Hinc ſe offert indicatio aciditatem hanc in principio accenſionis infringendi, & contemperandi per medicamenta aromatica, ſive in forma liquida ſive in forma ſalis, vel olei, hujuſmodi enim medicamenta mirificè acidum peccans emendant, & attenuandi qua polent virtute coagulationem ſolvunt: quod ſi videtur difficile acida, quæ ſunt ignea, ab aromaticis calore prædictis temperari & corrigi, re tamen attenta ceſſabit difficultas, conſiderando aromatica præter oleoſitatem, Alkali abundare quo acidum deprimunt & extinguunt, ſunt autem hujuſmodi aromatica ſuppeditata à cinamomo, nuce moſcata; maci, caryophylis, roſmarino, ſalvia, menta. baccis juniperi, à quibus extracta ſint olea, quæ ſpiritu vini per digeſtionem, vel circulationem conjuncta in nobiliſſimum balſamum, acidi frenum, exaltantur quo

quo extincto efferveſcentia ſanguinis ceſſat, vel depreſſo minuitur, dum illa pro ſua origine in ſtatu tam naturali quam præternaturali habet congreſſum acidi & Alkali, unde iſto depreſſo ſemper minor erit efferveſcentia: eadem aromatica ſi non poſſunt haberi prædicto modo præparata, decoctione eorum virtus elicienda. Secundum locum tenent Alkalica ex Febrifugis ſimplicibus extracta, ut ſunt ſal gentianæ, centaureæ minoris, cardui benedicti, ſcordii, abſinthii, camomillæ, ſerpentariæ, corticis fraxini, contrayervæ, ex quibus aquæ deſtillatæ poſſunt etiam parari, & ſi hic ſalia Febrifuga Alkalica aliis præfero, cum alibi dixerim ſalia Alkalica convenire in una virtute ſolvente, ratio præeminentiæ, Alkalicis hoc in loco conceſſæ, non pendet à virtute ſolum ſolvente. quæ quidem univerſalis eſt in omnibus Alkalicis, ſed in ratione virtutis Febrifugæ, potius Alkali hujus ſimplicis inherenti, quam in alio, cum hanc virtutem determinatam Alkali deſumat à virtute ipſius ſimplicis individuali, conſiſtente in determinata textura partium illius conſtitutioni concurrentium, harum particularum copia dum illud mixtum incineratur, cum ejus ſale fixatur retenta textura in mixto integro poſſeſſa, qua propter ſal extractum ea virtute individuali propria illius mixti integri pollet.

VI. Ex his omnibus parari poſſunt formulæ multorum medicamentorum ut ℞. aquæ abſynthii, cardui benedicti an. ℥. iij. ſalis centaureæ min. ℈. ij. olei caryophylorum

gut.v. vel ℞. aquæ ſcordii,camomillæ an. ℥.iij. aquæ cinamom.℥ß. ſalis cardui benedicti,gentianæ, an. ℈. j. m. vel ℞. aquæ cardui benedicti, ſcordii an. ℥ij. ſ.aq. theriacalis ℥.j.ſalis gentianæ ℈.ij.olei nucis moſcatæ gr.vii. m.

VII. Quæ medicamenta ſunt propinanda ante acceſſionem per duas vel tres horas,vel addito eis ſyrupo aliquo aromatico, ut de corticibus citri vel de ſtœcade, vel de quinq; radicibus, ad unciam unam, pro lambitivis uſurpari poſſunt, parum & ſæpè lambendo, per cochlearia ante dictum tempus acceſſionis & in ipſo ſtatu frigoris poſſunt etiam hoc modo uſurpari ad ejus moderationem.

VIII. Tranſacto frigore, & calore expanſo, alia via incedendum & quia intenſus calor immoderatam ſupponit effervescentiam magnam copiam acidi & Alkali ad explicationem accelerantem, idcirco in hoc ſtatu effervescentiæ incumbendum, ejuſque immoderationi occurrendum, per medicamenta ſuperius tradita in capite tertio de immoderata effervescentia, omni enim ſtudio ad mediocritatē redigenda eſt, ſolutionem ſanguinis ab immoderato exceſſu illius præcaveamus, & ut facilius partes per effervescentiæ motum diſtractæ ad unionem integram redeant, cum ſegregatione excrementitii aliunde ſuſcepti, & à Maſſa ſanguinis in ebulitione ſuppeditati, quæ excrementa ut plurimum ſolent in fine cujuslibet acceſſionis per ſudorem vel per urinam expelli.

IX. Et quia partis alicujus vitio hujus-

modi

modi præternaturalis aciditas, & Alkali acrimonia contingit, ad horum emendationem conatus dirigendi, & quia hæc omnia in obſtructione partis conſiſtunt, ut cum Sylvio alibi oſtenſum fuit, hæc tollenda medicamentis obſtructioni propriis, incidentibus, attenuantibus & de obſtruentibus, in cujus genere ſunt omnia ſalia Alkalica, tam fixa, ut tartari, abſinthii, agrimonii, ceterach, tamariſci, quam volatilia, ſuccini, urinæ, cornucerui, fuliginis, armoniaci, ad quæ reducuntur etiam ſalia mediæ naturæ, valde efficacia ad deobſtruendum, ut ſunt ſal prunellæ, tartatarum vitriolatum, ſal tartari volatile, cujus compoſitio in ſuperioribus tradita fuit, ſalia etiam Alkalica mox enumerata poſſunt reduci ad hanc naturam neutram cum maxima egrotantis utilitate, ſi igne in crucibulo ſolvantur, & coagulata in humido fluant, & liquor per chartam percoletur, ab igne enim abſumitur acidum, & in percolatione terreæ particulæ ſeparantur, in quibus duobus fixitatis cauſa fundatur, poſteà ſpiritu vini impregnata multiplici cohobatione in ſalia mediæ naturæ abibunt: idem præſtant herbæ ſale volatili præditæ, quales ſunt cephalicæ, majorana, menta, ſalvia, roſmarinum, ruta hortenſis, & aromaticæ, ut naſturcium aquaticum & hortenſe, raphanum ſilveſtre, taraxacum, ex quibus parari poſſunt decocta cum additione dictorum ſalium Alkalicorum ad ℥. unam, neutrorum ad ℈. unum, volatilium ad gran. vii. vel viii. & ſpirituum vo-

rundem ad guttas in dicta quantitate; vice decocti poſſunt etiam ſumi aquæ deſtillatæ aperientes, agrimonii, capillorum veneris, pulegii, fœniculi, & herbarum communiter dictarũ aperientium, cum additione ſalium in dicta doſi, addendo pariter & decoctis & aquis aperientes ſyrupos de duabus, de quinque radicibus, de capillo veneris, bizantino, oximeite compoſito, & ſimilibus, Diaphoretica omnia apparentibus ſignis coctionis cum fructu poſſunt exhiberi, cum ſua ſolvente virtute obſtructiones aperiant, ſicut & diuretica quocumque tempore morbi addita deobſtruentibus.

X. Advertendum tamen eſt, quod ſi conſtitutio ſanguinis Febricitantis ſit facile ſolubilis, quod cognoſcitur ex rara textura ejuſdem alibi per ſigna demonſtrata, cautè procedendum in uſu horum Alkalicorum, & in minori doſi ſunt exhibenda, vel potius ab acidis deobſtruentia ſunt mutuanda. Nec mirum acida coagulare & diſſolvere, ſi enim Alkali occurrit acidum, hoc coagulat, ſi verò ei exponatur aliquod corpus denſum, quia in eo Alkali & acidum coagulata fuerint, tunc illud diſſoluit, & quia materia obſtruens, & circulanti ſanguini vel alio humori impedimentum ponens, eſt corpus concretum ex coagulatione acidi & Alkali, acidum ſimplex ad hujus ſedem translatum illum diſſoluet.

XI. Tempus exhibendi hæc medicamenta, cauſam obſtruentem reſpicientia, ſunt tempus intermiſſionis, vel declinationis.

In

XII. In his Febribus china chinæ valde ſalutaris ab experientia probatur, cujus virtutis fundamentum eſt ſui Alkali efficacia ab amaritie manifeſtatum, hoc Alkali acido humorali correſpondens, ob pororum ſtructuram facilè ab hoc imbibitur, quapropter efferveſcentia cum alio humore contrario impeditur, & prohibito ejuſdem tranſitu ad venas paroxyſmus Febrilis ſupprimitur. Eadem virtute Alkalica, quæ eſt maximè diſſolvens, obſtruens materia attenuatur, & cauſa paroxyſmi radicitus extirpatur. Et quia rigidis inflexibilibuſq; particulis cõſtat, quibus guſtata linguam velut ligare videtur his ſanguini conſiſtentiá conciliat perfectioremque contribuit unionem, unde difficilius efferveſcit, & ſic mortificato Acido, à materia Febrili elevato, tollitur frigus acceſſionis, & munito ſanguine contra erumpens Alkali, ne ab eo efferveſcentia introducatur, omnino eſt ſuppreſſus paroxyſmus, qui ſi revertatur, nova exhibitione chinæ ſupprimitur. Sunt etiam conſulendi ægrotantes poſt ſuppreſſum paroxyſmum Febrilem, purgante medicamento excrementorum ſarcinam deponere, ne iſtis retentis cum majori impetu ſe explicent, periculoſiorem morbum efficiendo.

XII. Ad hujus pulveris exemplar poſſunt parari extracta ex herbis amaris, ut pote abſcyntio, centaurea, gentiana, ſcordio, cortice fraxini, & ex eiſdem elicita ſalia ſimul unire, quod mixtum corticis virtutem adæquare aliqua in parte potens erit, conve-

niunt etiam emplaſtra in regione pulſus circa carpum, ex ſalvia, ruta, urtica inter duos ſilices vivos æqua portione contuſis, addito ſale marino ſubtiliter pulverizato, & factis globulis qui involuantur telis araneorum, & applicentur loco prædicto per duas horas ante acceſſionem. Burſa paſtoris eodem modo contuſa cum ſale & telis araneorum, eodem loco applicata, contra has Febres & præcipuè quartanas valet. Modus operandi horum remediorum eſt alterando ſanguinem per arteriam cui applicantur circulantem, & inducta adſtrictione illum corroborare contra efferveſcentiæ Febrilis impetus, vel ſanguini deobſtruentem communicant virtutem, qua ad partem obſtructam delatus obſtruentem humorem incidendo, attenuando impedimentum obſtructionis tollit.

XIII. Quocunque modo ſolvatur paroxyſmus, ſemper purgantia ſunt exhibenda, tam ad obſtruentis humoris expulſionem, quam ad excrementorum reliquias per efferveſcentiam ſegregatorum evacuandas.

XIV. Lenientia in principio ſunt adminiſtranda, ſicuti dictum fuit de curatione continentium.

XV. Nec ſanguinis miſſio eſt prætermittenda, licet nõ peccet ſanguis, ſed ad plenitudinem minorandam, ne immoderatè efferveſcat relicta plenitudine, tum etiam quia motu ſanguinis in ſectione venæ magis accelerato poteſt ſuperari renitentia obſtruentis humoris.

Victus ratio ſit tenuis & refrigerans.

CAP.

Cap. II.

In quo proponitur curatio Febrium cum frigore & rigore invadentium, cui moderatus calor ſuccedit.

I. HÆc Febris dictis in initio ſtipata ſymptomatibus, conjunctum habet pulſum concentratum parvum & frequentem, quorum ſymptomatum cauſæ ſunt eadem ſuperiori capite deſcriptæ, etiam ratione frigoris, & rigoris, ceſſato hoc pulſus non multum elevatur, nec multum frequens exiſtit, & calor eſt parvus, quia Alkali ab humore alterato exhalans ſolventi acrimonia deſtituitur, ita ut ſanguis eam non patiatur ſolutionem quæ copioſæ evaporationi Acidi & Alkali ſanguinei viam parat, ſed hac moderatione regulata parvam excitat efferveſcentiam, non ſuſcipiens multum incrementum à rarefactione in corde, cum & hic exceſſu careat, tam deficiente copioſo ſpiritu calido in ſanguine non multum rarefacto, à quo tanquam pabulo ejus inſita flamma excreſcit, quam ob acrimoniam Alkali mitigatam, ſpiritus animales non irritantem ad motum cordis perturbatum & inordinatum, quo flamma ventriculos vivificans maximè dilatatur, quapropter in motu moderato & regulari exceſſum non experitur.

Unde quoad curationem proponitur indi-

catio Acidum infringendi remediis ſuperiori capite ad hujus indicationis ſatisfactionem deſcriptis.

III. Calor quia mitis cum moderata efferveſcentia, eodem modo tractandus deſcripto in capite de curatione Febris continentis à moderata efferveſcentia.

IV. Et quia eandem habet cauſam, nempe obſtructionem alicujus determinatæ partis, indicantem ſui ablationem, idcirco remediis deobſtruentibus à ſuperiori capite petendis utendum, purgantia in hac conveniunt ſicut in præcedent, nec non & lenientia.

V. Sanguinis miſſio etiam hic locum habet, ob rationes præcedenti capite dictas, minori tamen quantitate eſt adminiſtranda, ſtante moderatione efferveſcentiæ præſcripta, victus ratione ſimili.

Cap. III.

In quo proponitur curatio Febris invadentis cum levi extremorum refrigeratione & miti calore.

I. HÆc ſymptomata, una cum parva pulſus contractione unita, materiam ſanguini demandatam in Febrili acceſſione parva aciditate perfundi oſtendit, quare ſanguinem levi coagulatione afficit ut magis effer-

efferveſcat quam in coagulatione magna, quapropter pulſus contractio minor. Eſt tamen talis ut deffendat exitum particularum calidarum, ſufficientium ad conſervationem caloris in toto, & ſanguinem non permittat per venas capillares liberè fluere, ob condenſationem à parua coagulatione accepta, factus ſanguis condenſatus majus quam ſit ſpatium venarum capillarium & arteriarum, iſtarum cavitatem non ingreditur, idcirco partes extremæ, venas & arterias capillares magna ex parte colligentes ſanguinis beneficio deſtitutæ refrigerantur. Paruæ huic coagulationi concurrit ſpiritus animalis, à participatione materiæ acidæ coagulatus, ad nervos cordis ſe movens cum tali ordine, & agitatione ſufficienti ad pulſum cum parua contractione edendo. Vaporibus acidiuſculis diſſipatis ſuccedens in corde & ſanguine humor Alkalicus libertate donatus, ſuperato obſtructionis obſtaculo acrimonia acri inſigni carens, eo quod aqueis particulis & mollibus abundet, cum acido ſanguinis congrediens naturalem depravat efferveſcentiam, hanc augendo, ſed non multum, cum miti acrimonia ſanguinis compagem ſolum ſolvat, ut paucis ſupra quantitatem naturalem particulis acidi & Alkali ſanguinei clauſtra aperiat, idcirco efferveſcentia parum ſupra naturalem creſcit una cum calore, ab iſta non excitatis in magna quantitate particulis calidis.

II. His ſtantibus apparet indicatio infrin-

gendi acidum ſed mitioribus medicamentis cum ſit parvum, ut ſunt terracea, margaritæ, mandibulæ lucii, ſperma ceti, mumia, quæ medicamenta poſſunt uniri cum ſalibus fixis Febri fugis ſuperioribus capitulis deſcriptis, una cùm aquis, vel decoctis ibidem ennumeratis, ſervata conditione temporis iſta exhibendi ante acceſſionem.

III. Effervefcentiæ auctæ poſt frigoris ceſſationem occurrendum eſt juxta gradus intenſionis & remiſſionis illius, & ita ſuſtinenda eſt ut motu excrementitii humoris communicati ſeparatio & unio partium ſanguinis ab efferveſcentia diſgregatarum obtineri poſſit, qua propter à frigidorum uſu in copia abſtinendum eſt, & præcipuè quia humor morboſus in hac Febre ut plurimum eſt pituita, cujus portio in primis viis magna colligi ſolet, & à quantitate aquæ fluida facta ad venarum lactearum cavitatem facilè ſubeundam diſponitur, & arterias & venas majores ingreſſa ad partem obſtructam ducta obſtructionem augere poteſt, vel alias efficere.

IV. Et quia communem cum præcedentibus habet obſtructionis cauſam, iiſdem etiam deobſtruentibus hanc expugnare contendendum eſt, non relictis diaphoreticis & diureticis, quibus ſumma ineſt ſolvendi poteſtas, & ſalia volatilia & ſpiritus hujuſmodi magis tuto in hac Febre quam in aliis poſſunt exhiberi in hora intermiſſionis, vel majoris declinationis.

V. Purgantia ſint ea quæ pituitam reſpiciunt & humores craſſos educunt.

VI. San-

VI. Sanguis pariter mittendus eſt, ſed in minori quantitate, cum minori indigeat refrigerio.

VII. Si in longum hujuſmodi Febres protrahantur, per epicraſim purgandum eſt, addito ſemper mercurio dulci, vel vitæ, cum mercurialibus inſita ſit efficacia pituitam incidendi, & ſecernendi, & Febre terminata purgantibus erit locus.

VIII. Aliquando poſt leve frigus, calor intenſus, & eſfervescentia magna ſuccedit, quia humor depravatus ſanguineæ maſſæ communicatus particulis Acidis & mitigatis in parva quantitate ſcatet, Alkalicæ vero ſubſequentes ſunt copioſæ, idcirco ſanguinem ſolutione nimis rarefaciendo acidas & Alkalicas particulas in copia ab ejus penetralibus excludunt, quæ ſimul congredientes magnam efferveſcentiam inducunt, auctam poſtea in corde modo multoties deſcripto.

IX. Indicationes ab hac Febre emanantes ſatis patent, unde Acidum in principio blandis extinguendum Alkalicis, quia mitigatum, efferveſcentia magna refrigerantibus & Acidis & aſtringentibus cap. primo deſcriptis eſt reprimenda.

X. Sanguis multo refrigerio indigens, & magna efferveſcentia plenitudinem conſtituere potens, copioſè eſt mittendus.

XI. Et quia humor Alkalicus, qualis eſt bilis, vel ei ſimilis, in corpore abundare videtur, purgantibus bilem eſt utendum poſt ſupperatam obſtructionis cauſam jam recenſitis reme-

diis non intermiſſis lenientibus bilioſo humoria dequatis in principio.

XII. In harum Febrium numero adſcribenda eſt illa quæ lenta dicitur ex eo quod ſimptomatum violentia ægros non affligat, ſed lenta oppreſſione naturam oppugnat, cum inſenſibili acceſſionum inſultu; incaleſcente ſolum ægro poſt cibum cum arteriarum pulſatione magna cum urinis maxima arenularum quantitate ſcatentibus tam in fundo quam in ſuperficie cujus Febris ſedem meſenterii glandulas materia argillacea impletas in enecatis ab hac Febre & diſſectis cadaveribus anotomica detexit experientia.

XIII. Cauſa hujus Febris eſt materia tartarea, & ſalina in ſanguine abundans, & præcipuè in ſeroſiori ejus parte reſidens, & obſtructio glandularum meſenterii in ſuis excretoriis vaſis à qua fermentum innatum glandularum pervertitur, vel prohibita tranſpiratione fuliginum à ſua ſubſtantia emanantium, vel facta caloris intenſione pervertente texturam innati fermenti auxilio retentarum fuliginum, quæ fermenti etiam indolem referentes motu parti indebito, fermenti ſui motum alterare valent, ad quod perveniri etiam poteſt ab humoribus coactis in glandularum ſubſtantia ſtagnare, per obſtructionem, per moram enim nimis exaltantur, & ſalinas ſulphureaſque diverſi generis particulas volatiles parti imprimunt, & ſuis corpuſculis fermentativis commixtæ à naturali ſtatu totum fermentum dejiciunt, & ad præternaturalem ducunt. Hinc eſt quod ſanguis

ferosior tartareis & ſalinis particulis imprægnatus, per arterias glandulis conſignatus, ſuo fermento depravato depravata etiam ſanguinem alterant, & materiam tartaream & ſalinam ſeparando, caloreque excedenti actuando in arenulas & argillaceam materiam condenſant, reliquumque ſanguinis, & ſeri longiorem ſtationem in parte morboſa trahentis præter naturæ legem nimis volatilizatur, acquiſitione pravarum qualitatum in aucta acrimonia nia Alkalica vel Acida, qua tandem una cum impetu ab exaltatione concepto obſtruente materiam perterebrando exit, & per venas circulationis curſum renovando tandem arteriis ducentibus ad renes pervenit, ubi ſerum deponit cum arenulis in ſuo exitu à glandulis abraſis, relicta in iſtarum ſubſtantia parte magis viſcoſa ejuſdem parietibus tenaciter adherente, quæ in materiam argillæ ſimilem tranſit. Sic continuata iſta glandularum operatione ſanguis extraneo coinquinatur fermento continuam effervefcentiam præternaturalem in eo fovente, ex quo continua Febris, & quia ex continua effervefcentia acidę partes ſanguinis continuò ſolvuntur, & ſalinæ fixæ volatilizantur, aciditatem aliquã ſanguini cõmunicantes, ſuccus pãcreaticus à ſanguinis partibus elaboratus in pãcreate, magis acidus evadit quam par ſit ſuę naturę, idcircò alimento in chylũ tranſmutato duodenĩ viam ingreſſo huic occurrendo, ut pote Alcalicũ cum hoc acido inſigniter effervefcit, & ad venas tranſiens acido etiam ibi invento effervefcentię

motum auget, in quo fundatur ratio explicans Febris incrementum poſt cibum.

XIV. Pro hujus Febris curatione patet depurandum eſſe ſanguinem ab excrementis tartareis & ſalinis quibus coinquinatur, & quia iſtorum retentio in ſanguine non poteſt eſſe niſi craſſities ipſius, incidentia & attenuantia à Medicis dicta conveniunt, quæ in ſectione prima cap. 4. enumerata fuerunt, in quo caſu locum habent etiam deobſtruentia in cap. primo hujus ſectionis deſcripta, à volatilibus oleoſis & ſpirituoſis abſtinendo, ne immoderatior effervescentia ſuſcitetur, hæc etiam conducent ad tollendam obſtructionem in glandulis. Attenuata ſanguinis craſſitie excrementorum purgationi inſiſtendum, & maximè per urinam diureticis, cum ſint tartarea & ſalina, quorum expurgationi urinæ viæ ſunt maximè proportionatæ. Inter diuretica valent tinctura tartari, ſpiritus nitri, & ſalis, ſal ononidis, ſtipitum fabarum, magiſterium oculi cancrorum, aquæ aſparagorum, fœniculi, petroſelini, & inter ſimplicia radix apii, dauci, fœniculi, cortex tamarici, florum geniſtæ, ex quibus decocta & potiones parari poſſunt. Aquæ potus continuus eſt maximè ſalutaris, fluiditatem ſanguini conciliando, qua facillimè excrementa deponit. Purgantibus etiam eſt utendum ad expulſionem excrementorum craſſorum, exitum per urinam non habentium, & quia ſeroſa pars ſanguinis eſt illa quæ excrementa tartarea & ſalina involuit, hydragoga convenire videntur, admixta eis quæ craſſos humo-

humores reſpiciunt, ſanguinis miſſione quia in omnis Febre ratione efferveſcentiæ convenit; in hac non eſt abſtinendum.

XV. Et quia Febris talis conditionis ſemper eſt longa, per epicraſin etiam purgatio inſtituenda.

CAP. IV.

In quo exponitur Febris invadens cum horrore & tremore, cum ſenſu caloris.

I. Bilem Alkalicam in hac Febre peccare ejus ſymptomata oſtendunt, hæc enim ſuo ſale corroſivo partes membranoſas vellicando in tremores totum corpus cogit, & quia aliquæ particulæ vel iſtius ſalis, vel igneæ non modificatæ cum eo commixtæ citatiſſimo perturbatoque motu, in prædictas partes ſentientes impingunt, caloris ſenſationem efficiunt. A calefacientibus horrores & tremores poſſe fieri, exemplo ignis & aquæ calidæ docuit *Galenus* ſecundo de ſymptomatum cauſis cap. v. ut alibi oſtendi, quod de ſummè corroſivis etiam poteſt dici, cum per antiquos ſint ſummè calefacientia, quapropter bilis corroſione prædita, & igneis imbuta particulis, exaltationem in aliqua parte paſſa, qua particulæ igneæ modificatione ſua exutæ fuerint, ſentientibus partibus adhærens, vel per vapores, vel ſolida ſua ſubſtantia, vellicatione & corroſione ignea tre-

morem & horrorem excitabit. Et quia ad hoc præſtandum neceſſaria eſt bilis exaltatio & volatilizatio, requiritur ut iſta in aliqua parte vel in ſui folliculo præter naturam morari cogatur, ubi inteſtino ſuarum partium motu ad ſummam evehitur exaltationem & volatilitatem, qua mediante ruptione facta à parte continente ad partes fertur, & primo ſecundum particulas ſalinas, Acidas, corroſivis Alkalicis mixtas, quarum aciditate pulſus contractio, coagulato ſanguine & ſpiritu animali, aliqualis contingit, magna impedita ab Alkali corroſivo diſcoagulante cum Acido conjuncto, ſupponendum enim ex Williſio in tract. de Feb. bilem conſtare ex ſale, ſulphure aqua, & terra: prima duo à mora volatilia evadunt, & quia in ſale ſeper acidi ſalini aliquid latet, hoc pariter fit volatile, aqua vaporis inſtar attenuatur bile ab obſtructa parte exeunte aqueos vapores mixtos acido volatili, maxime corroſivo & ſulphuri, præmittit, à quibus vellicatæ partes corroſiva mordacitate in tremor cum horrore exurgunt. Expirantibus tandem cum tota bile exaltata particulis Alkalicis, minus volatilibus, ſanguiniq; implantatis, factaq; toties decantata ſolutione cum excitatione magnæ quantitatis Alkali & Acidi correſpondentis, ſolventi corroſivo valido in bile exiſtente, eff.rveſcentia immoderata conſurgit, quæ ſemper magis augetur à rarefactione contingente ſāguini in cordis vētriculis, per quod ſatis ampla ſternitur via particulis calidis in ſanguine commorantibus maximum æſtum univerſo

cor-

corpori impartientibus,nec partes iſtæ Alkalicę & calidæ excitatæ in partes nervoſas & ſentientes impingentes horrorem & tremorem inferunt, quia citatiſſimo perturbatoque motu in illas irruũt, unde caloris ſenſus curſum quidē, quod vellicando inquietudine magna excrutiant&quidem, in uno loco,niſi breviſſimo ſpatio morari poſſit, ab eodem Alkali ſpiritui animali impartito maxima turbatio ei contingit, unde inordinato motu & magno cordis, nervos movendo, inordinatum & magnum pulſum præbet, cum eflerveſcentiæ ſanguinis incremento ob rationes prius dictas.

II. Ex quibus patet bilem peccare volatilitate & acrimonia,quæ medicamētis in prima ſectione deſcriptis c.30. emendabitur, addendo refrigerantia & terracea ad compeſcendum effrenem motum partium calidarum,& hæc ante principium Febrilis acceſſionis erunt exhibenda.

III. Efferveſcentia quę ad immoderatā accedit, acidis & mineralium ſulphuribus eſt moderanda,ſupreſſo Alkali corroſivo cauſa illius. Adſtringentia etiam conveniunt, auſteris & ſummè acidis prætermiſſis, eo quod acrimoniam augeant,ut alibi adnotavi.

IV.Ratione cauſæ bilem prędictis modis alterantis, & quæ cenſetur obſtructio, repetita ſæpius deobſtruētia ſeligātur,Alcalicis derelictis, ne activitati bilis pro fomento & augmento inſerviant, ſed acida ſunt ſeligenda.

V. Leniētia in principio conveniunt ad minoranda,bilis quantitatem,purgantia bieml reſpicientia in fine ſunt neceſſaria.

V. Sanguinis miſſio non eſt prætereunda ob rationes toties dictas.

VI. Cavendum totis viribus in hac Febre à volatilibus, quæ bilis efficaciam additis ſtimulis augere poſſunt, & ſanguinem maxima agitatione turbatum, addita majori commotione integræ ſolutioni ſubmittere poſſunt, hinc diaphoretica per integrum Febris vigorem ſunt fugienda, & inſtante declinatione, cum inclinatione naturæ ad ſudorem, eis tunc poſſumus uti, cum bilis fixata fuerit, & ſanguinis partes majori unione colligatæ medicamenti impetum ſine periculo ſuſtinere poſſint.

VII. Aliquando Febris à calore ſua deducit principia, qui paulatim creſcit donec mordacitate & exceſſu ægrum affligat, cujus cauſa eſt bilis, quę horrorem atque tremorem non inducendo oſtendit partes ſentientes non vellicari, & corroſiva acrimonia privari, ſaltem ad eum terminum ſub quo prædicti effectus non eveniunt. Et hoc habetur ab oleoſitate in bile prædominante, qua ita molleſcunt particulæ ſalinæ, ut mordicare nec vellicare valeant: hanc mollitiem ſuſcepit bilis à copia aqueæ ſubſtantiæ cum cæteris partibus mixtæ, & quæ coctione & fermentatione ita cæteris ſe immiſcuerit, ut proportione partium ſalinarum rigidarum & inflexilium, cum ſufficienti portione aquearum, mollium & flexilium, quãtum ſatis eſt ad tollendam rigiditatem & inflexibilitatem ſalinarum, in unum corpus molle coaluerit. Calorem verò excitat, quia particulæ igneæ non modificatæ in prima eruptione exeunt,

exeunt & ad partes ſentientes delatæ motu citatiſſimo & perturbato caloris ſenſum in eis imprimunt. Calor eſt parvus, vel quia particulæ iſtæ igneæ in exitu valde diſperguntur, vel quia cum portione humidi in vaporem attenuati ad partes feruntur, cum motu valde retardato, ſufficienti tamen ad calorem parvum imprimendum, non verò ad excedentem. Poteſt etiam calor hic parvus fieri ab Alkali bilis ſanguini communicato ſuo motu, ſi non acrimonia fermentationem naturalem ſanguinis majorem reddentem, cum majori ſolutione Acidi & Alkali, à quibus aucta efferveſcentia augetur etiam calor præternaturalis cum parvo exceſſu, motu prædicti Alkali ab humido vaporoſo illi conjuncto moderato. Ubi verò humidum hoc ceſſaverit, & ſimplex Alkali ſanguinem ingreſſū fuerit, ſuo motu & volatilitate accepta per reſolutionem humidi in craſſiores partes colligantis, ſanguinis maſſam invadendo eamque ferociter violento motu agitando diſgregat, & copioſam Alkali, & Acidi quantitatem excitat cum magnæ efferveſcentiæ accenſione & ſpirituum calidorum eruptione, quibus omnibus in corde auctis incendium in maſſa ſanguinea explicatur, à quo ingens ille calor.

VIII. Ex his deducitur bilis oleoſitatē eſſe corrigendā, quod habetur ab Acidis dulcibus, qualia ſunt ſpiritus ſalis vitrioli dulcificati cum aqueis refrigerantibus ſuperius demōſtratis, poſtea Alkali copioſum ipſius bilis moderandum una cum efferveſcentia immoderata ab eo excitata, quod præſtant acida prædicta terracea, &

ſulphura mineralium, & omnia recenſita ſuperiori capite tertio ſectionis primæ. & quia bilis vel humor ad ejus naturam alteratus per obſtructionem in aliqua parte retinentem his qualitatibus depravatus fuit, obſtructio tollenda medicamentis alio loco dictis.

IX. Quoad purgationem, ſanguinis miſſionem & victus rationem, eodem modo procedendum ac in ſuperioribus dictum eſt.

X. Aliquando Febris invadit cum calore cujus incrementa ſunt parva, quod habetur à bile craſſa & pingui, ob admixtionem pituitæ, calidiorum & Alkalicarum particularum motum frenantis ex quo minus caloris ab ea provenit, & moderatior efferveſcentia.

XI. In hoc caſu bili nulla applicarem remedia, quia ſi afferatur pituita, vel ejus craſſities, bili volatilitas & acrimonia conciliabitur cum periculo majoris damni, idcircò ſoli cauſæ remedia applicarem, obſtructionem auferendo. Efferveſcentia in hac Febre cum non ſit immoderata, nec mediocris ſed potius lenta, interdicit refrigerantia in quantitate magna ſed parva, quibus admiſcenda ſunt etiam incidentia temperata, ut ſunt aq. capil. veneris, agrimonii, graminis &c.

SECTIO TERTIA.

De Symptomatibus Febrium Curandis.

I. SYmptomata, quibus ſtipantur Febres, aliquando tali impetu naturam

oppu-

oppugnant, ut indicationes curativas præbeant non minus quam Febris. Hinc complicatæ indicationes difficilem reddunt curationem, ni methodo dirigantur, ad has difficultates demoliendas hæc addere opportunum cenſeo, ab eis ſymptomatibus incipiendo quæ caput primariam animæ ſedem corripiunt, inter quę primò Delirium occurrit.

Cap. I.

De Delirio.

I. Est autem Delirium depravatio facultatis animalis rationalis, per quam Febrientes abſurda cogitant, loquũtur, vel agunt, dependenter à læſione inſtrumentorum facultatis ejuſdem.

II. Et quia non poteſt intelligi iſta læſio facultatis animalis, niſi percipiatur motus ejus rectè operandi, ideò in hac indaganda parum immorandum.

III. Duplex eſt operatio rationalis animæ, imaginatio, & intellectus: illa tota à phantaſmatibus dependet, hic multa ab his colligit, extra hæc tamen intelligendi materiam invenit. Phantaſma eſt aliquid in cerebri ſubſtãtia deliteſcens, ad cujus motum, vel excitationem, vel præſentiam ſenſui communi objectum, cujus eſt imago, repræſentat, hoc verò recipit cerebrum à ſenſibus, communionem ſervantibus cum ſenſu communi, per quam hic conſors

redditur ejus affectionis objectus externo ſenſui impreſſus. Conſiſtit verò iſta communicatis ſenſus externi cum interno in communione organi ſenſus externi, cum organo ſenſus communis continuata per Fibras nerveas, quæ ſunt inſtrumenta ſenſus externi, vel per Fibras cerebri nerveis connexas, uſque ad ſedem ſenſus cõmunis. Hinc actio objecti non conſiſtit in ſolo organo ſenſus, ſed per connexionem Fibrarum traducitur ad organum ſenſus communis, & ſicuti per eam actionem objecti ſenſus externus dicitur ſentire illud per eandem continuatam uſque ad ſenſum communem, dicitur objectum percipere & cognoſcere. Ex quo judico concludendum eſſe cum P. Honorato Fabri in tract. de homine lib. 3. ſenſum communem in parte ſenſitiva reſidere; nam ſicuti ſenſus externi actionem objecti ſentiunt, quia in parte ſenſitiva conſtituuntur, cum eadem percipiat ſenſus communis, ſimilem cum eis ſedem debet habere, cum verò nulla alia pars ſentiens poſſit aſſignari ad organum ſenſus communis magis accommodata quam plexus Choroeides, ob rationes deſcriptas à Fabro, ideo hunc organum prædicti ſenſus ſtatuimus. Ex quia ſi actio objecti continuò permaneret in organo ſenſus communis, ſemper in perceptione ejus detineretur, cum ſit potentia neceſſaria, & determinationem ad perceptionem reciperet ab actione objecti ei conjuncta, concludendum & actionem objecti non conſervari in organo ſenſus communis, ſed ad aliam partem tranſmitti ei vicinam, quæ ſit incapax ſenſus, & in ea con-

ſervari

ſervari poſſit, abſque continua repræſentatione ejus, nulla autem eſt magis apta quam cerebri ſubſtantia ſecundum ejus Fibras dicto plexui incumbentes, actione objecti traducta ab organo ſenſus cōmunis, ad Fibras cerebri directas ei parti organi in qua recepta fuit actio objecti quibus ita diſponuntur per eam tenſione, preſſione, incriſpatione diviſione, adductione, rarefactione, condenſatione, ut ſi motæ, vel ab imperio voluntatis, vel ab alio organum ſenſus communis attingant, illud eodem motu, & eiſdem conditionibus moveant & efficiant, quomodo motum, & affectum fuit ab actione objecti, quæ primò ei impreſſa fuit, deinde ad Fibras cerebri tranſivit, eas prædicta diſpoſitione actuando, & ſic ſenſus communis objectum percipit, & cognoſcit de novo ſine ſenſuum externorum ope.

IV. His ſtantibus colligo primo affectionem ſenſuum externorum, qua objecta ſentiunt, & qua ſenſus communis eadem percipit, conſiſtere in motu ob objecto ſenſus externi organo impreſſo, & continuato uſque ad organum ſenſus communis, per connexionem cum organo ſenſus externi, mediis Febris nerveis vel ſubſtantiæ cerebri; ſentire verò eſt hanc affectionem, ſeu motum in organo, percipere modo ſenſibili. Affectio conſiſtit in motu, & eſt paſſio organi ob objecto, ſentire eſt actio ab anima ſenſitiva expreſſa attingendo affectionem organi.

V. Colligo ſecundò Phantaſmata nil aliud eſſe quam talem diſpoſitionē Fibrarum cerebri, per quam ita diſponuntur, ut motæ & orga-

num ſenſus cois attingentes eundem motum & affectionem in eo imprimunt, æqualem illi impreſſam immediatè ab objecto; phantaſma enim non eſt niſi imago objecti, quod cum afficiat organum ſenſus communis ſolo motu, cujus modificatione hic percipit diſtincte omnes ſuas qualitates & conditiones, & ita phantaſma per ſolum motum erit repræſentativum objecti, idcirco hoc debet conſtitui in re ita diſpoſita, quæ valeat exprimere motum objecti. Hinc facilis eſt ſolutio, cur multarum rerum memoriam amittimus, quia diſpoſitio Fibrarum introducta à motu objecti diſſoluitur, & cum ea impotentia traducendi motum objecti ſimilem in organo ſenſus communis abſente objecto. 2°. cure difficile conſervetur in aliquibus memoriā rerum quia ob duritiem Fibrarum prædicta diſpoſitio in illis difficilimè imprimitur 3°. cur in ſenibus recentiorum rerum memoria ſit labilis, antiquarum firma & conſtans quia exſiccato cerebro, & induratis Fibris occurrentium rerum motus diſpoſitionem in illis neceſſariam non valet introducere; è contra per excitationem introductæ magis confirmantur 4°. cur phantaſmata facilimè imprimantur, & eadem facilitate evaneſcant, quia humidæ nimis Fibræ impræſſionem facilimè ſuſcipiunt, & humiditate laxata diſpoſitione facillimè decidunt. 5°. cur ab vulnere capitis, vel caſu, & ſucceſſione cerebri memoria rerum evaneſcat, quia Fibrarum diſpoſitiones præexiſtentes à violentia motus diſſolvuntur 6°. cur cum ordine phantaſmata

taſmata reſervantur. v. g. in oratione excitanda, quia cum ordine diſpoſitiones Fibrarum ſunt fabrefactæ, ita ut prior fibra, vel ejus pars mota ſecundam vel ſubſequentem moveat, & hæc aliam, & ſic ordine excitantur phantaſmata, quia cum ordine fuerunt impreſſæ diſpoſitiones in Fibris.

V. Colligo tertiò phantaſmata excitari, & ſenſui communi repræſentari per ſolum motum determinatum à ſpiritibus, vel vaporibus, vel ab externo motu cerebrum quatiente, vel ab imperio animæ, quod ſemper cum motu ſpirituum conjungitur, cujus ſunt inſtrumenta. Ratio hujus motus in hoc conſiſtit, quod cerebrum totum eſt poroſum, & ſpiritus ubique diſcurrunt per eos, & ab anima huc, illuc impelluntur pro ſuo arbitrio, & pro neceſſitate ſuarum operationum ſi ſpiritus, dum prædictas porroſitates moventur, Fibras agitent, in quibus exiſtat aliqua diſpoſitio à motu objecti externi introducta, & tali cui ut organum ſenſus percutiat, tunc excitatur præceptio talis objecti; ſic anima intendens aliquod objectum à ſenſu externo diſtans contemplari, movet ſpiritus ad eas poroſitates incumbentes Fibræ, in qua manet diſpoſitio introducta alias à tali objecto per ſenſus externos, quæ motu ſpirituum ſuccuſſa organum ſenſus pulſando motu, quo objectum pulſaret, ſi eſſet præſens, percipit illud, & in ejus contemplatione detinetur. Ex hoc ſomniorum ra-

tio deducitur; ſpiritus animalis per poroſitates cerebri oberrantes Fibras huc illuc movet, ad organum ſenſus communis impellit, & variorum diſparatorum objectorum præceptionem cauſat.

V I. Colligo quartò, quò motus Fibrarum ab objecto procedens erit vegetior, & ſenſibilior in organo ſenſus communis, perceptio objecti erit magis diſtincta. Et hinc redditur ratio, cur aliqui diſtinctè, aliqui confusè eandem rem percipiant, quia motus in illis ſit ſenſibilis magis quàm in iſtis, talis autem evadit ratione organi, quod vegetiori ſenſu polleat, vel ratione viæ per quam tranſit motus objecti, ſi corpora illam conſtituentia ſint dura, ut motum objecti infringant: ratione Fibrarum, ſi à pauca vi moveantur, vel magnæ ob ſui duritiem reſiſtant, hinc eſt quod ſpirituum paucitate affecti ſint ad perceptiones tardi, & ſimiliter duro cerebro donati; ad hoc etiam facit rudis diſpoſitio Fibrarum, per quam non afficitur organum ſenſus tali motu quali afficeretur ab objecto, quapropter obſervatur quod reiterata repreſentatione objecti ejus diſtincta perceptio aboritur, quia perficitur illa diſpoſitio Fibrarum.

V II. Præter motum objecti ſenſus organo impreſſum, & ad illud ſenſus communis traductum, & Fibris cum prædicta diſpoſitione communicatum, alius eſt motus organi ſenſus communis verſus principia nervorum, cui ſupereminet, copia ſpirituum animalium illuc confluentium undique ſtipatum, quo iſti ad deter-

determinatum nervum impelluntur ad movendam partem ei correſpondentem, cujus actio eſt neceſſaria, vel ad fugiendum à tali objecto, vel ad aliud proſequendum. Anima verò, in qua hujuſmodi cognitio latet, hujuſmodi motus eſt directrix. Hinc deducitur ratio explicans cauſam moti appetitus ad præſentiam objecti: etſi admittatur organum ſenſus eſſe plexum choroidem, à motu objecti in eum, deſumimus rationem diverſarum ſanguinis affectionum, perceptiones objecti ſequentium, nam cum in eo venæ & arteriæ reperiantur, ſanguis in eis exiſtens à motu objecti alteratur in ſuo naturali motu, communicata reliquo ſanguini prædicta alteratione.

VIII. Intellectus conſiderationi phantaſmatum applicatus omnes objecti proprietates, cujus illa ſunt imago, elicit & percipit, & ad alias, quæ per phantaſma non repræſentatur, ſe extendit, ut cum ratione & diſcurſu colligit Solem eſſe centies ſexagies majorem terra, qui per phantaſma bipalmarium Solum repræſentatur; & cum ab uno ſingulari univerſales proprietates recolligit, in cujus operatione nullo utitur inſtrumento, quia intellectus non minus eſt facultas à corpore dependens quàm voluntas, quæ ſicuti nullo indiget organo ad volendum, ita nec intellectus ad intelligendum, quæ ad imaginationem non ſpectant. In hac intelligendi operatione ſuas efformat ideas intellectus, quæ ſunt conceptus, ſeu potius res ipſæ conceptæ mente & intellectæ, per quam intellectionem res dicuntur eſſe objectivè in

in intellectu, quare aliæ ſunt claræ & diſtinctæ, aliæ confuſæ claræ dicuntur, quæ menti attendenti evidentes & manifeſtæ ſunt, & diſtinctæ ſunt, quæ ita præciſè & ab omnibus aliis diverſæ ſunt, ut nihil in ſe contineant, quod manifeſté non appareat ei qui ad eas ut oportet attendit, nec ad alienam repræſentandā valent debita adhibit, attentione confuſæ ſunt, quæ res ſive objecta non niſi confuſio repræſentant, ſupreſſa aliqua qualitate, vel ita obvelata, ut non poſſit explicari. Intellectus quando ſiſtit in ſola contemplatione, non erat, quia ſi idea, quam habet de illis rebus, quas ſibi repræſentat, illis conformis eſt, vera eſt repræſentatio, ſi idea ab eis rebus diſſentit, non illarum repræſentatio eſt dicenda. Error ſolum ſe tenet ex parte aſſenſus, vel diſſenſus, cum rei non clarè perceptæ aſſentimur, vel diſſentimur. Ex quo patet, errorem in intelligendo per aſſenſum, & diſſenſum ab ideis confuſis pendere, in diſtinctis & claris errorem non naſci poſſe.

IX. Ex huc uſque dictis non erit difficile veram delirii cauſam tam ex parte imaginationis, quam intellectus erúere, quandoquidem ſi ſpiritus animales impetu accepto irregulariter, & motu violento pro cerebri repargula diſcurrant, Fibras cerebri, in quibus impreſſa ab objecto diſpoſitio ante dicta figitur, poſſunt alterare, at in eis ſuo motu portionem diſpoſitionis oblitterando, aliam in ſui locum inducere ita ut mota Fibra verſus organum ſenſus, motum objecti, cujus eſt imago, in multis æmulatur, deficiente verò in aliqua portione proprietas illi

corre-

correſpondens non exprimitur cum imaginationis delirio, percipientis objectum in ſuis proprietatibus diminutum, & talem credendo aliis prædicat, vel cum proprietate non propria precipit, expreſſa per illã diſpoſitionem à ſpiritu de novo additam. Aliquando ab impetu ſpirituum plures Fibræ eodem tempore ad organum ſenſus communis impelluntur, ut eodem tempore diverſa objecta percipiat, quæ ſimultaneo impulſu conjuncta apprehendit, etſi unio ex eorum natura repugnet, & ſi continuo per poroſitates his Fibris ſuppoſitas, ſpiritus animalis diſcurrat; continuò impellit has Fibras ad organũ ſenſus, continuo æger in eadẽ imaginatione perſiſtit, ſi modo in unam, modo in aliã partem penetret ſpiritus, imaginationes diverſæ reſultant pro diverſitate diſpoſitionum Fibrarum motarum, ita ut modo de una re in aliã tranſeat, cum claritate & evidentia falſo credita: ſi impulſus ſpirituũ erit vegetus, & valdè ſenſibilis, cum confuſione, vero & hæſitantia erit debilis, & parum ſenſibilis.

X. Spirituũ perturbatio, & motus violẽtus dependet ab eorũ accenſione & inflãmatione facta à partibus igneis ſanguinis efferveſcentis ſeparatis & eis cõjunctis; hinc in bilioſis Febribus ſæpius deliria contingunt, quia bilis valet ſpiritus inflãmare, nõ aliter ac à vini & ejus ſpiritus quãtitate pretnrbãtur, & inflãmantur: in delirio ſpirituũ paucitas eadẽ efficit perturbationẽ, ab hac eorum ſerie abrepta, tumultuariè cõglobantur, & ſine moderatione irregulares apprehendunt motus; quapropter in ſanguinis profluvio, vigi-

liis, & inedia lõga, deliria eveniunt: & ob hanc cauſam cenſeo cõtingere in Febre maligna, quæ non minus ſanguinis profluvio ſpiritus exhaurit. Materia etiam venenata valet hos perturbare, vel quia à valdè infeſto hoſte citiſſima fuga ſe arripere conentur, vel quia illius corpuſcula motu effreni donentur, quo illos valent immoderatè agitare. Vapores etiam ab univerſa ſanguinis maſſa, vel à minera Febris elati, ſi in hujuſmodi motu peccent, ſpiritibus perturbationem inducunt. A motu vel partium calidarum ſanguinis, vel vaporum, vel materiæ venenatæ motus objecti in organis ſenſuum externorum, & qui ab iſtis ad organum ſenſus communis traducitur, ita poteſt alienari ut ſenſus communis aliter percipiat objecta ac in ſe ſunt, cum maximo errore & deriſu, & diſpoſitio in Fibris cerebri introducta juxta normam motus percepti à ſenſu communi, deviando à motu proprio objecti, quotieſcumque movebitur verſus organum ſenſus communis, objectum prout percipit repræſentabit, non prout eſt in ſe. Hinc eſt quod aliquando ſentiunt & vident, quæ non ſunt. Alterari motum ab objecto emanatum per motus vaporum & humorũ, patet in ebriis, qui objecta circumagi & duplicata vident: motus ſanguinis, vel alterius humoris in copia ad caput, delirium movet, dũ arterias implendo & diſtendendo cerebri ſubſtantiam comprimit, ex compreſſione ſpiritus cũ impetu huc illucq; impellitur ſubſiſtens etiã & non circulans per vaſa cerebri ſanguis ea celeritate quæ ei naturaliter eſt debita, venarum

&

& arteriarum repletionem efficit cum compreſſione ſubſtantiæ cerebri, ac conſequenter delirium, & ab hoc dependet imaginationis alienatio in Febribus intermittentibus, in quibus ſummè contrahitur pulſus, dum coagulatus ſanguis tardus in circulatione vaporum plenitudinem conſtituit. Cerebri diſpoſitio etiam ad delirium coadjuvat, qui enim cerebro laxo donantur, & amplitudine pororum pervia, in illud facilè incidunt, qui denſo cum pororum anguſtia & paucitate, difficilè.

XI. Ex phantaſmatum perverſione intellectus ea contemplando decipitur, ideaſque ſeu conceptus à rebus difformes figurat, à quibus dependens potentia judicativa in affirmatione vel negatione, in maximos impingit errores, qui delirium conſtituunt: poſſet intellectus fallaces & depravatas phantaſmatum repreſentationes, ex multis & motiſſimis principiis ei inſitis & acquiſitis corrigere, ideaſque perfectas ſibi elaborare, ſed ex inadvertentia, depravationi phantaſmatum, & implicantione eorum quę repræſentant, præcipitando in idearum efformationem ad illarum regulam, decipitur: non advertit autem intellectus, vel ex habitu facto, vel quia tam clarè & diſtinctè errores phantaſmatum ac repręſentantur ut in eis latere errores non putet, & ex credulitate fit inadvertens, ex inadvertentia præceps,

XII. Cum in ſpirituum perturbatione deliriũ conſiſtat, horum ſedationi inſiſtendum, & removenda cauſa perturbationis: ſi ab accenſione & inflammatione ſpirituum proveniat, ut Febris

ardens, & furor conjunctus oſtendunt cum agitatione totius, refrigerandum totum miſſione ſanguinis, & præcipuè ſi manifeſta ſigna concoctionis non appareant, nam in horum concurſu ſuſpicandum de criſi imminenti, ideoq; cum cautela procedendum; & cum à bile attenuata, & volatilizata in ſpiritus ſubtilitatem, maximè iſtos valeat inflammare & perturbare, purgantia bilem non diſconveniunt, præcipuè ſi urina tenuis & aquea appareat, blandiora tamen eligenda, quę ductus cholidochos irritãdo bilem ad exitum promoveant, refrigerantia adjungenda tam externa, quam externa. Prima ſunt aq. viol. lactucæ, Papaur. errat. ſer. cap. diſſol. cum ſuccis earundem, non tamen atquæ bilem morificant ſuperius adducta, quibus admiſcenda quæ corroborant, & mediocriter adſtringunt ad porroſitates cerebri dilatatas obſtringendas, ut aq. ceraſ. nigr. flor. paralyſeos, pulveres margarit. coral. pp. ſpod. ebor. corn. cer. uſti, una cum iis quę ſpiritus ſedant, ut diacod. diaſcord. ſem. papav. albi, Nepentes ut.

℞. *Aqu. Nenuphar.*
Pap. errat. an. ℥ iv.
Ceraſ. nigr. ℥ ij.
Syr. de Papau. ℥ ß.
Tinct. antim. ℈ j.

℞. *Ser. capr. ſtillat.* ℥. viij.
Suc. lactuc. ℥ ij.
Diacodion. ℥ ß.
Spir. vitriol. dulc. gutt. viij. *m.*

℞. *Sem. Melon.*
Cucurbit. an. ℥. vi.

Papaur.

Papav. alb. ℥iij.
Aq. flor. Papav. errat. Violar. an. ℥iv.
F. emulſ. addendo
Diacod. ſ.p. ℥.ß.

Cum Aquis & potionibus miſceantur hujusmodi pulver.

℞. *Magiſter. coral.*
Perlar. an. ℈j.
Cor. Cerv. uſt. ℈ij, *m.*

Vel Bolus præmittatur ut

℞. *Diaſcord.* ʒ.j.
Magiſter Coral. ℈j, *vel*
Nepentes gr. iij.
Magiſter Perlar. ℈j.

Ex his lambitiva etiam parentur interpolatim per cochlearia exhibenda. Externè fomenta capiti adhibeantur cum decoct. Fol. ſalicis, lactucæ, nenupharis, Portulacæ, Plantaginis, Roſar. vel cum aquis & ſuccis prædictis cum aceto. Animadverte quod hujuſmodi remedia debent præparari antequam delirium incipiat, ſi ſit intermittens, & cum paroxyſmus revertatur.

Si à ſpirituum paucitate, quam oſtendit pulſus debilitas, & languor, præcedens copioſa evacuatio, & morbi magnitudo diù perſiſtens, Hi refocillandi optimis cibis & pauco vino, & medicamentis aromaticis una cum ſalibus volatilibus oleoſis, ut

℞. *Aq. Majorana. Puleg.*
Lilior. Conval. an. ℥j.
Violar. ℥iij.
Theriacal. ʒ.ß.

ſpir. Fulig. gutt. vi. *m.*

℞. *Aq. tot. citri.*
Meliſſæ. an. ℥ij.
Betonic. ℥.i ß.
Aq. cinam. ℥. ß.
Ol. Macis. gutt. iij. *m.*

His præmitti poteſt Bol. ex confect. ex Hyacinth. ʒ. ß. ſal. ex cor. cer. gutt. vi. m.

℞. *Theriac. recent.* ℈.
Sal. Fulig.
Ol. Cor. cer. an. gr. iv. *m.*

Materia venenata cardiacis oppugnanda, & præcipue ſudoriferis; quibus ſi ſudor non ſuccedat, ſolet delirium augeri à perturbatione facta majori per agitationem talis medicamenti, idcirco non ſuccedente ſudore, ſedantibus ſpiritus ſuperius propoſitis prohibendum hujus ſymptomatis augmentum. Veſicantia ſunt opportuna, animalia viva exanterata & fomenta plantis pedum applicanda. Capiti verò non niſi declinante ſymptomate, ad citiorem materiæ reſolutionem, dum in principio attrahendo materiæ majorem concurſum promovere valent. In reliquis ſpiritus ſedantia in uſum deducenda, cardiacis & cordialibus mixta.

XIII. A venarum & arteriarum plenitudine, per externorum vaſorũ tumorem manifeſtata propenſione ad ſomnum, & ſine furore, particularem plenitudinem capitis demendam indicat per ſectionem venæ in fronte, & cucurbitulas in ſcapulis & occipite ſcarificatas, & retrahendus ſanguis ad inferiora per veſicantia, & fomenta partibus infernis applicata, poſtquæ [illegible] refrigerantia

refrigerantia & corroborantia ſuperius deſcripta una cum ſedantibus propinanda; externa miſſo ſanguine tuto poſſunt uſurpari, ubi antè ſunt ſuſpecta, nam ſi refrigerant, magis ſanguinem in vaſis fixant, ſi calefaciunt ſanguinem rarefaciendo majorem faciunt plenitudinum.

Cap. II.

De Vigiliis.

I. Vigiliæ non minus ſunt timendæ ipſo delirio, quia ad hoc ſunt via, & quia vires facillimè & citò diſſolvunt. Quibus ut provideatur advertendum eſt vigilias in expanſione ſpirituum conſiſtere, qua organa ſenſuum externorum ſunt in continua & actuali diſpoſitione ad percipienda objecta occurrentia, & cum iſtis organum ſenſus communis: ab expanſione enim ſpirituum nervi & membranæ tenduntur, & cum iſtis Fibræ cerebri illis correſpondentes, ita ut ad quemlibet appulſum objecti externi moveantur, & cum motu ſentiat, ſenſione iſta multum conferente ad ſenſuum exercitium; etenim ſicuti in chorda manu apprehenſa, & valde extenſa, percuſſa ſentio manu motum percuſſionis, quem non percipio ſi laxata concidat, ita Fibræ nervorum tenſæ non concidentes ad motus objectorum perceptionem valent. Ita expanſio ſpirituum rectè explicatur, ſi eos concipiamus ad inſtar elateris horologii circum-volutos cum tali partium

diſpoſitione; ut dilatationem ſuam affectent,& preſſi ad ſuam ſtatum regredi conentur tanquam fila lanæ, quæ à gravi corpore oppreſſa in anguſtam molem contrahuntur, quo abrepto ſeſe explicant in maximum ſpatium. Hæc diſpoſitio habetur à partibus flexibilibus cum aliquali rigiditate, & duritie, cum obſervemus ſolum corpora flexibilia ac dura elaſtica vi donari. Talis conſtitutionis ſpirituum fundamentum deſumimus à violentia motus voluntatis, ab eorum magna expanſione dependente, quæ explicari nõ poteſt niſi ad hanc formam ſint elaborati, eo modo quo aëris dilatatio & expanſio non poteſt rectè concipi niſi poſito aërem ex pluribus filamentis in ſe convolutis ad inſtar elaterii componi.

II. In iſta expanſione ſpirituum, quãdo corpus premens abeſt, à preſſione enim cõſtringũtur, & velut condenſantur, idcirco ſomnus irrepit, dum ſpiritus vel ab humore ſeroſo, vel vapore premitur, & ſi ſuccus nerveus, qui eſt eorũ vehiculũ deficiat, à preſſione liberi multũ, & quantũ poſſunt expanduntur, ſic aër in ligata veſica non inflata incluſus in vacuo veſicam ſummè attollit & diſtendit deficiente aëre externo & premente. A particulis igneis, ſpiritibus commixtis expanſio ſpirituum fit, dum iſte motu ſuo celerrimo, & cũ impetu omnes circumvolutiones diſtendit, ut evenit in pulvere pyrio, in quo accenſus ignis aëris ſpiras evoluit, ut ad majus ſpatium extendi poſſit, & cum tanta violentia, ut quodcumq; obſtaculũ diſrũpat & proſternat, ſic lignũ & ferrum curvatũ ſi ſecũdum concavã

par-

partem incaleſcat dirigitur, dum à corpuſculis igneis pori hujus partis per curvitatem coarctatis dilatantur.

III. Omnes has cauſas in vigilia à Febre habemus, dum pars ſulphurea ſanguinis ſummè inflammabilis & calida attenuata & volatilizata per effervecentiam ſubtiliſſimos cerebri poros penetrando, ſpiritibus animalibus permiſcetur, ſuo calore & motu eos expandit non ſolum in nervorum ductibus diſcurrentes, ſed etiam in ſubſtantia cerebri commorantes. Hi ſua expanſione cerebrum inflant, poros coarctant, & ſua reſiſtentia cuique ingreſſum defendunt aliquali craſſitie donato; quapropter humor ſeroſus, & ſuccus nerveus per eos viam non invenit in ea copia qua premere poſſit ſpiritus, hinc deficiente preſſore magis expanduntur, & continuò organa ſenſus externi & interni actuant cum continua vigilia. Ab aſſiduo exercitio diſſoluta ſpirituum multitudine alii à ſanguine ſuppeditantur, undè brevi ſpirituoſis depauperantur particulis, in quarum deficientia ſpiritus animales minores facti, cerebrum anteà inflatum concidit, & defatigati ſpiritus pororum oſtia deſerentes, ſeroſi humoris vi cedunt, qui ſubiens dictas poroſitates ſpiritus premendo coarctat & ſtringit, undè à vigilia ad lethargum fit tranſitus, quod agit materia ſulphurea, poteſt etiam exigi à qualibet alia in motu concitata.

IV. Curatio Vigiliarum ex præmiſſis obtinebitur, primo ſulphuream materiam & calidam temperando refrigerantibus in curatione

delirii recenſitis, & ſanguis miſſione, qua ſulphureæ & ſpirituoſæ materiæ copioſa evacuatione totum refrigeratur. Et ſi à capite emittatur, exhauſtis ibi ſpiritibus, ſeroſo humori patet via, victa eorum reſiſtentia à ſociorum evacuatione manifeſta ab introducto in poros cerebri ſero: expanſi ſpiritus preſſi recolliguntur in anguſtius ſpatium, cum quieté ſomnum conciliante; poſt ſectam venam exhibenda quę refrigerant ſuperius dicta; De veſicantibus non audeo determinare, video omnes Practicos in hoc concurrere, dubito tamen ne evacuando laticem nervoſum ſpiritus comprimentem, eorum expanſio ſuccedat, concurrente dolore hanc promovente: ſecundo fixantibus & motum materiæ ſulphureæ reprimentibus, quibus ſpiritus preſſi ab expanſione attrahuntur. Ad hoc valent omnia narcotica ſuperius propoſita, ſulphur vitrioli, tinctura Antimon. ſal prunellæ, ſpiritus ſalis & vitrioli dulcis, quæ cum refrigerantibus miſceri poſſunt e. g.

℞. *Aq. Lactuc.*
Flor. Papaur. errat. an. ℥iij.
Ser. Caprin. ℥iiij.
Syrup. de Papaver. ℥j.
Diacodion. ʒ. vi. *m.*

℞. *Aq. Plantag.*
Portulac.
Viol. an. ℥iiij.
Syrup. de Nymphea ℥j.
Diaſcord. ʒ. j. *m.*

Vel hoc in bolo præmittatur: Emulſiones cum hordeo, ſucco & ſeminum melonum, & papa-

veris

veris cum aquis prædictis extractę conducunt. Præmiſſis Nepentes gr. iij. ab eis addito ſpiritu Vitrioli dulci ad ℈. ß. Pulvis ſequens laudatur.

℞. *Smaragdi.*
Hyacint.
Margarit.
Coral. pp.
Bol. Armen.
Scob. ebor. āā. ℈j. *m.*

Exhibenda cum aquis deſcriptis. Ex his parantur etiam lambitiva, ſæpius in die ſummenda per cochlearia. Externa conveniunt tum capiti, ut decocta ex herbis refrigerantibus & narcoticis, & etiam pedibus.

V. Si materia nervis cerebri communicata ab ſpiritibus mixta ſolo motu peccaverit, fixantia dicta ſupplent, ſi maligna, vel alia qualitate acri prædita fuerit, quod ex Febris malignitate ſuſpicandum, ſupra ſcriptus pulvis utilis cum potione refrigerante & cordiali, admixtis quæ ſanguinem dulcificant, ut ſulphure fixo Antimonii, oculis Cancrorum, ſale Tartari fixo, & volatili, Tinctura Antimonii.

Cap. III.

De ſomno profundo.

I. SOmnus aliquando inexpugnabilis Febricitantes corripit, cujus cauſa alia non

eſt exiſtimanda quam ea quæ, naturalem ſomnum efficit, ſed præternaturam magis durans & contumax. Cauſa naturalis ſomni eſt obſtructio nervorum ſenſuum externorum, & pro majori parte eorum qui motui ſpontaneo inſerviunt. In ſomno enim ſenſus feriantur, & motus membrorum pro majori parte intermittit; & ſicuti ſenſus & motus vigent per ſpiritus nervorum ductus impellentes, ita hi non poſſunt intermittere, niſi impedito influxu ſpirituum in nervos, & hoc impedimentum niſi in obſtructione nervorum inveniri poteſt, quod videtur maximè confirmatum ab eo quod in ſomno nervi fatiſcunt & concidunt,nam qui ſedentes dormiunt, capite nutant,manus concidunt,genua labunt,nervorum impotentiam & imbecillitatem ad regenda membra præreferentia.Dependenter ab impedito per obſtructionem tranſitu ſpirituum in organa motus, ita invincibilis ſomnus pendebit à contumaciori obſtructione nervorum cogente motum & ſenſum longiori tempore præter naturæ leges intermittere.

II. Fit hæc obſtructio in Febribus, quando materia ſegregata naturæ errore in cerebri ſubſtantiam depravata criſi deponitur, forſan quia pori nimis aperti cerebri materiam prædictam abſorbent,non aliter ac ſerum per renum ſubſtantia poris perviam tranſcolatur; & lethargus ab hac cauſa in morbi progreſſu aliquibus ſignis coctionis apparentibus inſurgit. Aliquando ſanguis per ſummam effervеſcentiam rapidè circulans per arterias ab his in ſubſtantiā

cere-

cerebri tantum ſanguinis diffunditur ut à venis non poſſit totus abſorberi, unde à reſiduo pori cerebrio bſtruuntur, ut in nervorum principia ſpiritus delabi non poſſit, impedita quandoque etiam ejus generatione & hoc modo in acutis, & cadentibus Febribus fit lethargus, aliquando ſanguis à venis abſorptus, deficiente in eo calore coagulatur & incraſſatur, undè tardè per eas movetur, ut ſit obſtaculo advenienti ab arteriis ſanguini, unde regurgitando per ſubſtantiam cerebri diffunditur, ſpirituum tranſitum prohibendo, & hoc ut plurimum evenit ubi pulſus ſunt parvi, anguſti, & oppreſſi, ob ſanguinem coagulatum difficillimæ rarefactionis, & ob ſtagnationem in corde ſpirituum defectus lethargum parit, quia ad hunc ſequitur diſſolutio ſanguinis, qui ab arteriis expreſſus ſua fluiditate ità ſpargitur per cerebrum, & penetralia ejus pervadit, venarum ingreſſum recuſando, unde ſua mora obſtructionem lethargi cauſam efficit, & hoc modo in malignis Febribus producitur lethargus; & in peſte multoties ab acido maſſam ſanguinis perfundente coagulatur in cerebro ſanguis, à quo pendet obſtructio, & hoc modo in principiis Febrium cum rigore invadentium ſomnus profundus irrepit coagulato ſanguine.

III. Adverte per obſtructionem non intelligendam eſſe omnimodam, qualis in Apoplexiâ & Paralyſi, ſed talem quæ aliqualem ſpirituum numerũ recipiat, nõ tamen ſufficienté ad munia vigilantiũ obeunda, vocati enim ſentiũt, & puncti ſe contrahunt, ſignum ſpiritus fluere ad

ſenſus in aliqua copia, diminuta tamen, & quamvis poſſemus concipere cauſam ſomni per ſolam detentionem ſpirituum in materia cerebri ſubſtantiam inundante, à qua cum non valeant ſe liberare, nervi & ſenſus organa deſtituta neceſſario inſtrumento pro ſuis operationibus feriantur, non poteſt tamen in tali materiæ inundatione non ſequi obſtructio pororum cerebri, quæ & impedit tranſitum eorum ſpirituum à vinculis prædictæ maſſæ ſuo motu libertatem vindicantium, unde iſti reflexi in eadem materia de novo concentrantus.

IV. Curatio hujus ſymptomatis, lethalis in primo caſu, quærenda eſt in materiæ evacuatione, tam per purgantia, cum materia jam ſit aliquo modo diſgregata, quam per venæ ſectionem in fronte, qua cerebri vaſa exinanita valeant exundantem materiam abſorbere. Conveniunt etiam veſicantia & brachiis, & cruribus, & capite. Poſt hæc liberandæ poroſitates, & nervorum principia à materia obſtruente, quod præſtant ſpiritus Cornu. C. Fulig. ſalis Armoniaci. ſuccin. ſal Cranii human. herbarum cephalicarum, Roſmarini, ſalviæ, Lavendulæ, Caſtoreum, ejus tinctura, & Aromatica, ut Elixir vitæ, aqua Cinamomi, Theriacalis, Mitridathum cum aquis cæphalicis, & antipopleticis, ut

℞. *Aq. Lavendulæ, Rutæ an.* ℥j. ß.
Cinam. ʒ. j.
Tinc. Caſtor. ʒ. j.
Sal. Cran. human.

Roſ-

Roſmarini, Fuligin. an. ℈. ß.
Syrup. de ſtœcade ℥. j. *m.*

℞. *Aq. Puleg.*
Betonic: an. ℥ij.
Theriacal. ℥j.
Elixir. vitæ ℈. j.
Ol. Cor. C. gutt. vj.
Spir. ſal Armon. gutt. viij.
Ambræ gutt. iij.
Syrup. de ſtœcade ℥j. *m.*

Quæ per intervalla ſæpè propinentur, naribus admoveatur vas ſale urinæ, aut ſpiritus ſalis armoniaci, impletum decoctione nigellæ & rutæ, ſæpius odorandum proponamus.

V. In ſecundo caſu venæ ſectio replicanda ex brachio, & ſi non cedat affectus, ex fronte, & alternatim ſupraſcripta remedia propinanda, & quæ ſanguinis efferveſcentiam ſedant, de quibus alibi dictum. In hoc caſu poſt evacuationem ſanguinis oxyrrodina repellentia in uſu erunt.

VI. In tertio caſu eadem remedia quæ in primo conveniunt.

VII. Spirituum defectus reſarciendus per cardiaca aromatica, ut ſunt elixir vitæ proprietatis, Confectio ex hyacinto, ambra, ſpiritus vini, additis maci, nuce muſcata, granis juniperi, & poſtea temperando cum Julapio & aqua roſarum, miſcendo alia quæ malignitati Febrili reſiſtunt.

VIII. Ab aciditate coagulante proveniens ſomnolentia, erit tollenda, iis quæ valent acidum imbibere, de quibus ſuperius dictum. Hoc

ſolum monendum, quod in hoc caſu ſuperflua videntur veſicantia, dum acidum non temperant, nec eum à capite revellere valent, cum tota maſſa ſanguinis eo perfundatur.

Cap. IV.

De motibus convulſivis.

I. Motus Convulſivi fere ſemper lethargum & delirium comitantur, & quandoque etiam ſine iſtis apparent, imminentis periculis mortis inditia. De ſubjecto ſymptomatis, non eſt dubitandum eſſe partes motui deſtinatas, nempè nervos & Fibras, ex quibus muſculi componuntur. Cauſa communiter Irritans cenſetur, quæ aculeis partem ſentientem pungens ad motum determinat ſui contractione pro nocentis expulſione quod una, cum ſpiritu animali ad partes dictas deferri, eique conjungi non videtur controvertendum, nam ſive acris materia cum ſucco nervoſo per nervos vehatur, ſive cum ſpiritu vitali continuo in animalium ſubſidium ab arteriis univerſis partibus ſubminiſtrato in eaſdem intrudatur, ſemper cum ſpiritibus erit unita, attamen Lectorem animadvertere vellem, quod in his motibus convulſivis ægri de nullo dolore conqueruntur, & ſi motus prædicti ſint univerſales & frequentes, & illi mente conſtent, & à qualibet etiam punctura levi in parte externa

paſſionem percipiant, quare multo magis deberent percipere à materia copioſa aſſiduo irritamento partem ſentientem pungente, quod, dubium poteſt proponere an motus convulſivi à materia irritante & acri proveniant, & motivum ſuppeditare aliam inveſtigandi cauſam, quam proponere audeo ſolo fine veritatis indagandæ. Et eſt; ſi cum ſucco nerveo ſuperflua ſeroſitas Febrili fermento imbuta adjungatur, hæc à calore Febrili efferveſcens in bullas attollitur plenas æthere illo qui omnia liquida permeat, & movet, quibus diſruptis cum impetu,ætherea illa & ſubtilis materia exit, ut continentem nervum attolere valeat cum tremore & contractione, non aliter ac in fructu ſuper prunas cocto materia illa ætherea igne ſoluta, corticem exteriorem dilatat & diſrumpit, & cum ſibilo impetum demonſtrans exit. Hujus indicium colligo ex eo quod ſudore vel urinæ profluvio ſuperveniente motus convulſivi ſolvantur. Aetheream ſubſtantiã in humidis contineri probat D. Mariote in tentamine de Aëre, & ejus agendi modum violentum & fulminantem patefacit Philoſ. Barg. Tom. 4. trac. 2. cap. 10. Poſſunt etiam hi motus edi à particulis ſalis non ſolutis, & ſpiritibus animalibus commixtis, dum à calore diſgregatæ, & aperti eorum pori ſubtiliſſimus ęther in eis contentus cum magno impetu ejaculatur: eo modo quo à granis ſalis ſuper carbones accenſos injectis, cũ crepitu exit, qui impetum materiæ movẽtis ſupponit: materiã æthercam in motu violentã & fulminantẽ ſalina corpora

pervadere, ſal nitrum oſtendit, cum ſulphure mixtum omnia obſtacula circumpoſita, etiam fortiſſima diruendo; & ſal Tartari, cujus primi ſpiritus in deſtillatione, qui ſunt mixti cum materia ætherea illa; tanto impetu moventur, ut capaciſſima diſrumpat receptacula. Hæc eadem materia ſalina non ſoluta, & conglomerata in arteriis quæ nervis adhærent, & in muſculo inſeruntur contenta, ſeparationem patiens, impetu ſuo nervos connexos ita irregulariter poteſt movere, ſunt verò mortis indicia, quia cerebri & nervorum ſyſtema perturbatum oſtendunt, materiam heterogeneam, & eorum uſui impropriam admittentes, qua perturbatione durante ſpirituum generatio omnimoda pervertitur, vel generati depravantur cum vitæ neceſſaria deficientia; vel ſupponunt ſanguinem ad diſſolutionem ultimam adductum, cũ ſalinæ partes integræ ab aliis ſequeſtrãtur, quod vitæ confinia imponit.

II. Qualiſcumque ſit horum motuum cauſa curationem non variat, cũ pro certo experientia conſtet nervos inquinamenta ſuo ſinu collecta, per urinam vel ſudores deponere, remediis his evacuationibus oportunis materia convulſiva evacuanda, propoſitis in ſuperioribus Diaphoreticis, & præcipuè Corn. Cerv. Phil. & Cinnabari Antimonii, & Diureticis pariter deſcriptis, quæ continuo per cochlearia ſunt exhibenda; aquæ etiam potus largior bis in die concedendus, ut aucta ſeroſitate facilius ſudor vel urina proliciatur, quibus acida dulcificata addenda, quæ vim æthereæ ſubſtantiæ adimunt,

ut patet in pulvere pyrio, & auro fulminante, quæ acido irrorata ignem non concipiunt.

CAP. V.

De Tuſſi.

I. Cum Tuſſim antè initia Febrilis paroxyſmi cum rigore invadentis, & uſque ad ejus augmentum affligere obſervemus, cum aliqua reſpirandi difficultate ab acido ſanguinem coagulante (prout pulſus parvitas & concentratio) provenire credendum eſt, quapropter tardè per pulmonum ſubſtantiam movetur, ejus vaſa implendo, & ſubſtantiam comprimendo, ut cum difficultate motui neceſſario ſupplere valeat, unde reſpirandi difficultas, à coagulato ſanguine ſeparata ſeroſi humoris portio, à diluto ſale vel ſulphure ſuperfluo acris, inter inania pulmonum ſpatia tranſudans, vel à circulatione ibi morans, continuo irratamento vellicando, expultricem ad expulſionem cum tuſſi determinat. Et ſi materia valde ſubtilis fuerit, ſicca evadit, naturæ conatum ſua tenuitate eludendo, donec à calore vel partis vel Febris condenſata obediens reddatur. In quo caſu omni ſtudio corrigenda aciditas morboſa, & præter multa ſuperius dicta ſequentia propono.

℞. *Piperis gr.* vi.
Lig. Aloës gr. viij.
Cardamomi gr. vi.

Spec. Aromat. roſat. ℈ß.
Sal. Tartar. ʒ. ß.
Cum ſyrup. de quinq. rad. F. B.

Quibus ſuperbibatur ſequens hauſtus.

℞. *Aq. Puleg.*
Centaurea ſcordii an. ℥ij.
Theriacal. ℥j. *m.*

℞. *Macis.*
Cinam.
Cariophyl.
Piper. an. ℈ß.
Moſchi.
Ambra gr. iij.
Sal Centaur.
Gentiana an. ʒ. ß. *ſubtil. pul.*

Et cum vino generoſo ſumantur quatuor horis antè acceſſionem. Nec formidanda horum medicamentorum acrimonia, tanquam augmētativa acredinis ſeroſæ ſubſtantiæ pulmones irritantis, quia coagulationem ſanguinis prohibendo illius ſeparationem defendit in tali tempore, eam reſervando in magis oportunū tempus, & in loco aptiori. In tuſſis actu moderanda materiei acrimonia, & tenuitas incraſſanda, quod prę̨ſtat oleum amygdalarum dulcium recens, cui miſceatur ſaccharum candum, violatū pulverizatū in formā linimēti, vel ſaponea magiſtralis, vel ſyrup. Viol. de ibiſco, ſoluti cum Aq. Tuſſilag. & viol. addito ſpir. ſal. Armoniac. ad ſolutionem ſanguinis accelerandam.

II. Aliquando evenit tuſſis in Febriū initio, quæ ſine rigore & frigore evadunt; nulla ſanguinis coagulatione prævia, ex eo quod ſanguis

multa

multa materia ſeroſa vel pituitoſa abundet ſine intima mixtione, ſed à quolibet motu ſanguinis aucto fermentatione ſeparatur, & in pulmones deponitur. Curatio hujus ſymptomatis in ſanguinis depuratione conſiſtet per purgantia, quæ ſi ab inſigni partium, inteſtinis vicinarum, obſtructione prohibeatur, reſpectu illarum augmenti, vel inflammationis, quæ ex majori humorum concurſu poſſint oriri, tentetur per diaphoretica, vel diuretica ſæpius propoſita. Materia jam fluxa per tuſſim eſt expurganda communibus expectorantibus.

Cap. VI.

De Cardialgia.

I. Cardialgia febricitantes etiam ex intermittente Febre ad extremum vitæ ducit, & multoties perimit, bile morſu oris ventriculi cum ſummo dolore vires reſolvente, cum perverſione cerebri & cordis, cum quibus prædictum orificium ſummam habet connexionem. Bilis ab inteſtino Duodeno ad ſuperiora Ventriculi aſſurgit primo ſua volatilitate & copia, ſecundo ob motum periſtalticum inteſtini nimis violentum ſuperiora verſus, excitatum ab acrimonia bilis, quæ ad ventriculum delata ejus os corrodit cũ dicto dolore & paſſione opprimente. Hinc minoranda bilis copia lenientibus & minorantibus,

quorum uſus ſi per quatuor vel quinque horas paroxyſmum antecedat, multum præſtabit ad debellandam hujus ſymptomatis ferociam, ducta ad inferiora bile quæ ſurſum ferri erat ſolita; inter cætera vero Tamarindi primum obtinent locum, quia bilem purgant, & aciditatē fixant, quibus addi poſſunt Rhabarbarum cum aliquibus cordialibus; ſecundo corrigenda ejus volatilitas cum acidis omnibus & refrigerantibus, ut.

℞. *Seri Cap. depurat.* ℥viij.
Vini Granat. ℥ij. *m.*

℞. *Aq. Endiv.*
Cichor. an. ℥iij.
Suc. Acetoſ. ℥ij.
Limon. ℥j. *m.*

℞. Decoc. *Tamarind. lib.* ß.
Aq. Hord. ℥iij. *m.*

℞. *Aq. Cichor.*
Acetoſ. an. lib. ß.
Spir. Vitriol. gutt. v. *m.*

Quæ in principio ſymptomatis propinanda, quibus ſi non mortificata maneat bilis, propinanda lambitiva ex refrigerantibus acidis & cordialibus compoſita ut.

℞. *Aq. Acetoſ.*
Malv. an. ℥ij.
Vin. Granat. ℥ij.
Confec. Alcherm.
Ex hyacint. an. ʒ. ß.
Spir. Vitriol. gutt. viij. *m.*

℞. *Decoct. Tamarind.*
Aq. hord. an. ℥iij.

Suc.

Suc. Ribes. ℥ij.
Spec. Diamarg. Frigid. ʒ. ij.
Iulap. gem. ʒ. j. *m.*

His intermiſcenda alternatim anodyna per cochlearia, inter quæ nullum eſt magis efficax oleo amigdalarum dulcium, quod cum ſucco granatorum poteſt miſceri. Motus inteſtini duodeni narcoticis moderabimur ante acceſſionem exhibitis, & etiam clyſteribus ex lacte cum eiſdem narcoticis, quibus materia bilioſa revellitur, & motus perverſus ſedabitur. Exterius convenit etiam regioni ventriculi veſica lacte tepido plena, & linimentum ex mucilagine ſeminum cidoniorum, & malvæ cum pinguedine gallinæ. Vomitum prouocare in Cardialgia non laudo, ne major bilis concurſus fiat ad ſuperius os ventriculi, & acrimonia ſua vel corrodat illud, vel diſſolvat, ſi natura excitat, & anguſtiæ ab hoc ægro proveniant, adjuvandus eis quæ acrimoniam moderantur, vel oleo amig. dul. cum aqua malvarum tepida, vel jure pingui, cum aqua hordei tepida. Sanguinis miſſionem convenire in hoc affectu non video, quia humor eſt extra vaſa, & alienus à ſanguine, unde nec evacuare, nec revellere valet; ſolum virium diſſolutionem poteſt facilitare cum ſummo detrimento, & earum extinctionis periculo.

Cap. VII.

De Vomitu.

I. VOmitus non minoris moleſtiæ quandoque eſt in Febribus, originem trahens à materia Fibras carneas ventriculi in ſiniſtra parte conſtitutas vehementi irritatione laceſſente, ita ut hæ contractæ orificium inferius ad ſe trahant, & fundum verſus orificium ſuperius elevent, materiam in eo contentã per oſophagũ in os deponendo. Materia in Febre intermittente à vaſe bilario & pancreatico ſuppeditatur, quapropter ejus qualitas indaganda, an acida, an amara, ſi prima, ſuccum Pancreaticum in quantitate, & qualitate peccare oſtendit. Si ejus copia ſit in ventriculo, vomitivis levibus expurganda & minuenda, poſtea emendandus hic per ea quæ acidum mortificare ſuperius diximus, additis quæ corroborant adſtringendo ventriculum, & acido ſint inimica, ut raſura eboris, Corallia, Perlæ, Bolus Armena, & Cornu Cervi uſtum, & omnia tartarea & teſtacea; & poſt evacuandus per hydragoga, etiam ſi ſtatus Febris non permittat, cum ſymptoma in tali caſu rationem magis urgentis induat, & materia in cavitate ventriculi contenta ſit præparata ad exitum. Advertendum an hoc acidum quod excernitur ſit craſſum, vel quia tales in Pancreate elaboretur, vel quia pituitæ miſceatur, Eis quæ ad acidi curationẽ exhibentur admiſcenda

da quæ incidant, ut ſalia fixa febrifuga, & volatilia ſuperius memorata, & purgantibus miſcenda quæ pituitam educant; ſi verò materia ſit amara, bilem peccare denotat, in quo caſu eſt minoranda per vomitiva blanda, poſtea per cholagoga, deinde mortificanda per ea quæ mox de cardialgia diximus, & alibi de Febre à bile inculcavimus. Corroborantia etiã in hoc unienda, quæ bilẽ corrigant, ut ſunt ſuccus vel miva cidoniorũ, berberis, vinũ granatorum, ſyrupus vel ſuccus ribes, ſyr. de agrſta &c. Quomòdo omnes bilis ſpecies ſunt corrigendæ, cũ non niſi colore & raritate vel craſſitie differant, quæ à calore, vel corruptione aquirant retenta acrimoniam, à qua ſymptomatis origo, & remediorũ invariatio. Excipere tamen licet bilẽ æruginoſam, quæ multum acidi in ſe continet, quod colligitur ab effervefçentia quã excitat, ſi in terram effundatur, & hanc mutuatur à ſucco Pancreatico à quo 1°. per effervefcentiã bilis acrimonia debilitatur, & quando in magna copia effunditur, & intenſe acidus fuerit, corrumpitur bilis, cui novus humor acidus inſtillatus, adveniente calore intenſo, qui ſalis acris bilis acrimoniam, & pancreatis ſuccum ſubtiliando, ejus aciditatem efficaciorẽ reddit, unde ex horum miſcella fit humor maximè acris & corroſivus. Sed in acido prædominans, eadem exigentur remedia ſuperius ad acidi correctionem indicata, oleoſa tamẽ Alkalica, ut ſpiritus ſeu oleum cornu cervi, fuliginis, urinæ, & olea aromatica.

II. Si in Febre continua, & ſanguinis maſſam primario infeſtante, vomitus ſuccedat,

contingere certum eſt à materia ſeroſa in ejus cavitatem ab Arteriis eructata, irritativa, & mordicante qualitate donata, à cujus ſapore deſumenda hujus humoris correctionis regula; nam vel eſt amara, vel acida, vel corroſiva & acris, & ita habent communia remedia cum ſupradictis humoribus. Ad aliunde verò vertendum hanc materiam conveniunt diaphoretica, diuretica, quinimò purgantia, & venæ ſectio, præcipuè ſi in initio Febris adveniat ſymptoma, & etiam in progreſſu ſi vires conſtent. Si cum Febre maligna conjungatur hoc ſymptoma, unienda alexipharmaca cum eis quæ qualitatem manifeſtam humorum corrigunt, Aliquando materia nulla per vomitum excernitur ceſſante hujus affluxu ad ventriculum, attamen cibus evomitur, quod duplici ratione contingere puto. Primò quia aliqua tinctura humoris depravati in tunica ventriculi interna remanet, intra illius plicas coercita, quæ à cibo diluta à tenuioribus iſtius particulis ad membranam nerveam & illam carnoſis Fibris intextam defertur, quas irritando ad expulſionem promovet, quod nobis indicabitur ab aliqua mora ubi in ventriculo, ſubito enim non poteſt tincturam in ſe accipere, & ad interiores partes deferre, in quo caſu abſtergentibus aquis utendum ad abluendam tincturam, ut aqua hordei cum ſpiritu vitrioli cum ſale tartari, ſerum caprinum depuratum cum cremore tartari, vel ſale prunellæ, vel jus in quo bullierit hordeum integrum & malua cum ſucco limonum; ſecundò quia ſpiritus animales in Fibris nerveis

nerveis & carnoſis contenti, à quolibet motu ad eaſdem inordinationes à materia irritante excitatas redeunt, ex eo quod ob motum violentum contractionis defatigatæ Fibræ ab appulſu cujuslibet materiæ dolent, non aliter ac pars dolore defatigata ac ceſſato ſi leviter tangatur etiam dolet, ab hoc dolore in prædictas inordinationes redeunt, hujuſque inditium deſumere poſſumus ab eo quod ſtatim à cibo ſequitur vomitus, cum à motu per cibum Fibris impreſſo ino dinationes illæ Fibrarum revocantur, pro quo refocillandi ſunt ſpiritus cardiacis, nempe confect. ex Hyacint. alkerm. Elix. propriet. julap. gem. theriac. mitid, aq. tot. citr. ſcorzon. & eorum propenſio ad motus inordinatos moderanda cum eis quæ figunt ſine acrimonia, ut aq. Papaur. errat. Nenuph. Viol. Diacod. Diaſcord. Theriac. recent. Febriumque paſſio demulcenda dulcibus corroborantibus, ut ſyrup. de abſynth. de cort. Citri. Aq. cinam. ut

℞. *Aq. flor. Papav. Errat.* ℥ij.
Cinam. ℥ß.
Confect. Alkerm. ℈j.
Syr. de Cort. citri ℥j.*m.*

Hæc potio calida per cochlearia propinatur. Ex aliis innumera poſſunt parari, cum hac animadverſione quod calida, niſi Febris ſit in declinatione, non propinanda, vel pauca admiſcenda ex iſtis cum eis quæ pro Febre exhibentur, exterius fomenta ex decoct. Abſynt. Menthæ, Aromata in vino conveniunt ad partis tonum conſervandum. Adſtringentia omnino vitanda ſuperſtite materia in ventriculo quia

hoc magis concenrtant & firmant.

Cap. VII.

De ſingultu.

I. Singultus ex ſui natura per periculoſus, in Febri verò lethalis. Hoc ſymptoma ſi conjunctum eſt cum dolore oris ventriculi, materiam ſuo irritamento dolorem huic parti imprimentem, ſtimulos diaphragmati, cui alligatur, ad ſui contractionem violentâ interruptâ addere denotat, à qua ſonitus ille, qui in ſingultu percipitur provenit, & reſpiratio aliquo modo impedita pendet: ſi in principio morbi appareat, materiam in ventriculo congeſtam ſupponit, quæ vomitu vel purgatione tollenda, cautelis de cardialgia propoſitis. Reliquum quod ſupererit attemperatione & reſolutione indiget, quod præſtare poteſt ſequens Apozema per cochlearia exhibitum.

℞. *Hord. mund. m. j. ſem. Papav. alb.*
ſem. quatuôr. frigid. major. an. ʒ.j.
Sem. Portul. lactuc. an. ℥.ß.
Sem. Aniſi. Anet. fœnicul. an. ʒ.j.
Flor. cordial. P. j. liquirit. raſæ. ℥. *iij.*

coquantur in ſ. q. aquæ ſ. a. De hoc cap. lib. 1. Aromatiz. cum ſpec. Diatragan. Frig. Diarhod. abbatis, trium ſantal. an. ℈j. Adde

Syrup. violar. Roſar. ſimp. an. ℥*j. m.*

Idem poteſt præſtare oleum amyg. dulc. recens, eodem modo exhibitum per cochlearia, addendo ſalis theriac. gr. j. vel is. Idem pręſtabit emulſio

ſio quatuor ſem.frigid.& amigd.dul.excort.extracta cum aq.Papav.errat.℥viij.cui adde Aquæ menthæ ℥i. theriac ʒ ß.m.quod ſi non ſuperetur ſymptoma,utendum phlegmate vitrioli per novem vices ſupra ſuum caput mortuum cohobatum ad ℈ij.in aqua ceraſorum nigrorum, lumbricorum, menthę,vel Papav. errat. ℥iv.per cochlearia exhibita.Si verò in progreſſu morbi adveniat ſingultus, materiam circa dictas partes tranſmiſſam ad arterias credendũ eſt,& de inflãmatione earum partium ſupicandum, ideò in tali caſu cũ materia acris & qualitate peccans ſit in motu leni purgante educendã eſſe judicarem,nempè cum caſſia vel manna,addito aliquo cordiali, & ſi vires non prohiberent,aliqualem miſſionem ſanguinis inſtituendam judicarem, ad evitandam inflammationẽ. poſt quæ materia ſegregata ad alias vias per diaphoreſim,vel diureſim eſt ducenda. Et quæ remanet in parte demulcenda & diſſolvenda, & ſedandi ſpiritus jam propoſitis medicamentis.

II. Si ſine dolore oris ventriculi ſingultus affligat,exiſtimandum eam provenire à diſtenſione nerveæ tunicæ ventriculi,per quã hic ad modũ veſicæ inflatæ ita attollitur,ut diaphragma ſuperius incumbens in ſua depreſſione in illum impingens retrocedere cogatur,cum eodem impulſu ſecundum quem in illum impingit, & ita impeditur libera reſpiratio, & in reditu violento ſonum edit. Diſtenſio verò prædictæ tunicæ habetur,vel à copia flatuum,qui minerã ſui habent in cavitate ventriculi, vel à materia ſpiritus ejuſdem tunicæ incolas in furorẽ comitante

quia eis maximè diſſimilis, nec aſſociabilis, ideoque eorum irritativa ad aſſumendos conatus pro ea ſubigenda vel expellenda. Pro ſedatione hujus ſymptomatis patet minerā materię irritantis & diſtendentis eſſe evacuandam, vel vomitu, vel purgatione, ex quibus eſt ſecundũ qualitates moderanda prædictis demulcentibus, addendo ſpiritum nitri, quo flatus tuto diſcutiuntur, & ſalia oleoſa volatilia, & ſpir. fulig. corn.cerv.ſal. armoniac. ſpiritus eodem tempore ſedandi dictis ſedativis cum tinctura Caſtorei, ſuccini,facta cum ſuccino flavo in pulverem redacto, & in ſpiritu vini optimè rectificato, leni calore diſſoluto; oleis aromaticis, macis, cinam. cariophil. cum decoct. vel aq. Pæniæ, Angelicæ, Valerianæ, Bardanæ, Tamariſci,Chamedrios, Contrayervæ, Serpentariæ, quibus ſedantur ſpiritus, & heterogenea materia diſſipatur; non enim in hoc caſu tam cautè procedendum in calidorum aſſumptione, ſicuti quando oris ventriculi dolor infeſtat; iſtis verò vel abſtinendum, vel temperanda ſunt, quando hujuſmodi ſingultus in ſtatu morbi provenit cum ſuſpicione inflammationis, in quo caſu non recedendum à ſedativis in primo caſu propoſitis. Exterius valet ægrum faſcia ſtringere in regione ventriculi, anodina & reſolventia ibidem applicare, ut omentum in oleo Abſynthii & maſticis excalefactum, ſpongia aceto imbuta, in quo bullierit Piper.Caſtor. ſinapi, Mentha, pulegium, Acorum.

III. Animadvertendo quod calidorum uſus non ſit in Febris vigore, cum iſta Frigidis temperentur,

temperetur, ſed dulcificantibus materiam acrem. Sicuti ſi in maligna Febre inciderit ſingultus, remedia huic proportionata alexipharmacis unienda, vel eis utendum quæ utriusque cauſam reſpiciunt, ut ſunt radices Imperator. Angelicæ, ſcordii, valerianæ, ſcorzoneræ, &c. & reſolvunt materiam, & ſpiritus animales in ordine detinent, & eo magis ſi una cum materiam modificantibus adhibeantur.

Cap. VIII.

De Alvi fluxu.

1. Alvi fluxus in Febribus, & ægro & Medico importunus multum ſi ſymptoma in his tantam trahit difficultatem quantum hoc pro cujus curatione, ſupponendum alvi fluxum poſſe pendere à motu ſanguinis ad ſui depurationem tendente, ex eo quod cum multis impuritatibus depravatur, motu ſuo à prioribus particulis impuras ſecernit & ſeparat, atque ad vaſa excretioni dicata transmittit, vel circulando ibi relinquit, & in hoc caſu nihil operandum eſt quod hujuſmodi fluxum interrumpere valeat, etiamſi in principio Febris apparuerit, quapropter etiam à miſſione ſanguinis ſuperſedendum, cum per hanc ſalis motus impediri poſſit, & remanente humore pravo in venis, niſi Febris incrementum expectandum eſt, lenien ia tamen non prohibens, cum talem motum adjuvent, & clyſteres

omni die iniciendi ad addendos naturæ ſtimulo, nè inceptam intermittat viam: corroborantia in pauca quantitate cū Febrilibus miſceantur, ut coral. margar. terr. ſigil. ocul. cancr. ad conſervandam ſanguinis compagem, ne à motu tali diſſolvatur. Percipimus verò motum ſanguinis eſſe depurativum exhabita cacochymo, ex prægreſſis erroribus, quibus humorum excrementitiorū copia colligi poſſit, ſi abſit ab excretis fœtor, ſi urinæ ſint bonæ, non turbatæ, ſi vires firmæ, ſi pulſus elevatus, magnus, robuſtus, & Febris ſat intermiſerit, vel ad magnam & ſenſibilem declinationem pervenerit. Si motus ſanguinis, quo fluxus excitatur, ad ejus corruptionem & diſſolutionem tendat, & humores excreti actu in ſanguine non præexiſtant, ſed continuo generentur ex corruptis & diſſolutis ſanguinis particulis.

II. Quando enim iſte ob ſanguinis laxitatem, non ſuo vitio, à tota maſſa ſegregantur, texturam ſanguineæ maſſæ amittunt, & aliam inordinatam excrementis adæquatam aſſumunt.

III. In hoc caſu alvi fluxus eſt comprimendus, quia ſervanda eſt maſſa ſanguinis à corruptione, in quà vitæ inſtrumenta, ſeu potius ipſa vita vegetativa & ſenſitiva latet. Nec timenda ſunt damna quę in præcedenti caſu poſſunt contingere ex ſuppreſſione talis motus, quia humores excrementitii, qui ſecernuntur per alvum, non ſunt actu in venis, ſed ſolū potentia, ideoque ſuppreſſo hoc modo nullum iminet periculum, idcircò in hoc caſu non eſt abſtinendum à venæ ſectione, qua motus prædictus

dictus poteſt cohiberi, vel alius introduci contrarius. Nec exiſtimandum eſt Galenum, quando præcipit non eſſe minorandum ſanguinem in alvi fluxu, locutum eſſe de eo qui à motu ſanguinis corruptivo pendet, nam ad arcendam à ſanguine putredinem adeò ſollicitus fuit, ut prodiderit univerſale axioma eſſe omnibus Febribus putridis mittendum eſſe ſanguinem, inſinuando ſanguinis miſſione putredinem poſſe cohiberi: ſi ſecta vena non tollatur hic motus, conſiderandum eſt iſtum, ſanguinem determinari ab aliqua materia atherogenea ei mixta, unde ad iſta expulſionem incumbendũ, quã jus præſtare poſſunt diaphoretica, Diuretica, quæ ſi ſuum non ſortiantur effectum adſtringentia compagem ſanguinis reſtaurantia uſurpanda, inter quæ valent coral. margaritæ, croc. mart. adſtring. Acacia Et ſi Febris hæc non admittat, curã coactã ſymptomatis magis urgentis conſulit, alternatim tamen Febrilibus medicamentis utendum, à ſalibus alchalicis fixis volatilibuſque abſtinendum, ad adjuvandam diſſolutionem. Et hæc ultima pro ſudore vel urina excitanda pauca doſi uſurpanda cum aliis mixta, idcirco melius eſt uti Cinabrio Antimonio, Bezoar. corn. cer. pihoſ. antim. diaph. niſi ſudorem natura moveat, nam tunc certi erimus de operatione medicamenti, & ſi agitationem promovebit, extraneum ſudorẽ proliciet, & cum hoc motus corruptivus in ſanguine ceſſabit. Hic indicabitur à febre, quę nullã habet declinationem, à pulſu paruo, debili, compreſſo, à virium reſolutione ſubita, ab urina turbata, à fœtore

excrementorum. Hæc ſigna ſi appareant in priori caſu motus depravativi poſt aliquot dies, indicabunt tranſitum à motu depravativo ad corruptionem, ideoque eadem inſtituenda curatio ac in hoc caſu, non derelicta tamen ſanguinis miſſione, dummodo vires conſtant, ob rationes pro hac ſupra dictas.

Cap. IX.

De Parotidibus.

I. SUnt Parotides glandularum circa aures inflammationes in Febribus, genitæ à tranſmiſſione alicujus humoris peccantis ad prædictas glandulas, Talis tranſmiſſio fit per arterias & nervos his partibus inſertos, & materia tranſmiſſa exitum non inveniens per venas, & vaſa lymphatica, ſecundum quantitatem fluxam cogitur in partibus prædictis ſtagnare, eas in tumorem attollendo.

II. Hinc patet Parotides in Febribus à motu naturæ pendere, quo materiam morbificam à maſſa ſanguinea expellere contendit.

III. Idcircò adjuvandus eſt talis motus 1°. laxantibus partem, ut majus ſpatium advenienti materiæ paretur, quod efficiunt oleum Amig. dul. lib. alb. Pinguedines Anatis & Gallinæ, Fomenta tepida ex decocto maluæ, althææ, fenugræci, & ſimilium, & ſi ab iſtis tumorem excreſcere non videmus, vel quia materia locum non inveniat in parte, vel quia natura à motu

motu incepto ceſſaverit, manus ſunt huic exhibendæ ad perficiẽdum inceptum motum, applicando cucurbitulas, à quibus ſi tumor incrementum ſuſcipit, collecta materia communibus ſuppurentibus eſt præparanda, & ad maturitatem ducta, aperto tumote, ſi ſponte non rumpatur, evacuanda. Et quorieſcumque concoctæ materię ſigna appareant, aperiendus eſt tumor, cum experientia conſtet, ex retenſione materiæ multa damna contigiſſe, prout obſervarit Gulielmus Fabricius cent. 1. obſer. 30.

IV. Parotides in Febre maligna ſi contingant, tumor ſuppurationi reſiſtens, nec incrementum ſuſcipiens; ſcarificandus, ut malignæ materiæ venenum tranſpiret. Poſtea ſupradictis emollientibus & ſuppurantibus utendum.

V. Materia nec attrahentibus nec emollientibus obediente, alio derivanda, ne intra venas detenta naturæ præcipitia inferat, & purgantia in hoc caſu maximè conducunt, ſi vires iſta ferre poſſint, quandoque enim in malignis Febribus Parotides apparent maximæ virium proſtrationi conjunctæ & tunc clyſteribus ſolùm utendum, & veſicantia ſupra parotides ad derivandam à capite materiam, & ad maligni effluvii tranſpirationem nõ improbanda judicarem.

Cap. X.

De Peticulis.

I. Effloreſcentię ſanguinis in aliquibus Febribus, & præcipuè mali moris, percutẽ

apparentes ſimiles macûlis à morſu pulicum relictis, Peticulæ dicuntur, ſymptoma valde timendum non ratione ſui ſed ratione ſigni.

II. Hujus origo eſt ſanguinis ſecundũ aliquas ſui partes coagulatio, quæ per ambitũ corporis circulantes per remotionem à fonte caloris, & approximationem extrinſeco ambienti magis condenſatæ circularem motum cum aliis continuare non poſſunt, unde in eodem ambitu corporis fixæ manentes, prædictas maculas repræſentant.

III. Hinc patet, ſignum eſſe malum, quia dictam coagulationem præmonſtrat; & eo deterius evadit, ſi maculæ lividi vel nigri ſint coloris, prædicendo ſanguinem ſecundum dictas ſui partes prævia coagulatione ad integram putredinem tranſiiſſe.

IV. Hoc ſymptoma vel apparet in principio Febris, vel apparentibus ſignis concoctionis. Si primum, mali eſt præſagii, indicando Febrem à coagulatione ſanguinis ſua recepiſſe principia, idcirco diſcoagulantibus ſtatim nullo habito reſpectu temporis Febrilis utendum, quia imminet periculum putredinis ſecundum totum, ad quod declinandum cæteræ indicationes cadere debent, & quia diaphoretica multoties memorata ſummam activitatem habent ad diſcoagulandum, his etiam Febre in initio univerſali exiſtente ægris ſalus eſt tentanda, ad quem finem conducunt etiam omnia ſalia fixa ſimplicium cephalicorum & Febrifugorum, ſal tartari volatile, & ſulphura mineralium, pluribus in locis ſect. 2. deſcri-

deſcriptorum. Sanguinis miſſio in hoc caſu regulanda eſt dependenter à dictis in capite ſec. pr. ſec. de tarda effervescentia coagulationi ſanguinis ſemper conjuncta, & hæc obſervanda in quocumque tempore Febris, deficientibus ſignis concoctionis. Cucurbitulæ communiter à Practicis ad uſum audacter in eum finem quoque exercentur, & commendantur, videntur ſuperfluæ; ajunt enim per has adjuvari motum naturæ, medium denominatum inter ſymptomaticum & criticum; cum verò ex dictis pateat à ſola impotentia ſanguinis coagulati ad motum, non à conatu naturæ has maculas oriri, patet ſuperfluas eſſe ad hunc adjuvandum, quando non adeſt. Nihilominus quia valent ſanguineas particulas coagulatas in majori copia ſegregare, non ſunt negligendæ. Quod dicendum eſt etiam de Frictionibus, quæ alterum etiam commodum exhibent, nempè ſanguinem attenuando, circulantem per corporis ambitum, in confricatis partibus, quo medio ab ulteriori coagulatione poteſt vindicari, & introducta minui.

V. Peticulæ apparentes cum evidentibus ſignis concoctionis, etiam coagulationem pro cauſa habent, ſed illius materiæ effervescentiam Febrilem operantis, ideoque morboſæ, vel præternaturali conditione inſignitæ. Hæc materia vel eſt Acidum, & Alkali ſanguinis in majori copia quàm ſtatui naturalis effervescentiæ conveniat excitatum, præternaturalemque effervescentiam indu-

cens, & utrumque ex ſui natura habet poſt efferveſcentiam ſimul in unum coagulari, vel materia morboſa, eſt ſolum excitativa majoris acidi & alkali, & hæc his contrariis unita in horum coagulatione fixatur, utroque modo ſuccedente data coagulatione ſanguineas particulas ſecum unit, & continuo efferveſcentiæ motu à ſanguine diſgregata, dum hic per ambitum corporis circulatur eas ibi relinquit, totam ſui maſſam hoc medio à morboſa & fermentativa materia liberando; Et hic eſt motus naturæ Criticus, auxiliares Medici manus expoſcens, cum difficile ſit hoc modo à coagulata materia totum ſanguinem liberare. Idcirco diaphoretica ad ambitum corporis materiam expellentia conveniunt. Nec aliis remediis opus habemus, cum ab iiſdem talis introducatur efferveſcentia apta ad integram diſgregationem coagulatæ materiæ à reliquis partibus ſanguinis. Scio multos ſanguinis miſſionem laudare, ſuſpectam tamen hanc ſemper habui, quia efferveſcentiam moderando ſeparationem morboſæ materiæ impedit, & motum ſanguinis depurativum alterando, alium poteſt introducere, quo excrementa præcipitata poſt coagulationem de novo ſanguini miſceantur, cum renovata ſanguineæ maſſæ defœdatione. Poteſt tamen contingere, quod ſpiritus impetum faciens pro ſegregatione prædictæ materiæ adeo excandeſcat, immoderatam efferveſcentiam in cruoris maſſa accendendo, ut plenitudinem venarum à nimia

rarefa-

rarefactione conſtituat, impedientem excrementitii coinquinamenti expulſionem; vel mixtionis vinculum in ſanguine laxando diſpoſitionem ad citam putredinem introducat, & tunc non eſt dubitandum de utilitate phlebotomiæ, qua plenitudo minoratur, & inordinatus efferveſcentiæ motus ordinatur. Cum tali tamen moderamine eſt exercenda, ut evacuato ſanguine mediocris efferveſcentia remaneat, apta ad ſui depurationem. Cucurbitulæ & frictiones ſunt adminiſtrandæ ob rationes ſuperiùs dictas.

VI. Pro concluſione hujus operis unum ſolum animadverto, me non improbare Antiquorum remedia in Febribus, immò ea laudare, & ſi ferè ſolum chymica propoſui, id feci quia majoris ſunt activitatis ad propoſitas indicationes explendas, & etiam quia principiis Alkali & Acidi hujus operis fundamenta magis correſpondent, ſi tamen in deſpectu eſſent hujuſmodi remedia, vel Artifices ad ea paranda deficerent, antiquorum remediis quilibet inſiſtat, cum hac animadverſione, quod omnia quæ incidentia, deobſtruentia, & attenuantia ab Antiquis dicuntur, in claſſe Alkalicorum recentiores reponere, Quæ verò condenſant, adſtringunt, acido oculto vel manifeſto ſapore refecta, in Acidorum numero Neoterici deſcribunt. Omnia frigida in ſcholis veterum decantata ſunt Alkalica, prout patet ex dictis de Alkali in ſect. prima, non tamen ſolvente, quia non habent in ſe Alkali corroſi-

yum, ſed ſolum naturale, quod valet imbibere acidum illi occurrens, non compagem corporis in quod incidit ſolvere, idcircò immoderatas ſedant effervеſcentias Acidi effervеſcentis imbibitione, non augent ſolvente corroſivo deſtituta, quod faciunt ſalina Alkalica à natura producta, vel per incinerationem ab arte comparata.

FINIS.

ELEN-

A01 1460865

ELENCHVS CAPITVM.

SECTIO I.

De Febribus Continuis

Cap. I. Pag. 3.

De Principiis ſanguinis, unde de Alkali & Acido.

SANGUINIS *principia ex Alkali & Acido* §. 1. Acidum *eſt Ignis Elementaris* §. 2. *cur multa intenſe Acida non calefaciunt* §. 3. *Acidum mixtorum eſt eorundem ſeminale principium* §. 4. *Proprietates hujus Acidi ſeminalis* §. 5. *modificatio Acidi* §. 6. *Acidum hoc modificatum agnovit Ariſtoteles* §. 8. *modificatio hæc quomodo contingat* §. 9. *Auctor Naturæ cauſa hujus modificationis* §. 10. *Acidum Neotericorum huic analogum* §. 11. *Alkali quid* §. 12. *Verum Alkali quæ conſtituant* §. 13. *Plurimis poroſitatibus gaudet ubicunque ſit.* §. 14. *Alius alio magis compoſitum* §. 15.

Alkali & Acidum quomodo conveniunt §. 16. *Acidi munus eſt coagulare* §. 17. *Coagulationis ratio in quo fundatur* §.18. *Acidum coagulare demonſtratur per experimenta* §. 19. *Alkali officium* §. 20. *Acidi varia differentia* §. 21. *Corpora quædam nec Alkalica ſunt nec Acida* §. 22. *Sanguini hæc duo principia inſunt* §. 23. *Acido & Alkali ſanguinis ſui ſunt modi* §. 24.

Cap. II. pag. 21.

De Effervefcentia præternaturali ſanguinis.

D*Efinitio* §. 1. *Differentia* §. 2. *Tarda* §. 3. *hujus cauſa* §. 4. *Mediocris* §. 5. *Effervefcentia p. n. ad Febrilis incendii ſedationem confert* §. 6. *Utilitas effervefcentiæ mediocris* §. 7. *Pulſus effervefcentiæ differentias præbet* §. 8.

Cap. III. pag. 32.

De modo curandi Febres continuas cum moderata Effervefcentia.

F*Ebris Alkalicæ cauſa, ſigna, curatio.* §. 1. 2. 3. *Venæ ſectioni quando locus* §. 4. *Effervefcentiæ in ſtatu Febrium imminutio* §. 4. *Quæ vena ſecunda* §. 5. *Helmontius in quavis Febre V. S. reprobat* §. 6. *Purgantibus quando locus* §. 7. *Eradicativa purgatio.* §. 8. *In cujusvis Febris declinatione an purgandum* §. 9. *Conditiones obſervandæ in purg.* §. 10. *Vomitui quando locus* §. 11. *Clyſterium utilitas* §. 12. *Medicamentorum alterantium uſus* §. 13. *Qualia* §. 14. *Adſtringentia quando refri-*

gerantibus

gerantibus miſcenda §.15. *Horum materia* §.16.17.18. *Cardiacorum calidorum noxa* §. 19. *Diaphoretica noxia* §. 20. *Diæta qualis* §. 21. *Sanguineæ maſſæ diſſolutionis ſigna ex urina & pulſu* §. 22. *Sanguinis craſſitiei notæ ex iiſdem fontibus, & curatio Febris inde ortæ* §.23.

Cap. IV. pag. 44.

De modo curandi Febres cum lenta Efferveſcentia præternaturali.

Vrina aquæ ſimilis unde, & quid ſignificet, Et Febris ab hac cauſa excitata curatio §. 1. *Venæ ſectio & Purgatio hic conveniunt* §. 2. *Nimia ſanguinis copia aliquando lentam efferveſcentiam efficit.* §. 3. *Lenientia medicamenta conveniunt* §. 4. *Enemata inutilia* §. 5. *Victus ratio* §. 6. *Febris à ſanguinis putredine ſigna & curatio* §. 7. *Febres factæ à ſanguinis coagulatione quomodo diſtinguantur ab iis quas facit diſſolutio* §. 8. *Febris ab inflammatione alicujus partis ſigna* §. 9.

Cap. V. pag. 68.

De Efferveſcentia mediocri ſed p. n. curanda.

Efferveſcentiæ mediocris ſigna §. 1. *Larga ſ. m. in ea noxia* §. 2. *Purgantia qualia* §. 3. *Alterantia* §. 4. *In efferveſcentia modica cum urina valde rubra quid agendum* §. 5. *Si urina alba & tenues quid* §. 6. *victus ratio qualis* §. 7. Hecticæ *Febris efferveſcentia* §. 8. *Quodnam vitium ſanguinis in hectica* §. 9. *Aciditas ſanguinis in ea eſt modica* §. 10. *Indicationes cura-*

tivæ §. 11. *Aquæ à practicis præſcripta utiles* §. 12, *Febres* Comitatæ *quales* 13.

SECTIO II. Pag. 72.

De Febribus Intermittentibus.

Intermittentes Febres quæ. §. 1.

Cap. I.

De Febrili acceſſione cum frigore, rigore, cui ſuccedit calor intenſus.

Acidum in iis peccat §. 1. *Hujus aciditatis ſubjectum* §. 2. *Sanguini & ſpiritui quando communicatur* §. 3. *Materia humoralis, rigoris cauſa, alia ab ea quæ calorem facit* §. 4. *Indicationes curativæ* §. 5. *Medicamentorum formulæ* §. 6. *Quando propinanda* §. 7. *Calore expanſo quid agendum*, §. 8. *Obſtructionum ratio præcipue habenda* §. 9. *Cautio in uſu Alkalicorũ* §. 10. *Tempus exhibendi deobſtruentia* §. 11. *Quinæ Quinæ vis unde pendet* §. 12. *Hujus antiballomena* §. 13. *Purgantia ſemper neceſſaria* §. 13. *Lenientibus quando locus* §. 14. *Quando venæ ſectioni* §. 15. *Victus ratio* ibid.

Cap. II. pag. 85.

In quo proponitur curatio Febrium cum rigore & frigore invadentium, cui moderatus calor ſuccedit.

Earum ſigna §. 1. *Curatio* §. 2. 3. *Deobſtruentia* §. 4. *Sanguinis miſſio*. §. 5.

CAP. III. pag. 86.

In quo proponitur curatio Febris invadentis cum levi extremorum refrigeratione & miti calore.

Quæ cauſa §.1. *Indicationes curatoriæ* §.2. *caloris ſedatio* §. 3. *Deobſtruentia valent* §. 4. *Purgantia quæ* §.5. *ſanguinis emiſſio* §. 6. *In producta purgatio per epicraſin* §. 7. *Febris à levi frigore incipientis ſuccedente magno calore cauſa* §. 8. *Scopi curativi* §. 9. *Sanguinis miſſio* §. 10. *Purgatio* §. 11. Febris Lentæ *Signa* §. 12. *Cauſa* §. 13. *Indicationes curativæ* §. 14. *Purgatio* §. 15.

CAP. IV. pag. 93.

In quo exponitur Febris invadens cum horrore & tremore, cum ſenſu caloris.

Cauſa hujus eſt bilis Alkalica §. 1. *Bilis hujus vitium quale* §. 2. *Efferveſcentia quomodo compeſcenda* §. 3. *Deobſtruentia valent* §. 4. *Lenientia quando* §. 5. *Sanguinis miſſio* §. 5. *Volatilia ſumme noxia* §. 6. Febris à calore *invadentis cauſa* §. 7. *Indicationes* §. 8. *Purgatio* §. 9. Febris invadentis cum calore *& tardo incremento cauſa* §. 10. *Curatio* §. 10.

SECTIO TERTIA. pag. 58.

De ſymptomatis Febrium curandis Illis occurrendum §. 1.

Cap. I. pag. 99.

De Delirio.

Delirium quid §. 1. *operatio Animæ rationalis duplex* §. 2. 3. *Affectio ſenſuum externorum quomodo perficitur* §. 4. *Phantaſma quid* §. 5. *Quomodo excitatur* §. 5. *Perceptio objecti diſtincta à ſenſu communi unde* §. 6. *Senſus communis movetur verſus principia nervorum* §. 7. *Intellectus officium* §. 8. *Delirii cauſa* §. 9. *Spirituum perturbatio unde* §. 10. *Intellectus depravatio unde* §. 11. *Quomono delirium ſedandum* §. 12. *venâ quando ſecanda* §. 13.

Cap. II. pag. 113.

De Vigiliis.

Vigiliarum cauſa §. 1. 2. *In Febribus unde pendent* §. 3. *Curatio* §. 4. 5.

Cap. III. pag. 117.

De ſomno Profundo.

Cauſa §. 1. *In Febribus* §. 2. 3. *Obſtructio qualis* §. 3. *Curatio* 4. *vena quando ſecanda* §. 5. *Spirituum defectus quomodo reſarciendus* §. 7. *Somnolentiæ* ab

ab aciditate coagulativa provenientis curatio §. 8.

Cap. IV. pag. 122.

De motibus convulſivis.

E*orum ſubjectum*, *cauſa* §. 1. *Curatio* §. 2.

Cap. V. pag. 125.

C*auſa* §. 1. *Initii Febris invadentis cauſa* §. 2.

Cap. VI. pag. 127.

De Cardialgia.

C*auſa & curatio* §. 1.

Cap. VII. pag. 130.

De vomitu.

C*auſa* §. 1. *In Febre continua* §. 2.

Cap. VIII. pag. 134.

De Singultu.

P*rognoſis*, *cauſa*, *curatio* §. 1. *Sine dolore oris ventriculi contingens* §. 2. *Calidorum uſus* §. 3.

CAP. IX. pag. 135.

De Alvi fluxu.

C*Auſa, curatio* §.1.2.3.

CAP. X. pag. 141.

De Parotidibus.

Q*Uid Parotides* §. 1. *In Febribus quomodo generantur* §. 2. *Curatę* §. 3. *Parotides in malignis* §. 4. *Curatio* §.5.

CAP. XI. pag. 141.

De Peticulis.

Q*Uid Peticula* §. 1. *Origo* §. 2. *Prognoſis* §. 3. *Indicationes curativæ* §. 4. *Prognoſis* §. 5.

FINIS.

A01 1660865

Google